

Aldersundersøkelse av enslige mindreårige asylsøkere

«Jeg kom ikke hit for å finne ut hvor gammel jeg er»

Aisha Munir

Masteroppgave i sosialantropologi

Sosialantropologisk institutt

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2017

«Jeg kom ikke hit for å finne ut hvor gammel jeg er»

© Aisha Munir

2017

Aldersundersøkelse av enslige mindreårige asylsøkere

Aisha Munir

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Representeren, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Aldersundersøkelsen har vært mye omtalt og som kjent fått mye kritikk siden den ble tatt i bruk i 2013. Stemmene til de mindreårige asylsøkerne har manglet i denne debatten, til tross for at det er dem som må gjennom den omstridte undersøkelsen. Denne oppgaven forsøker å gi stemme til de enslige mindreårige asylsøkerne. Gjennom feltarbeid prøver jeg å finne ut hvordan aldersundersøkelsen påvirker de enslige mindreårige barna, og hvilke konsekvenser dette har for dem. Hensikten med oppgaven er å vise individene bak det generaliserte bildet av enslige mindreårige asylsøkerbarn i Norge.

Med teorien til Lund (2001) viser jeg hvordan bevegelsen og observasjonen gjennom det byråkratiske landskapet gjør barna om til fysiske objekter. Gjennom barnas egne stemmer har jeg beskrevet hvordan de opplever å være underordnet norske myndigheter. Med utgangspunkt i Scheper-Hughes & Locks artikkel *The Mindful Body* (1987) analyserer jeg barnas forhold til sin egen kropp. Jeg belyser hvordan fokuset på barnas alder former og påvirker dem i sosiale sammenhenger.

Informantene i feltarbeidet besto hovedsakelig av tilfeldig utvalgte enslige mindreårige asylsøkere, men også tolker, saksbehandlere, mottaksansatte, verger og representanter. Det å kunne snakke med asylbarna før, underveis og etter utførelsen av aldersundersøkelsen gjorde at jeg kunne utforske hvordan barna blir påvirket i de ulike fasene. Barna så på meg som en mulighet til å fortelle om den urettferdigheten og frustrasjonen de har opplevd gjennom asylprosedyren. Jeg ble ansett som en kanal til en verden utenfor, da de ønsket å bli hørt og forstått.

Som resultat av feltarbeidet, forsto jeg at de mindreårige søker anerkjennelse og tilhørighet ved ankomst i Norge, men blir i stedet utsatt for nye kritiske blikk. De kjemper for et verdig liv, men havner i en håpløs kamp med norske myndigheter. Informantene forklarte at det skaper en følelse av maktesløshet og ydmykelse i å ikke kunne oppgi ID-dokumenter, og heller ikke vite sin nøyaktige fødselsdato. Dermed blir fokuset på aldersfastsettingen for mange opplevd som en forlenget emosjonell tortur. Det vises også til at prosessen av aldersvurderingen i realiteten blir en utsilingsprosess som inkluderer noen og dytter andre ut. Aldersvurderingen skal i utgangspunktet være objektiv, men ender opp med å produsere tilfeldige resultater som forvirrer og fortviler dem som faller på feil side.

Takksigelser

23. Januar 2017

Kjære veileder *Rune Flikke*, jeg kommer til kort med ord, for den fantastiske gode personen du er. Du har vist genuin omtanke, respekt og hatt en urokkelige tro på meg og mitt prosjekt. Du har gitt meg enorm støtte steg for steg, som fikk meg til å fortsette og ha troen på at jeg ville klare å nå mål. Du satte alltid av tid til å svare på mine mange e-poster, og tok meg godt imot på kontoret hver gang jeg uttrykte frustrasjon over oppgaven. Om du satt på flyet på vei til USA eller var på vei til et møte, så klarte du allikevel alltid å stille opp for meg. Jeg er imponert over din evne til multi-tasking – på et høyt nivå! Samtidig klarer du å se mennesket bak masterstudenten. Jeg har stor respekt for deg og kan virkelig aldri få takket deg nok. Du har vært en uvurderlig støtte og til hjelp på så mange plan. Tusen takk!

Mette Orli Petterson. Det er sant at skipet er mitt, men når det stormet rundt meg, hoppet du ombord, tok styringen og fikk meg i havn. Du lot meg ikke sette spørsmålstejn ved din tilstedeværelse gjennom denne reisen, men fant balansen mellom å gi meg kontroll og samtidig stå stabilt bak meg. Jeg har fått stor respekt for deg, Mette. «*Dette er viktig Aisha. Du har kommet så langt og skal ikke snuble på målstreken. Jeg skal hjelpe deg i mål om jeg så må bære deg!*». Du holdt ditt ord. Jeg er dypt takknemlig for all hjelpen du har gitt meg, men mest av alt for ditt vennskap.

Jeg vil rette en stor takk til *Vergeforeningen Følgesvenn*, og da spesielt *Hilde Krogh* som tok meg så varmt imot og ga meg tilgang til informanter og verdifull kunnskap. Du er en kvinne jeg har fått enorm respekt for, og er takknemlig for all støtten. Stor takk til *Elisabeth Lorange Furst*, *Prof. Odd Are Berkaak*, *Lutine Pastoor*, *Hilde Lidèn* og *Mona Riktor*. Takk til *Dr. Bjørg Dæhli* som fikk meg til å ta igjen tapt søvn og bli ferdig med den «*jævla masteroppgaven*». *Madeleine Johanson*, tusen takk for din støtte, jeg er dypt rørt av din godhet. Tusen takk til mine venner som beriker mitt liv og er min forlengede familie: *Eirin*, *Iman*, *Tasnim*, *Selma*, *Hajar*, *Rega*, *Bjørg*, *Therese*, *Maral*, *Ridhwan*, *Mariam*, *Harmandeep* og tante *Monica Meskini*.

Også til min familie, *Mamma Maa*, du er min kilde til ubetinget kjærlighet. Jeg vet at mine velsignelser kommer fra alle de grytidlige morgningene og sene nettene du hever dine hender mot himmelen rettet mot Gud i bønn, om at livet skal være god mot meg. Jeg vet ikke hva jeg

hadde gjort uten deg. Kjære *pappa*, du oppmuntret meg fra tidlig alder til å reflektere over livet, og du har alltid lyttet til meg i timevis. Takk for alt du har prøvd å gjøre for meg og for det livet du har gitt meg. *Hammad*, du er en mann av få, men alltid med gode oppmuntrende ord. Det har vært betryggende å vite at vi står sammen i å ta vare på familien og at jeg alltid kan regne med deg. Tusen takk for all støtten du har gitt, og fortsatt gir. *Danish*, jeg er stolt av deg for den unge mannen du har blitt, og kommer alltid til å være glad i deg, uansett hva. Kjære *Nano* (mormor), *Naima Begum*, jeg føler meg enormt velsignet i å være i ditt nærvær mens jeg skriver disse ordene. Vårt helt spesielle vennskap og kjærighet er noe jeg verdsetter høyt. Med din enorme styrke og humor nektet du meg å fly ned til deg før jeg hadde fullført oppgaven, med å si at du ikke faller fra før jeg er ferdig. Barnebarnet ditt er ikke like sterk som deg. Det er godt å endelig være i dine armer nå. Tusen takk til mine *khala* (tanter) *Asifa*, *Samina*, *Shazia*, *Fozia* og mami *Tanveer*, mamu *Tassadaq Hussain*, kusine *Wajia*, og små fettere *Asim*, *Kasim*, som har tilrettelagt og gjort *dua* (bønn) for at jeg skal lykkes med denne oppgaven. Dere er dyrbare velsignelser i mitt liv.

Til alle verger, representanter, tolker og mottaksansatte, tusen takk for at dere tok dere tid til å dele deres innsikt, tanker og verdifulle kunnskap. Tusen takk til *Ehsan*, *Ghalib*, *Farabi*, *Zafar*, *Mausam*, *Akeel*, *Hadeed*, *Basilah*, *Iqbal*, *Jaqoob*, og alle de enslige mindreårige jeg pratet med på asylmottakene; jeg håper mitt forsøk på å få frem deres stemmer og smerten dere bærer på kommer godt nok frem. Jeg er dypt takknemlig for at dere viste meg tillitt og delte deres tanker og følelser midt oppi i en kaotisk, uviss og vanskelig tid.

Aisha Munir

Begrepsliste

*	Jeg bruker * ved anonymisering av informanter og steder
AU	Aldersundersøkelsen
EMA	Enslig mindreårig asylsøker
Omsorgssenter	Mens asylsøknaden behandles skal Bufetat gi enslige mindreårige under 15 år et tilbud om å bo på et omsorgssenter. Bufetat har ansvaret for den daglige omsorgen for barna som bor på omsorgssentre
Ordinær mottak	Asylsøkere flyttes til ordinære mottak etter asylintervju hos UDI, og bor i ordinære mottak mens søknaden deres blir behandlet. Enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år får tilbud om å bo i egne mottak eller avdelinger som er tilpasset behovene deres.
PU	Politiets utlendingsenhet
Representant	Er en rettslig representant, en talsperson og forhandler, en formidler og brobygger. Representanten er ikke ansvarlig for selv å gi barnet omsorg i form av mat, klær, husly eller lignende, men har ansvaret for å følge opp at mindreårige og deres behov blir ivaretatt. Det være seg i forhold til asylsak, omsorg på mottak eller i bofellesskap, økonomi, helse, skolegang, familieforening eller andre saker.
Transittmottak	Egne transittmottak for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år. Bor der til gjennomført asylintervjuet sitt
UDI	Utlendingsdirektoratet
UNE	Utlendingsnemnda
Verge	Vergen skal være en juridisk erstatter for foreldrene. Vergen skal tale barnets sak i forhold til offentlige instanser, skole, helsevesen, m.m. Vergen skal sikre at: <ul style="list-style-type: none">- alle vedtak som gjøres er til barnets beste, og eventuelt påklage vedtakene på barnets vegne- barnet blir hørt- barnet får passende omsorg, bosted, utdanning, språklig støtte og helsestell- oppholdstillatelse fornyes- barnets eventuelle inntekt og formue blir forvaltet

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	V
TAKKSIGELSER	VII
BEGREPSLISTE	IX
INTRODUKSJON	1
KAPITTEL 1: METODE OG ETNOGRAFISK FELT	4
FELTARBEIDET	4
POSISJON I FELTET	4
DELTAGENDE OBSERVASJON	5
ETNISK OG RELIGIØS TILHØRIGHET	7
TILGANG TIL FELTET OG INFORMANTER	9
SPRÅKLIGE UTFORDRINGER	10
DATAINNSAMLING	10
FLERLOKALITET	11
KAPITTEL 2: BARNAS BAKGRUNN OG FLUKT, OG BETYDNINGEN AV ID	13
SITUASJONEN I AFGHANISTAN	13
INGEN VEI TILBAKE	17
RISIKOFYLT REISE	17
ID-DOKUMENTER	18
BETYDNINGEN AV BARNETS FØDSELSDATO	20
ERITREISKE FLYKTNINGER	21
ERITREISK ALDERSTEST	22
BURSDAGSFEIRING	23
KAPITTEL 3: DET BYRÅKRATISKE LANDSKAPET	25
ANKOMSTEN TIL NORGE OG PU	25
RESPEKT FOR AUTORITET	26
VENTEROMMET HOS PU	27
REGISTRERINGSROMMET HOS PU	30
VIDERE TIL TRANSITMOTTAK	32
HÅNDROTUNDERSØKELSEN VED UNILABS	33
FRAKTET I MINIBUSS	34
TANNUNDERSØKELSEN VED TANNLEGEHØYSKOLEN	35

KOMMUNIKASJONSSVIKT	36
KAPITTEL 4: ULIKE PERSPEKTIV PÅ ALDERSUNDERSØKELSEN	38
SAKSBEHANDLERES ALDERSVURDERINGER	38
FOKUS PÅ DOKUMENTER	39
BAKGRUNN FOR Å VURDERE ALDER	41
REPRESENTANTENE OG VERGENE OM ALDERSVURDERINGER	44
MOTTAKSANSATTE OM ALDERSVURDERINGER	47
NÅR MINDREÅRIGE BLIR Plassert på Voksenmottak	48
BARNAS BEHOV FOR TRYGGHET OG NÆRHET	51
TOLKENE OM ALDERSVURDERINGER	52
TOLKENES EGNE VURDERINGER AV BARNETS ALDER	53
KAPITTEL 5: BARNAS OPPLEVELSE AV ALDERSUNDERSØKELSEN	55
ENSLIGE MINDREÅRIGE OM ALDERSUNDERSØKELSEN	55
AU-RESULTATER DELES OG DISKUTERES	60
FORHOLDET TIL VERGEN	61
SOSIALE RELASJONER	66
SELVSIKKERHET OG PÅGANGSMOT	66
HIERARKI INNAD PÅ MOTTAKENE	67
ULIKE DYNAMIKKER	67
Å OPPGI LAVERE, HØYERE OG ULIKE ALDERE	69
LEK, SAMSPILL OG TRENING	72
KAPITTEL 6: KROPPEN SOM FIENDE OG VERKTØY	76
SKJEGG, BART OG TEGN PÅ MANNDOM	76
KONSEKVENSER AV ALDERSUNDERSØKELSEN	79
BARN PÅ VOKSENMOTTAK	81
SELVSKADING	82
FRUSTRASJON, SINNE OG POLITISK OPPRØR	84
BARNA OM ALDERSUNDERSØKELSEN	86
FORHOLDET MELLOM DEN INDIVIDUELLE OG SOSIALE KROPPEN	89
ALDERSFASTSETTELSE SKAPER MARKED FOR PRIVATE AKTØRER	90
SOSIALT KONSTRUERT BARNDOM	90
KAPITTEL 7: AVSLUTNING	92
KONKLUSJON	92
SITUASJONEN I DAG	93
FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING	94

OM DRØMMER OG FREMTIDEN	95
LITTERATURLISTE	97
VEDLEGG 1: BREVMAL ALDERSUTTAELSE	103
VEDLEGG 2: EKSEMPEL PÅ AU-RESULTAT	105

Introduksjon

På nettsiden til TV 2 ble det skrevet om nyhetene med overskriften *Fullt legeopprør mot alderstesting av asylsøkere* (Godal, Esjeholm & Stiegler, 2017):

Når mindreårige asylsøkere kommer til Norge, blir de spurt om alder når de er inne til et såkalt asylintervju ved Utlendingsdirektoratet (UDI). Hvis de ikke blir trodd, må de alderstestes. Verken legenes etikkråd eller Den norske legeforening vil at legene skal gjøre testene.

Tvilen om de mindreåriges alder kommer allerede i første transittperiode¹ (Eide, 2010). De aller færreste søkere besitter noen form for ID-dokumenter som kan bekrefte deres alder. Ved mangel på ID-dokumenter blir en aldersvurdering i første omgang utført av saksbehandlere hos PU, UDI, vergen/representanten og mottaksansatte. Videre blir barnet henvist til aldersundersøkelsen (AU). AU består av å vurdere veksten av skjelettet og tannstatusen til barnet. Bilder av håndroten² og tenner blir røntgenfotografert av Unilabs og tannleger ved det Odontologisk fakultet. Røntgenbildene sammenlignes med håndleddet til hvite, amerikanske middelklassebarn fra Ohio på 30-tallet (Sæther, 2016). Firmaet Barnesak AS fikk kontrakt med UDI om alderstesting av asylsøkere. Eieren av firmaet, lege Jens Grøgaard, har på oppdrag fra UDI i de siste tre årene fastsatt alder på mer enn 4000 unge mennesker. Watters (2010:55) påpeker at det eksisterer en mistillitskultur, hvor myndighetene ikke bare tviler på barnets flukthistorie, men stiller også rutinemessig spørsmål. De bruker ulike former for alderstesting for å avdekke om barna egentlig er manipulerende voksne.

I Norge har leger, foreninger, rapporter og medieoppslag alle satt søkelyset på den kontroversielle aldersundersøkelsen. Det har vært mye kritikk og faglig uenighet om undersøkelsene er egnet til å fastslå barnets alder. Aldersundersøkelsen har blitt kritisert av blant annet Norsk overlegeforening, Menneskerettighetsutvalget, Foreningen for leger i vitenskapelige stillinger, og Styret i Norsk barnelegeforening. Kritikken begrunnes med at det er store variasjoner mellom etniske grupper, ernæring og sosioøkonomisk status (Eide, 2010:65). Aldersundersøkelsen blir omtalt for å være kontroversiell og en kompleks prosess

¹ Første dagen EMA ankommer Norge, hvor de registrerer seg hos PU og søker asyl.

² Delen av hånden som forbinder mellomhånden med underarmen. Omtales vanligvis som håndleddet.

(Watters, 2005), og viser til rapport fra *Royal College of Paediatrics and Child Health* (referert i Eide 2010:65). Det blir hevdet at undersøkelsen er basert på unøyaktig forskning og en feilmargin som kan bli opptil hele fem år til hver side. Det konkluderes med at det er behov for å inkludere fysisk fremtoning og sosiokulturelle faktorer knyttet til den mindreåriges oppvekst og at atferden skal vurderes.

Aldersundersøkelsens svakheter og usikkerhet har blitt kartlagt og diskutert i blant annet rapporter utgitt av NOAS og Redd Barna: *Mamma vet hvor gammel jeg er* (2005) og *Enslige mindreårige asylsøkere* (2014), og i den nylige rapporten til NOAS: *Over eller under 18?* (2016). En gjennomgang av praksisen av aldersundersøkelsen har også blitt tatt opp i en tidligere masteroppgave skrevet av Sletten: *En sannsynliggjort alder* (2013).

Samtlige leger fraråder å utføre undersøkelsen på grunn av at metoden er beheftet med relativt stor usikkerhet (Songstad, 2010). Legene angir hvilken alder de *tror* søkeren har, og vurderer sannsynligheten for at oppgitt alder kan stemme (UDI regelverk, 2012). Det er grunn til å la seg lure på hvorfor undersøkelsen blir tillagt så mye vekt, når den er så usikker og samtidig har avgjørende konsekvenser for søkerens livssituasjon.

En verge utrykket det slik: «*Aldersundersøkelsen er et tilbud, og om det er et dårlig tilbud, så tar man den ikke*». For at barnet kan ta aldersundersøkelsen, krever det barnets og representantens skriftlige samtykke. Ut ifra egen erfaring som tidligere verge, har jeg lagt merke til at informasjonen som blir gitt til barna om aldersundersøkelsen hos PU ikke er tilstrekkelig. Informasjonen blir ikke formidlet godt nok til at barnet kan forstå hvilke konsekvenser undersøkelsen kan ha for saken deres videre. I 2005 publiserte NOAS en rapport, hvor de kom frem til at bare én av åtte enslige mindreårige er klar over konsekvensen ved alderstesting, og at testene er frivillige. I de aller fleste tilfeller signerer likevel barnet ukritisk og uten noen form for protester. Et vanlig spørsmålet som barn i noen tilfeller spør om, er om det vil gjøre vondt å ta undersøkelsen. Når det blir bekreftet at det ikke vil forårsake noen form for fysisk smerte, så signerer den unge søkeren papiret for alderstesting. Uvitende om en potensiell psykisk påkjenning ved en feilslått alder, som medfølger alvorlige konsekvenser for den enkelte.

Som nevnt, er det allerede blitt forsket og skrevet mye om aldersundersøkelsen. Denne oppgaven omhandler derfor ikke selve aldersundersøkelsen, men om det lite omdiskuterte perspektivet til asylbarna som går gjennom undersøkelsen. Fraværet av de mindreåriges

stemmer gjorde at jeg valgte å først og fremst fokusere på stemmene til de enslige mindreårige asylsøkerne. Det er dem som faktisk må gjennom den omstridte undersøkelsen som har direkte konsekvenser på deres liv. Med denne oppgaven ønsker jeg å belyse barnas perspektiv på det å bli aldersvurdert.

Fokuset i oppgaven er å få frem hvordan aldersundersøkelsen påvirker de enslige mindreårige, og hvilke konsekvenser dette påfører dem. Konsekvensene forut og etter aldersundersøkelsen påvirker barna sosialt, emosjonelt og psykisk. Aldersundersøkelsen berører ikke barna kun på individuelt nivå, men påvirker også resten av beboerne på de ulike asylmottakene.

Enslig mindreårig asylsøker. Fotografert av Aisha Munir

Dette bildet ble tatt under feltarbeidet. En enslig mindreårig asylsøker fra Afghanistan tok meg med til en elv hvor han pleide å tilbringe tiden sin borte fra asylmottaket. Han kom hit to ganger daglig; etter skolen og på kvelden. Gutten fant trøst i bølgene og fuglene ved elven når han følte smerte, urettferdighet og ensomhet. Han forklarte at han følte at strømmen tok sorgene hans med seg videre – fordi vannet stopper ikke, det renner videre. Bildet symboliserer også hvordan de mindreårige føler at de blir snudd ryggen til av det norske samfunnet når de søker asyl.

Kapittel 1: Metode og etnografisk felt

Feltarbeidet

Denne oppgaven er basert på feltarbeid som er utført blant enslige mindreårige asylsøkere i Oslo og Akershus, men også i områder langt utenfor. Jeg har hatt utdypende samtaler med omtrent 17 enslige mindreårige asylsøkere, ti verger og representanter, i tillegg til fem tolker, flere tidligere enslige mindreårige asylsøkere, mottaksarbeidere, og saksbehandlere.

I utgangspunktet var feltet kjent for meg. Som tidligere verge³ hadde jeg fulgt barna gjennom asylprosessen, men ikke hatt muligheten til å spørre dem om deres forståelse av aldersundersøkelsen. Derfor var ikke dette et «nytt felt» på samme måte som det er for dem som drar til ukjente steder. Jeg hadde vært på noen av mottakene før, jeg kjente til asylprosedyren, og jeg hadde fulgt barna gjennom de forskjellige instansene som tidligere verge. Det jeg imidlertid oppdaget var at rollen som forskerstudent gjorde at informantene forholdt seg annerledes til meg enn det de gjorde da jeg var verge. De oppfattet meg nå som en mulighet til å fortelle om urettferdigheten og frustrasjonen de hadde opplevd gjennom aldersvurderingen. Jeg ble ansett som en kanal til «verden utenfor». En verden som levde i harmoni med seg selv, hvor de hadde et stabilt liv – et ønske og mål mange av barna siktet mot.

Posisjon i feltet

Før i tiden var respektfull avstand ansett som godt antropologisk arbeid. Grunnen var at man skulle være forsiktig med å dømme, misforstå, unngå innblanding eller føre endringer, selv i forskjellige situasjoner med menneskelig lidelse (Scheper-Hughes, 1995). Antropologer er trent til å sitte på sidelinjen i vente og observere uten innblanding. Noen av dem som velger å holde seg til denne praksisen finner ideen av aktiv, politisk forpliktet, moralsk engasjert antropologi som smakløst. Det er mindre av denne praksisen i land som Latin-Amerika, India og Europa, hvor antropologiske prosjekter er både etnografiske, epistemologiske og politiske, hvor antropologer kommuniserer bredt med politiet og med det offentlige folket (Scheper-Hughes, 1995:414).

³ Jeg begynte som verge november 2011 i regi av Fylkesmannen i Oslo Akershus med kursing fra Norsk Folkehjelp.

Hva gjør antropologien og antropologers fritagelse fra medmenneskelig ansvar til å ta et etisk og til og med et politisk ståsted, spør Scheper-Hughes (1995:411). Antropologisk arbeid evner og privilegerer til å vitne historiske begivenheter. Antropologer som stolt tar avstand fra politisk innblanding og deres medfølgere, rettferdiggjør etikken av moral og kulturrelativisme, mener Scheper-Hughes (1995). Hun argumenterer for at om vi ikke kan begynne å tenke på sosiale institusjoner og praksiser i moralske og etiske termer, så blir antropologien svak og ubrukbar.

Bourgois (1990) vil reformulere de etiske retningslinjene, slik at det blir antropologenes plikt under arbeid med de undertrykte å bidra til «empowerment». Han mener at vi ikke skal være aktivister, men være stemmer og vitner. Videre mener han at dette ikke står i motsetning til symbolsk antropologi, og at vi må ta slike studier på alvor ved å plassere dem i maktfelt. Antropologer må vise hvordan markedets «usynlige hånd» av og til er størrelser eller symboler som settes i sirkulasjon på måter som skaper undertrykking og lidelse (Scheper-Hughes, 1995:416).

Antropologer som er privilegerte til å bevitne menneskelige hendelser på nært hold over tid, og som har innsyn i hemmeligheter som generelt er gjemt vekk fra dem på utsiden, har ifølge Scheper-Hughes (1995) en etisk obligasjon til å identifisere smerten ut ifra solidaritet og følge det Gilligan (1982) kaller «kvinnelig» etikk av omsorg og ansvar. I noen tilfeller kan antropologer benekte seg selv makten (fordi det innebærer en privilegert posisjon) til å identifisere smerte og det som er galt, og heller velge å ignorere (fordi det ikke er pent, da dominerende mennesker noen ganger i ulik grad spiller rollen av deres egen henrettelse). I slike tilfeller samarbeider de med relasjoner av makt og lar tausheten fortsette lidelsen (Scheper-Hughes, 1995:419).

I denne oppgaven har jeg valgt en posisjon, hvor jeg aktivt kommuniserer med og observerer de enslige mindreårige asylsøkerne og prosessen de går igjennom. I tråd med Bourgois ønsker jeg å bidra til «empowerment» av de mindreårige ved å være deres stemme og vitne.

Deltagende observasjon

For å få et helhetlig bilde av hvordan aldersundersøkelsen påvirker de enslige mindreårige, tok jeg kontakt med både nåværende og tidligere mindreårige. I tillegg inkluderte jeg verger, tolker og ansatte på mottak og omsorgssentre. I lag med barnas verger fulgte jeg dem på mottak, til aldersundersøkelsen, og forskjellige steder som cafeer og parker. Dette for å skape

en mer avslappet atmosfære, hvor vi kunne ha uformelle samtaler. Baktanken var å skape en god kontakt med barna, slik at de kunne føle seg trygge nok til å dele deres tanker og erfaringer knyttet til AU, uten å føle seg intervjuet på samme måte som de blir gjennom asylprosedyren.

Gjennom feltarbeidet fikk jeg innsikt i de mindreåriges liv på asylmottakene og deres bevegelse gjennom det byråkratiske landskapet. Sakte men sikkert utviklet mine informanter og jeg et genuint tillitsbånd til hverandre, selv om jeg ikke bodde med dem. Jeg tilbragte store deler av dagen min med dem, hvor jeg fulgte deres bevegelse fra mottaket til aldersundersøkelseslokalene, og til møter med barnas verger utenfor mottakene. Jeg møtte dem før, under og i etterkant av aldersundersøkelsen, noe som ga meg et sammenhengende bilde av hvordan aldersvurderingsprosessen påvirker dem på godt og vondt.

Rollen som verge innebar at man var på farten. Det var telefoner man måtte ta, møter på mottaket man måtte delta på, møter med UDI, møter med advokat, og møter med de mindreårige for å løse ulike utfordringer, samt være tilstede for å støtte dem. Jeg stod nå «utenfor» dette løpet og uten ansvaret som en verge. Fokuset ble å observere interaksjonen mellom mine informanter, og se hvordan de mindreårige forholdt seg til aldersvurderingen.

I forkant av feltarbeidet fryktet jeg at jeg ville bli møtt med skepsis. De enslige mindreårige er en sårbar gruppe, og jeg var usikker på hvordan de ville forholde seg til meg. Om de i det hele tatt ville åpne seg og snakke om alder, når de hadde så mye annet å tenke på. Jeg var også undrende til hvordan det ville påvirke min tilnærming til dem, når de så at jeg kunne kommunisere på norsk med andre etniske nordmenn. Ville dette øke skepsisen til meg? Ville de oppfatte meg som en del av UDI som var «ute etter dem»? Dette var utfordringer som jeg tidligere hadde møtt på i asylfeltet som verge, slik at jeg var godt kjent med problemstillingene. Det var noe nytt å tre inn i en rolle som forskerstudent med ønske om å høre om deres tanker om alder. De kjente selvfølgelig til skole og det å være student, men de visste ikke hva en masterstudent var. Jeg forklarte med å si jeg er en student som ønsker å høre deres meninger om aldersundersøkelsen fordi jeg skriver en oppgave om det.

Jeg var innom transittmottak, ordinære mottak og omsorgssenter. På transittmottak fikk jeg innsikt i hvordan beboerne bruker tiden. Mens vergene satt inne på et møterom med vergebarnet sitt, ble jeg værende i gangen og benyttet tiden til å rusle rundt i mottaket for å observere hva som foregikk i de forskjellige rommene. Unge gutter og noen få jenter

sosialiserte på uteplassen, mens andre barn satt sammen på rommene inne på mottaket. I det åpne TV-rommet satt en gjeng med unge gutter og noen jenter og så på fotballkamp. I de andre rommene var det noen som spilte biljard, mens andre stod og så på. I gangene satt noen i sofaer hvor de firket med mobiltelefoner, mens andre snakket sammen på sitt språk. Jeg observerte at det ofte var slik at barna holdt sammen med dem som hadde samme etnisk og religiøs bakgrunn.

Transittmottakene virket som skolegårder, der det var en del støy og sosialisering blant de forskjellige gruppene. Da jeg var på et av de bedre omsorgssentrene, så var atmosfæren mer som et hjem. Det var færre barn og mye bedre kvalitet på selve bygget. Stuen var vel innredet med TV, sofa og godstoler. Vi spiste middag med beboerne og jeg fikk med dette innsyn i miljøet på et omsorgssenter, og fikk se kontrasten til transittmottakene.

Etnisk og religiøs tilhørighet

De mindreårige var opptatt av min etniske og religiøse tilhørighet. Vi var i et slags slektskap, hvor de afghanske og somaliske informantene hadde en kultur jeg kjente til. Det var felles forståelse for sosiale koder som høflighet, hvor de afghanske barna refererte til meg som «baji» som betyr søster. De somaliske informantene var spesielt nysgjerrig på min religiøse bakgrunn. Den 15 år gamle somaliske gutten uttrykte: *«I am Muslim, I read the Quran, I pray five times at a day. You are Muslim? I hope so!»*.

På et av mottakene så jeg en gutt som var kledd i en beige shalwar kamiz⁴. Han hadde blankt svart hår og lang rett lugg som dekket nesten hele pannen. Han var tydelig sjenert da han gikk forbi oss som satt i stuerommet på mottaket. Samtidig så han nysgjerrig på meg, mens han smilte og senket blikket ganske fort ned, og fortsatte inn i et av de andre rommene. Det var først da han hørte at jeg kommuniserte med en mannlig afghansk ansatt på urdu, at det vekket nysgjerrigheten hans nok til at han endelig kom bort til oss. Den afghanske ansatte ropte på ham og fortalte at jeg var en av «dem».

Når jeg introduserte meg selv eller ble spurt hva jeg heter, ble navnet mitt, Aisha, et symbol på min muslimske tilhørighet. Noen kunne respondere med å si «MashAllah», som kan oversettes som «Gud velsigne deg». Utseende mitt med pakistanske ansiktstrekk, svart langt hår og mørkebrune øyene, ga dem inntrykket av meg som en av «dem». Å innta de ulike

⁴ Tradisjonelle klær fra Asia/Midtøsten

rollene jeg ble gitt som «baji» (søster), forskerstudent, pakistaner og tidligere verger, hadde klart sine fordeler og ulemper. I mine første møter med informantene, forklarte jeg tydelig mitt formål og ståsted. Utover dette lot jeg dem definere meg ut ifra den kontakten vi fikk. Dette skapte en genuin nærhet og førte til at vi fikk en naturlig flyt i samtalene.

Det var også barn som direkte, men forsiktig spurte om jeg var muslim. Selv om jeg hadde et muslimsk navn, var det ikke alltid like tydelig å se at jeg var muslim. Jeg bar ikke hijab eller noe form for hodeplagg. I tillegg var jeg kledd i det som kan beskrives som vestlige klær, i olabukse og genser. Klærne mine var i sterk kontrast til de lange skjørtene, kjolene og hijabene som de somaliske unge jentene hadde på seg. Forskjellene var ikke til å unngå, og det var mye som skilte meg fra dem. Først og fremst var jeg ikke i deres situasjon og hadde heller ikke hatt en lignende fortid. Det ble også et skille mellom oss når det kom frem at jeg er født og oppvokst her i Norge med en norsk identitet, selv om jeg har tilhørighet til den pakistanske kulturen og Islam. Jeg oppdaget raskt fordelene ved å ha denne bakgrunnen og innsikten. Det ga meg innpass og tillitt. Jeg brukte derfor de ulike rollene bevisst i mine interaksjoner med dem, hvor jeg viste respekt og forståelse for deres religiøse praksis og sosiale kulturelle koder.

Slik Lien (2001) beskriver, var hun forventet å forstå ting innad i feltet sitt og de menneskene hun studerte fordi hun var jo også norsk. I likhet var det forventet at jeg forstod interne ting i mine interaksjoner med asylsøkerbarn, da flertallet kom fra Afghanistan og Somalia med muslimsk bakgrunn, med unntak av de eritreiske som var ortodokse kristne. Selv om jeg forstod en del, så ville jeg prøve å komme bak fasaden av høflighet og tatt for gittheter på grunn av at man er i en type slektskap gjennom religion og etnisitet.

Barna reagerte på min alder og at jeg var ugift. Jeg spurte dem hvorfor de synes dette var rart, da fikk jeg en reaksjon som minnet meg om Liens (2001) interaksjon med norske bønder i Hedmark; at dette burde jeg jo vite! Fordi jeg er jo tross alt en av «dem». Jeg burde vært gift for lenge siden. Selvfølgelig kjente jeg til denne tankegangen og kulturen, den var jo så lik den pakistanske. Samtidig var det viktig å spørre hvorfor de reagerte slik. Jeg svarte spøkfullt at jeg ikke er gift fordi jeg fortsatt er et barn. Dette fikk dem til å le fordi det var tydeligvis enighet om at jeg så altfor ung ut. Noen av de mindreårige guttene konkluderte til og med at jeg så ut som jeg var 15 år gammel. Jeg responderte med at: *«Da er det vel ikke så rart at jeg fortsatt er ugift? Jeg er jo tross alt bare 15 år»*.

Tilgang til feltet og informanter

Norsk Folkehjelp (NF) hadde tidligere i oppdrag fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus ansvaret for opplæring og oppfølging av representanter for enslige mindreårige asylsøkere i transittfasen. Verge Sekretariatet informerte vergene om masterprosjektet mitt via e-post, og oppfordret dem til å ta kontakt med meg dersom de var interessert i å bidra. Responser var liten. Det var først når jeg kom i kontakt med Vergeforeningen Følgesvennen⁵ at jeg fikk noen faste verger å forholde meg til. Det var også gjennom dette bekjentskapet jeg fikk kontakt med noen av mine hovedinformanter. Vergene inviterte meg til å bli med til mottakene når de skulle besøke sine vergebarn. I tillegg arrangerte Vergeforeningen Følgesvenn et sosialt sammentreff med tidligere vergebarn som nå var fylt 18 år. Jeg benyttet muligheten til å delta og fikk kontakt med flere viktige informanter.

Valg av informanter var tilfeldig og ettersom hvem som var tilgjengelig for en prat, hvilke mottak de var blitt plassert på, og i hvilken fysisk og psykisk tilstand barna var i. Disse faktorene var med på å avgjøre hvem jeg kom i kontakt med og hvor vi endte opp i å møtes. Noen avtaler ble gjort god tid i forveien, mens andre var mer spontane og tilfeldige.

Jeg fikk lett kontakt med beboerne på mottakene, mest på grunn av deres nysgjerrighet over at jeg lignet litt på dem. De spurte hvor jeg kom fra og hvem sin verge jeg var. Når jeg fortalte at jeg er masterstudent og skriver om enslige mindreårige asylsøkeres relasjon til alder og aldersundersøkelsen, ble mange ivrige etter å fortelle om urettferdigheten de opplevde rundt aldersfastsettingen. I et tilfelle ble det kø utenfor mottaket, hvor unge gutter fra Afghanistan ventet på å prate med meg, og ville fortelle om hvordan de opplevde aldersundersøkelsen. Det at jeg ønsket å løfte fram deres stemmer og prøve å forstå hvordan de forholder seg til alder og undersøkelsen, skapte også en interesse i å snakke med meg, da jeg ble ansett som en kanal til en verden utenfor mottakene (jf. Bourgois, 1990). «*Du må skrive dette ned! Folk må vite hva som skjer*», understreket en informant. Jeg ble også ansett som en kilde til informasjon, da jeg ble konfrontert med flere spørsmål relatert til saksgangen deres.

Det var ikke alle barna som var like ivrige i å snakke med meg. I to tilfeller overhørte jeg en av barna advare de andre om å ikke snakke med meg og gi meg informasjon. De mente at jeg kunne være til fare for dem, og kanskje jobbet jeg for UDI. Deres frykt og mistenksomhet var reell. De mindreårige hadde vært gjennom en turbulent og vanskelig reise og flere hadde vært

⁵ Jeg kjente ikke til vergeforeningen og vergene før feltarbeidet.

på reisefot over lengere tid. Det var ikke nok med å være i et fremmed land med et fremmed språk, men også tidligere erfaringer av svik og utnyttelse skapte en naturlig skepsis til fremmede.

Etterhvert følte likevel noen av informantene mine seg såpass komfortable i våre samtaler at de i etterkant og før de skulle fortelle meg noe veldig privat, spurte om jeg kunne la være å inkludere det i oppgaven. Når jeg forklarte om anonymisering, så var det betryggende for noen, mens andre sa de ikke hadde noe å skjule og var derfor ikke redd for å stå frem.

Språklige utfordringer

Jeg forstod at alder var et tema som var mye diskutert blant beboerne. Selv om jeg ikke forstod alle de forskjellige språkene fullt ut, forstod jeg allikevel en del. I et tilfelle hørte jeg noe slikt som: «*Skal jeg fortelle henne om min egentlige alder, eller den andre?*». Å skapte tillitt til barna var en utfordring når jeg var på mottakene blant forskjellige beboerne, men over tid ble de tryggere på meg og mine intensjoner om å belyse deres stemmer til omverden.

Informantene mine snakket noe engelsk og noen kunne også kommunisere på urdu, et språk jeg behersker godt. Grunnen til at noen av barna kunne formulere seg på urdu var fordi de hadde flyktet til Pakistan fra Afghanistan, og bodd der i noen år før de kom til Europa. Når vergen hadde samtaler med barna kommuniserte de via telefontolk. Jeg benyttet meg ikke av denne ordningen først og fremst fordi jeg ikke ønsket at det skulle være en formell intervjusetting, men også fordi det er veldig dyrt. Jeg foretrakk å være med informantene som kunne snakke noe engelsk og urdu, og brukte kroppsspråket til å forklare seg selv. Dessuten var det alltid noen som kunne snakke mer engelsk og urdu enn andre, og endte opp som tolk for de andre barna. Jeg var klar over at dette ikke var den mest optimale situasjonen, da mye går tapt i en oversettelse. Samtidig kunne jeg forstå en del begreper og setninger, og fikk dermed med meg sammenhengen i samtalen.

Datainnsamling

Datainnsamlingen er basert på kvalitativ metode. Kvalitative undersøkelser gir en mer uformell og avslappet atmosfære i å tilegne seg data enn kvantitative undersøkelser (Fangen, 2010). Det var nødvendig å bryte den formelle intervjusettingen, spesielt med de enslige mindreårige som må ha flere intervjuer gjennom asylprosedyren.

Det var først etter samtalene at jeg satt meg alene ute på en cafe og noterte ned den informasjonen jeg hadde mottatt, og mine tanker knyttet til dette. Samtalene kunne utvikle seg til å bli såpass intense at jeg merket hvor utmattet jeg var først når jeg satt alene for å skrive ned i detalj det jeg hadde lyttet til og observert. Deres fortellinger inneholdt en god del informasjon, mye i detalj, i tillegg til kroppsspråket, mimikken i ansiktet, og den endrende tonen i stemmen når vi gikk fra et tema til et annet.

Under samtalene var jeg opptatt av å ha en avslappet atmosfære. Jeg ventet en stund ut i samtalen før jeg gikk inn på spørsmål om alder og aldersundersøkelsen. Jeg mottok såpass mye informasjon som jeg ikke ville klart å huske i etterkant, at jeg i flere tilfeller var nødt til å ta frem penn og papir. I noen tilfeller merket jeg at det ble et skift i hvordan samtalen utfoldet seg når jeg noterte ned ting. Noen ble mer påpasselig i forhold til hva de ønsket at jeg skulle notere ned, og i slike tilfeller valgte jeg å legge bort boken og heller noterer ned stikkord i etterkant. Jeg oppdaget at det å gå turer og spasere sammen var et bra utgangspunkt for mer avslappende samtaler. Tolker og noen tidligere mindreårige hadde ikke noe imot at jeg brukte båndopptaker når de fortalte meg omfattende og detaljerte historier. Det var ikke mange, så det ble for det meste notater som jeg satte sammen i fulle setninger, og leste opp for informantene i etterkant for å se om jeg hadde forstått dem riktig. Flere ble ivrige i å fortelle mer og utfylle det de allerede hadde fortalt.

Flerlokaltet

Vurderingen og fastsettingen av alder foregår i flere ulike instanser, og flere ulike aktører er involvert i prosessen. Det skapes naturligvis en nødvendighet for å besøke de ulike stedene som informantene befinner seg. Det å ha uformelle samtaler med informantene på cafeer og parker har ført til at noen av dem har gitt inntrykket av å føle seg friere og mer åpne i kommunikasjonen enn det de har vært på mottak. Det å kunne snakke med informantene før, underveis og etter utførelsen av AU ga meg en mulighet til å kunne se hvordan undersøkelsen påvirker barna i de forskjellige fasene. Selv om det kunne vært ideelt å forholde seg kun til ett mottak og utføre feltarbeidet på ett singulært felt, så ville det ikke gitt meg et helhetlig perspektiv. Den helhetlige innsikten fikk jeg derimot når jeg beveget meg med barna fra sted til sted.

Samtaler med tidligere mindreårige som hadde tatt AU for mange år siden, var like viktige kilder som de nåværende mindreårige. Det å kunne se ettervirkningen av feilvurdert alder

(ifølge informanten selv), og hvordan det påvirket livet nå, var helt nødvendig for å forstå de langsiktige konsekvensene av en fastsatt sannsynlighetsalder. Slik Kathrine Fangen forklarer i boken sin *Deltagende Observasjon*, utførte hun feltarbeidet sitt på flere ulike områder (land) med forskjellige informanter (Fangen, 2010). Jeg beveget meg fra offentlige til private sfærer hvor jeg opplevde ulik intensitet og innpass i ulike livsverdener.

Marcus (1995) Argumenterer for at forandringen i den global dynamikken fører til at tilnærmingen til feltet må forandres. Etnografien beveger seg fra å være på et singulært felt til deltagelse og observasjon på flere ulike lokaliteter. Verden blir ikke ansett som å ha subjekter, men globale subjekter med forbindelser på kryss og tvers av landegrenser Marcus (1995). Barna som fortsatt var i transittperioden og ikke hadde fått endelig svar på saken og alderen sin, forholdt seg naturligvis mer til situasjonen her og nå på mottaket. Til tross for at de bodde på asylmottak og ikke et ordentlig hjem, var de allikevel opptatt av gjestfrihet og serverte meg både mat og drikke som de selv hadde laget på mottaket. Informantene som tidligere hadde vært gjennom prosessen derimot, fortalte sin historie over en kopp kaffe. Av den grunn var flerlokalt etnografi særdeles viktig for å kunne se sammenhengen og det større bildet.

Kapittel 2: Barnas bakgrunn og flukt, og betydningen av ID

For å forstå bakgrunnen til hvorfor enslige mindreårige ikke har nøyaktig informasjon om sin fødselsdato og alder, i tillegg til mangel og vanskeligheter med å innhente ID-dokumenter, er det nødvendig med tilbakeblikk på det historiske og nåværende perspektivet på det landet de har flyktet fra. Krigsherjede land med mangel på infrastruktur, fattigdom, korrupsjon og elendighet, gjør fokuset på alder og ID-dokumenter noe av det siste innbyggerne tenker på, spesielt de mindreårige når de flykter fra disse omstendighetene. I samtale med både nåværende og tidligere mindreårige, i tillegg til godt voksne tolker som jobber innen asylfeltet med mindreårige, har jeg fått innblikk i ulike tidsperspektiver på hvilke omstendigheter de har flyktet fra. De forklarer hvordan systemet med ID-registrering og innhenting av dokumenter fungerer fra landsby til storby, og hvordan dette preger barnas selvfølelse og identitet. Tolkene som har delt sine innsikter er berørt av dette på et personlig plan. De har tidligere vært flyktninger selv, og noen hadde fremdeles familie i hjemlandet under usikre og vanskelige omstendigheter. Først, et kort historisk tilbakeblikk på Afghanistan.

Situasjonen i Afghanistan

Afghanistan har vært i krigstilstand siden revolusjonen i 1978. I senere tid har antallet drepte sivile igjen begynt å stige. De siste tre tiårene har den islamske republikk, Iran, vært et hjem for en av verdens største flyktningebefolkninger. Afghanere har søkt tilflukt i Iran helt siden Sovjetunionen invaderte Afghanistan i 1979. Siden da har tilstrømmingen til landet fortsatt uavbrutt. Krig, mangel på sikkerhet, arbeidsløshet og inflasjon i Afghanistan er viktige faktorer. Selv om hundretusener har returnert til Afghanistan, bor det fortsatt rundt 3,6 millioner afghanere i Iran (Flyktninghjelpen, 2016). Situasjonen i Afghanistan har ført til en av de største flyktningstrømmene i moderne historie. Det er en lang og smertefull reise fra Afghanistan til nabolandene Iran og Pakistan. De fleste vil aldri igjen få se hjemmene de forlot. Å bli født som afghansk flyktning i Iran gir en tøff start på livet. Håpet som afghanske barn har om å oppleve moderlandet svinner hen når de vokser opp og innser hvor farlig det vil være å returnere. Å få tilgang til eiendom, jobber og velferdstjenester, for eksempel helsehjelp, er den største utfordringen for afghanere. Noen opplever å bli fordrevet flere ganger i jakten på grunnleggende nødvendigheter som rent vann (Flyktninghjelpen, 2016). Afghanistan er et land i kronisk krise. Generasjoner av afghanere har vokst opp i eksil, i

nabolandet Pakistan og i Iran. Flere tiår med konflikt har tvunget dem til å bli værende der – i noen tilfeller så lenge som i 30 år.

En kort oversikt over konfliktene i Afghanistan viser med tydelighet at den unge afghanske generasjonen har hatt en alt annet enn lett start på livet:

1978–1989: marxistisk revolusjon, sovjetisk invasjon og okkupasjon

1989–1992: første borgerkrig

1992–1996: annen borgerkrig

1996–2001: Taliban tar makten, tredje borgerkrig

2002–i dag: krig, med internasjonal invasjon og okkupasjon

For å få et dypere innblikk i situasjonen i Afghanistan, kontaktet jeg den afghanske tolken *Sawad**, fra et tidligere bekjentskap gjennom mitt arbeids som verge og representant. Tolken har lange arbeidsdager, så det enkleste ble å ta en samtale med ham over telefon. Sawad fortalte meg om sin familie som hadde hus i Kabul, hvor han ble født. Faren var distriktssjef og hadde dermed en høy stilling i regjeringen. Da krigen brøt ut under ledelsen til *Mujahedin*, ble han tatt av den nye regjeringen, hvor familiemedlemmer var nødt til å delta i kamphandlinger. «*Det kom alltid raketter på taket*», fortalte tolken. Både barn og voksne ble drept hver eneste dag. «*Når jeg tenker på det jeg opplevde, jeg har mistet mange flotte venner, familie medlemmer*». Han ble stille en stund, og fortalte om hvordan de fant kroppsdeler av slekt og venner og at de ikke kunne gi dem en verdig begravelse. Sawad snakket videre med irritasjon i stemmen om norske myndigheter som sier at barnas historier ikke kan være sanne på grunn av rapportene utgitt av *Landinfo*. Det er ikke bare mangel på ordentlig kunnskap, men også nedverdiggende overfor det barnet som har flyktet hit. Han fortalte at hvis jeg ser på afghanske TV-debatter, så vil jeg se medlemmer av parlamentet som gir opplysninger om hvordan situasjonen er i dag. Publiserte rapporter på *Landinfo* er gammelt materiale. Afghanske myndigheter på afghansk TV anbefaler å være oppmerksom på små gutter fordi det foregår krigsopplæring i skolene. «*Hva slags skoler er dette, hvor det foregår tvangsrekruttering?*», spurte tolken oppgitt. «*Mange blir drept og situasjonen blir bare verre og verre*», sa Sawad.

Han fortalte om en hendelse for åtte-ni måneder siden. En afghansk mor dro til landsbygda for å søke ly hos sin fetter. Før bodde de i Kabul, men flyktet til landsbygda og etter hvert flyttet fetteren til Pakistan for å arbeide. Da han valgte å komme tilbake til Afghanistan, så eide han

ikke lenger mye jord i landsbyen. Dette var fordi internasjonale NGO (bistandsorganisasjoner) bygde veier, og innbyggerne fikk ulik opplæring i hvordan de skulle bygge veiene. Så kom et trusselbrev fra Taliban som ba dem om å slutte å delta i samarbeid med internasjonale NGO. Truslene kom flere ganger. Dette førte til at han ikke lenger hadde inntekt og kunne ikke forsørge seg selv og sin familie. Han reiste videre i landet med sin sønn for å finne noe inntektsgivende arbeid. De passerte en elv med båt, og reiste videre med bil. Bilen ble sprengt og både far og sønn omkom. Tolken fortalte om en annen fetter som bodde i samme landsby, hvor myndighetene kontaktet ham for å få hjelp av folk fra landsbyen. Han gikk for å be fredagsbønnen og ble drept. «*Dette er hverdagen for det afghanske folket, slikt skjer daglig*», understreket Sawad.

Barth (2008) påpeker at med hjelp fra fremmede eksperter (NGO) kan det lett bli fremmedes oppfatning av hva som riktig og best for landets oppbygning enn innbyggerens egne ambisjoner og håp. Han påpeker også at samfunnet og det dagligliv i regionen i dag etter all splid og ødeleggelse gir lite direkte å bygge på for fremtidens samfunn, men at enhver gjenoppbygging utgjør en serie langsiktige, bindende avgjørelser om hvordan fremtiden vil bli.

Tolken Sawad fortalte videre om familien sin i Afghanistan:

Jeg kontaktet mine slektninger som bor der, det er alltid krig. De (norske myndigheter) er nødt å være der for å se hva som skjer der. De (familien og barna) kan selge noe ting, mange mister alt. Det afghanske folk har vært på flyttefot i 40 år. Jeg snakket med mange, min familie. Det er ikke fremtid for deres barn. De er utsatt for tvang, vil ikke sende til Taliban. Foretrekker å låne penger, selge jord, sende barna ut av Afghanistan.

Sawad mener at om en mindreårig kommer fra Kabul og formidler frykt for livet sitt, så tviler ikke han på barnet om dette. Kabul er et av verdens farligste hovedsteder. Du kan bli drept for ingenting og du er ikke trygg, understreket han. Og om du er fra en landsby som er under Talibans styre, blir du presset til å gi fra deg barna dine til dem. Landsbyene er utsatt for tortur, forklarer tolken videre. Det er også interne etniske konflikter og rasisme. Noen folkegrupper blir trakassert og utsatt for tortur av de dominerende folkegruppene. Det er en stor nasjonal konflikt hvor *Pashtunere* uttrykker hat ovenfor *Tadsjikere*. I tillegg er det

konflikter mellom religiøse folkegrupper som *Shia*- og *Sunni*-muslimer. De kan bli bortført og drept. Dette fører også til ett beskyttelsesbehov, mente han og forklarte:

Det er vanskelig med barn. Veldig vanskelig. Taliban vil ha full kontroll, kanskje han (EMA) blir tatt av myndighetene. Best å forlate landet. Det er slik, jeg har snakket med mange, Pashtuner (afghansk folkegruppe), de sa dette er problem, foreldre vil ikke, 13, 14, 15 år, han hjelper familiens fremtid, reiser, glemme familien, håper på det beste. De er veldig sårbare.

Landinfo⁶ er ikke kun underlagt UDI, men gir også uriktige opplysninger om ulike landområder i Afghanistan, mente tolkene. Situasjonen ett sted kan være relativt fredfullt i den perioden de oppholder seg der og skriver rapporten, men så kan ting plutselig snu. Hvordan kan man stole på en rapport som er skrevet for noen måneder tilbake, når situasjonen endres fra dag til dag, time til time, spurte tolken.

Tolken forklarte at om et barn sier at Taliban vil drepe dem, så er det en realitet de må forholde seg til, selv om de ikke personlig har blitt forfulgt av Taliban. Å være på flukt i sitt eget land, utsetter barna også for faren av å bli drept tilfeldig av en bombe eksplosjon, forklarte han.

Landinfo sier Kabul er trygt sted, og gir derfor avslag. Vi kan sende deg tilbake, sier de. Nå sier de, dere kan bo i Herat, Mazare-Sharif eller flytte til Kabul. Du (EMA) må fortelle realitet, du er utsatt for slike ting. Kanskje de sier Taliban ville drepe meg, det er en realitet de må forholde seg til. Reise fra sted til sted, i løpet av noen timer, de kan bli drept.

Tolken mente at norske myndigheter er bevisste på situasjonen i Afghanistan, og at de derfor fører en dobbeltmoralisk praksis. Situasjonen i landet er kritisk, og de vil hindre afghanere i å komme til Norge. Det er mye debatt rundt dette, hvor afghanske myndigheter blir lei av alle skandalene. Han fortalte om en afghansk familie med barn, hvor faren rømte fra familien i Norge i frykt for å bli deportert. Senere medførte dette at moren med småbarn også ble utvist.

⁶ Landinfo publiserer her egenproduserte rapporter om forhold i en rekke land. Publikasjonene er utarbeidet for norske utlendingsmyndigheter.

Ingen vei tilbake

*Tabassum**, en annen afghansk tolk, fortalte om hvordan flukten til afghanske mindreårige innebærer bosettelse i Iran før de reiser videre. Tolken har selv flyktet til Iran, og fortalte med egne erfaringer hvor vanskelig det er å være flyktning i Iran. Enslige mindreårige som er født i Iran kan ha foresatte som har bodd ulovlig i Iran i over 30 år. De har ingen rettigheter, ingen status og kan bli deportert tilbake til Afghanistan, forteller han. Han mente at det går ikke an å leve der. «*Du kan ikke eie noe eller jobbe på lovlig vis*», sa han. Om du tjener penger, så må du som afghaner be en iraner om å registrere deg som en iraner før du får utbetaling.

Tvangsreturnering fra Iran etterlater de mindreårige i en vanskelig situasjon, da det å reise tilbake til Afghanistan ikke er et alternativ. De har ingen å returnere til. Tolken Sawad sier at: «*Alle har forlatt Afghanistan. De (slektninger, familie) snakker ikke med barna*». De er selv på flukt og har nok med sitt. Han fortalte om sin datter som aldri har møtt onkelen sin som bor i Afghanistan, og hun har ingen interesse av å prate med han. «*Slik er det for mange av disse barna. Selv om de har en onkel eller tante i Afghanistan, så har de nok med sitt og er selv på flukt*». Slektninger kan dermed ikke ta ansvar for barna som blir returnert under tvang til Afghanistan.

Å bo ulovlig i Iran uten rettigheter og arbeid, og bli konfrontert med rasisme på daglig basis, etterlater barna kun med ett reelt alternativ, nemlig å reise videre til et annet land. 80 prosent av de som kommer til Norge er Hazara⁷-barn som har vært lenge i Iran, uten noen rettigheter. Sawad forklarte at: «*Guttene hører at det er bra i Europa, denne gangen skal vi være i Europa, og få leve et verdig liv*». Og med dette begynner en vanskelig og risikofylt reise.

Risikofylt reise

Sawad forteller om hvordan menneskesmuglere kan utgi seg for å være «*snille og greie*» i begynnelsen, når de skal motta store summer med penger (opptil 10.000 dollar) fra barnas foresatte for flukten videre til Europa. For menneskesmugleren er det egen gevinst som gjelder, hvor menneskesmuglere har mafianettverk og skaper oppdrag for hverandre. De lover å kjøpe klær og sko til barna på veien, men når de først blir sendt ut, så er det ingen som tar seg av dem slik de ble lovet.

⁷ Hazara: Folkegruppe i Afghanistan i fjellstrøkene i den sentrale delen av landet.

Sawad fortalte også om hvordan noen smuglere holder barna i fangenskap i Iran og Tyrkia, hvor de er veldig brutale. Det kan hende de hjelper noen ut av barmhjertighet, men i realiteten er dette veldig få, understrekte han. Han fortalte videre hvordan noen av barna blir fanget av kurdere når de passerer grensen til Tyrkia i fjellområdene, hvor de holder barna fanget. De prøver å få tak i telefonnumrene til familie og bekjente som de truer og gir drapstrusler for å få penger. De truer med å drepe barna og tjener penger på denne måten. De som ikke har tilgang til telefon eller ikke husker nummeret, blir torturert og holdt i fangenskap i opptil flere måneder. Sawad fortalte også at mange av de mindreårige har blitt seksuelt misbrukt ved slike hendelser, men at dette er noe barna ikke forteller når de blir registrert hos PU og UDI. Reisen er vanskelig og det er ingen garanti for at barnet vil overleve. Det er en sjanse mange er nødt til å til å ta, da de ikke har noe annet valg enn å leve i fattigdom og i frykt for sitt liv.

ID-dokumenter

Tazkeraen er det viktigste ID-dokumentet for afghanske borgere, og er en bekreftelse på at personen er afghaner. Dokumentet er en forutsetning for å få tilgang til en del offentlige tjenester, som for eksempel utdanningssystemet, for å erverve og eie eiendom, og for å få innvilget ulike tillatelser (Landinfo, 2016). For å få tak i tazkera må man dra til kontoret som ligger i byen, hvor distriktssjefen har sitt kontor. Tjenestemannen vurderer barnet med foresatte tilstede, hvor gammel barnet kan være. Kvinner som føder hjemme og ikke har umiddelbart behov for en tazkera, venter med å innhente denne til barnet blir eldre. Når tazkera er levert, så må man fylle ut en søknad for å få pass. En leder, som er myndighetens representant, må sjekke og godkjenne hvor du bor. Når søknaden er bekreftet, så må du ta med papirene til passkontoret, forteller tolken Sawad. Man må være 18 år for å få pass, og man må ha med foresatte for å registrere barn. Dette forutsetter at man har tazkera i orden.

Det er kostbart å reise fra landsbyen til storbyen for å hente ID-dokumentet, tazkera, forklarer Sawad. Dersom familien har mistet mannen i huset, er det lite sannsynlig at et barn vil reise ned til byen for å hente tazkera, uten en foresatt tilstede. Tjenestemannen vurderer barnets alder ut ifra utseende og holdning, samt informasjon fra foresatte. Fødselsdatoen som blir skrevet i tazkeraen er samme dato som den datoen barnet henvendte seg på kontoret, akkurat som hos PU. Tolken Sawad forklarer at afghanske myndigheter har blitt flinkere til å opplyse på TV at innbyggerne må henvende seg til sykehus når barnet blir født. Der kan de få vaksinasjonskort, hvor det er registret barnets alder. Likevel er det veldig få som gjør dette og de har heller ikke noe bilde av barnet, forteller han. De som kommer fra landsbyene og fra

urolige områder, distrikter og provinser har ikke mulighet til å gå på skole, så dette papiret har ingen betydning for dem, understreker han.

De afghanske tolkene understreket at norske myndigheter ikke godtar afghanske dokumenter. «Vi kan bekrefte dette», sa de, da de har bevitnet dette gang på gang i sine tolkeoppdrag med nyankomne mindreårige asylsøkere. Det er en dobbeltmoralsk praksis, mente tolkene. Den ene tolken forklarte:

Når det klages på avslag mot en sak og det klages i retten, innkaller de vitner fra «Landinfo-eksperter». Nei, det er veldig lett å kjøpe dokumenter sier de. Rettsaken er for barna. Viktig å vite at Landinfo er underlagt UDI. Mange vedtak legger ikke vekt på afghanske dokumenter. De er verdiløse. Samtidig sier de at barna må vise til ID-dokumenter. Når de tar med seg og leverer, det er fortsatt utvisning. Ved utvisning godtar de at det er ekte pass, av de veldig få som har dette.

Tabassum fortalte at om alderstesten viser at de mindreårige er mellom 18 og 20 år, og utelukker at de er under 18 år, så er det umulig å endre vedtaket. Det er ingenting som kan sannsynliggjøre det asylsøkerne sier. Søkeren har ingen papirer som godkjennes, selv om de kan være ekte. Det argumenteres at landet de kommer fra er preget av korrupsjon. Han fortalte at:

Det er smertefullt for den som besitter et dokument. Det er ikke individuelle behandlinger. Det er én generell behandling. Det opplever man hele tiden. Hvis de (norske myndigheter) tviler, så kan til og med presidenten skrive under. De sier han blir betalt. Et nei, blir et nei.

Enslige mindreårige *Mausam** er Shia-muslim, og fortalte at hans fødselsdato ble skrevet i Koranen. Han kunne datoen, men hadde ingen papirer å vise til når han ankom PU. Han var klar over at afghanske papirer ikke ble godkjent, og han var derfor glad for at han ikke hadde noen papirer med seg. Saksbehandler hos PU skrev ned den datoen han oppga, men han ble senere sendt til aldersundersøkelsen. Til og begynne forstod han ikke hva dette var, men senere følte han at det var helt greit for ham å bli undersøkt for sin alder, samtidig som han påpekte at han tror at norske myndigheter mistenker alltid de mindreårige fra Afghanistan for å lyver for dem, og fortalte:

Papirer blir ikke bestått fordi dere (EMA) kan få laget med penger i Pakistan og Iran. Jeg tenkte hvorfor betale når de (EMA) har papir. Dere kan lage med penger og sånn,

sier de (norske myndigheter). Heldigvis hadde jeg ikke med papir. Jeg hadde papir i Afghanistan, når vi blir født så skriver i Koranen at Mausam ble født den dato.

Mammaen min skrev, jeg spurte min mor. Jeg sa dato til politiet, på en måte de trodde, de skrev den datoen jeg sa på ID-kort.

Mausam understreket som de afghanske tolkene at uansett om en har med seg ID-dokumenter eller ikke, så vil identiteten til en enslig mindreårig asylsøker alltid mistenkeliggjøres. Om dette gjelder hvilket område de kommer fra eller hvor gamle de er. Afghanske ID-dokumenter godkjennes ikke etter norsk standard. Det oppleves som en håpløs situasjon. Mausam sin lettelse av å ikke ha med seg papirer kom fra stresset som oppstår i å måtte forsvare og forklare at ID-dokumentene som de har lagt frem er ekte. Frykten og angsten for å bli mistrodd for å ha levert falske ID-dokumenter er svært belastende, i og med at ulike historier om deportering blir delt mellom barna på mottakene.

Betydningen av barnets fødselsdato

Alder betyr ingenting. Det er det fysiske (kroppen) som er viktig (Afghansk tolk).

De afghanske tolkene fortalte at barna som kommer fra landsbyene ikke kjenner sin alder. Det er heller ikke slik at de som er fra storbyene vet sin nøyaktige fødselsdato. Når det er mangel på infrastruktur, mange kvinner som føder hjemme, og fokus på å overleve fattigdom og krig, så er ikke alder et tema som er viktig. Å vite sin egen alder er også avhengig av sosiale forhold, økonomi og utdanningsnivå. Foreldre som er analfabeter legger vekt på barnas fysiske utvikling. Jentene er voksne og gifteklare når de får den første menstruasjonen, og guttene utvikler seg til å bli fysisk sterke når de begynner å få bart og skjegg. Gutter som er fysisk sterke blir ansett som unge menn, klare til å hjelpe til på familiegården, og blir vurdert som gifteklare. Tabassum forklarer at: «*Alder betyr ingenting. Det er det fysiske som er viktig*». Det er snakk om alder når skole og hvilken klasse man går i er et tema, men for mange er ikke skole aktuelt. Det handler om hvor mye du kan jobbe, og du modnes veldig raskt når du er fattig, understreket han. «*Du er ikke et bortskjemt barn som har tilgang til ting, du kan ikke være barn lenge, og mange føler seg ikke lenger som barn etter at de har fylt 10 år. Barna tar stor del av ansvaret hjemme med familien, spesielt guttene*», forklarte tolken.

Når de mindreårige blir spurt hvordan de vet hvor gamle de er, svarer de med at deres mor har fortalt dem alderen. NOAS og Redd Barna publiserte en rapport mars 2006 med tittelen

Mamma vet hvor gammel jeg er. Informantene mine har forklart at deres mødre fortalte hvilken årstid de ble født, for eksempel om det regnet den dagen, eller om det var en spesifikk politisk hendelse i landet den dagen. Tolken Tabassum fortalte at mødre som er analfabeter, regner ut ifra om det var mangel på vann i Afghanistan det året, og om det var høst eller vår. De knytter fødsel til andre hendelser. Mødrene bruker også andre parametere for å regne ut alder enn forståelsen for at det er 365 dager i året. Noen av mødrene er opptatt av hvilken ukedag og hvilken kalendermåned barnet er født. Slik regner de seg frem til barnets alder. Noen mødre er opptatt av barnas alder, og selv om de ikke har fødselsdatoen offisielt registret, så har de den noenlunde i minne, og kan oppgi den til barnet når de spør. Den mindreårige gutten *Akeel** formulerte det slik: *«It was so difficult, you know. My real age is 15, but I'm not sure. I didn't have anything with me to show it. I just know because my mum has told me».*

Noen av informantene mine forklarte at fødselsdatoen deres ble skrevet ned i omslaget av Koranen som var etterlatt i hjemlandet. Tabassum forteller at de afghanske Hazara-guttene, som er av den Shia-religiøse retningen, skriver fødeår bak i Koranen. Praksisen inkluderer ikke kun fødeår, men også store hendelser som når et familiemedlem døde, når sønnen giftet seg, at det regnet mye den dagen, og lignende. Det er en tradisjon for Shia-muslimer at de skriver datoer bak i Koranen, påstod tolken.

Jeg vil i hovedsak fokusere på Afghanistan da det utgjorde de fleste av informantene mine. De eritreiske informantene ga derimot en innsikt i en eritreisk alderstest, og stod sterk i kontrast til de afghanske informantene som i forhold til dem, ble ofte vurdert som overårige.

Eritreiske flyktninger

I Norge har eritreiske flyktninger og asylsøkere i årevis utgjort majoriteten av de som får innvilget oppholdstillatelse. Dette tyder på en enighet om det reelle beskyttelsesbehovet eritreiske flyktninger har (Norges Fredsråd, 2016). Den største gruppen mennesker som søker om beskyttelse i Norge kommer fra Eritrea. Ungdommer helt ned i 14-15 års-alderen tvinges til militærtrening og et liv som soldat eller statlig tvangsarbeider på ubestemt tid. De som unndrar seg militærtjenesten eller deserterer risikerer svært strenge straffer, fengsel på ubestemt tid eller henrettelse. Tortur og andre alvorlige overgrep er utbredt i eritreiske fengsler.

Eritreere var i flertall blant afrikanske flyktninger som druknet fra overfylte farkoster på vei

over Middelhavet i fjor. Dem som NOAS snakket med forteller om svært vanskelige forhold i Libya, hvor de prøver å komme seg videre over Middelhavet. Libya har ikke en fungerende sentralmyndighet, og flyktninger blir kidnappet av væpnede grupper som tvinger dem til å «kjøpe» seg fri. Smuglere krever summer opp mot 10.000 euro for å frakte en person til et europeisk land, hvor de kan søke om beskyttelse. De fleste eritreere som kommer seg til Norge får beskyttelse på grunn av den alvorlige sikkerhetssituasjonen i landet. Norge har heller ikke klart å utarbeide en returavtale med Eritrea (NOAS, 2014).

Eritreisk alderstest

*Basilah** en tidligere eritreisk mindreårig forteller at i tillegg til dåpsattest, så har de også en annen metode for å vurdere et barns alder. «*Om en 6-åring kan ta på høyre del av øret sitt, ved å strekke venstre armen sin over hode, da beviser du at du er 6 år og dermed klar til å begynne på skolen*», forklarer hun. Det er slik registreringen av alder foretas på skolen. Det er lange køer med barn som venter på å bli vurdert og registrert av de ansatte på skolen. Hvis armen din er lang, så klarer man å ta på øret sitt når man tar armen over hodet. Hvis man ikke klarer det, da er man under 6 år, og dermed for ung til å begynne på skolen. Basilah forteller at hun måtte gjøre slik, og hun bestod testen. Hun ble regnet som 6 år gammel. I hver klasse er det omtrent 40-50 barn. Det er lærerne, de som jobber der, som registrer. Hvis du ikke består denne «alderstesten», så får du beskjed om å komme tilbake neste år.

I følge med vergen Frøydis skulle vi besøke hennes to eritreiske vergebarn på mottaket. Vi fikk beskjed om å sette oss på køyesengen mens guttene satt seg på gulvet. De smilte og kommuniserte med Frøydis på enkel engelsk og noen norske gloser. Når vi ble litt bedre kjent og fant tonen, så fortalte jeg at jeg skriver en oppgave og gjerne vil vite hva de tenker om aldersundersøkelsen. Vi kommuniserte mest på engelsk, men også delvis gjennom kroppsspråket og noe norsk. De hadde ingen spesielle formeninger om aldersundersøkelsen, da de aller fleste eritreiske mindreårige slipper å ta aldersundersøkelsen fordi de har dokumentasjon og blir vurdert til å se tydelig mindreårige ut. De er ganske små av vekst. Noen barn som utgir seg for å være eldre, blir ofte vurdert til å være yngre. Spørsmålene jeg stilte om aldersundersøkelsen engasjerte ikke. Jeg spurte om de ble aldersvurdert på skolen ved å ta hånden over hodet. De 5-6 eritreiske guttene i rommet begynte å le og kommuniserte med hverandre på tigrinja (morsmålet). De forklarte meg at dette var slik de ble aldersvurdert før de begynte på skolen, ja. Jeg spurte videre om de kan vise meg hvordan dette gjøres.

Guttene stilte seg på rekke og rad og strakk den venstre armen over hodet sitt. Noen av guttene brøt ut i latter. Dette skal gjøres når man er liten, lo de. Jeg observerte guttene i rommet, hvordan de er ulike afghanske gutter i samme alder i kroppsbygningen og hårveksten. Forskjellene er tydelige med tanke på at de eritreiske er afrikanere og afghanere er asiater. Eritreiske jenter og gutter er små av vekst og har ingen eller veldig lite hårvekst i ansiktet i forhold til de afghanske guttene som ofte blir vurdert som overårige.

Bursdagsfeiring

Flere av informantene mine har fortalt meg at de aldri hadde feiret bursdagen sin før de kom til Norge. Når de ble bosatt i en kommune eller på asylmottak, opplevde de at ansatte arrangerte en feiring. En tidligere mindreårig som fylte 18 år uttrykte seg om bursdagsfeiring med entusiasme i stemmen: *«Det var kjempegøy, det var koselig, det var noe nytt liksom. Det var behagelig på en måte, du får gaver!»*. En annen afghansk gutt fortalte at han visste om bursdagskonseptet fra indiske filmer, men selv hadde han aldri feiret sin bursdag: *«Jeg så for meg den opplevelsen av å få gaver, folk kommer og gratulerer deg med dagen. Det var helt nytt for meg»*.

Bursdagsfeiring er en tradisjon hos elitefolk, fortalte *Hadeed**, en tidligere mindreårig fra Afghanistan. Han kommer fra en velstående og utdannet familie i Kabul. I Kabul har det vært veldig vanlig å feire bursdagen til barna. Hadeed fortalte videre: *«Jeg vet nøyaktig alderen min. De feiret i min familie, det var ikke uvanlig. Det er ikke en tradisjon av Shia fra landsbyene»*. Å feire bursdag er ikke vanlig praksis i flere land og er forbundet med luksus. Det handler om økonomi og utdanningsnivå, mente tolken Tabassum. Hadeed fortalte at bursdagsfeiringene i Afghanistan blant høyklasse familier innebar ballonger og bursdagskake fra bakeriet, men det var hovedsakelig feiring av barn og ikke voksne. Det handlet om interne forhold i hver enkelt familie. Alle er religiøse i Afghanistan, men i varierende grad, fortalte Hadeed. Der det er analfabetisme veier religion mye, mente han: *«Mine foreldre kunne lese og skrive, slik at religion veide ikke like tungt. Alle har sine forskjellige tradisjoner, det er en miks på hvor opplyst du er og hvor mye du bryr deg om ting»*.

Flertallet av de mindreårige som kommer fra landsbyer i Afghanistan, feirer ikke bursdager og har dermed ikke en hundre prosent korrekt fødselsdato. Det oppgis derfor alltid en omtrentlig alder. Saksbehandlere hos PU er nødt til å skrive en dato, så de skriver den datoen barnet ankom Norge og sier spøkefullt: *«Gratulerer med dagen, du har bursdag i dag!»*.

De somaliske informantene hadde en annen oppfatning av bursdagsfeiring. Det er ikke et religiøst påbud å feire bursdag, og derfor oppleves det ikke som viktig (Løvhaug, 2012). På et av mine besøk på mottak satt jeg med en gruppe somaliske jenter. De lo av meg når jeg spurte om bursdagsfeiring, når jeg beskrev det som å skjære kake og ha fest med familie og venner fordi man fyller år. Noen av de mindreårige jentene lurte på hva jeg pratet om. Noen kjente selvfølgelig til bursdagskonseptet, men det var ikke av noe spesiell betydning. En av informantene som lærte seg norsk overraskende fort, forklarte det slik:

Det viktigste med bursdagen var at du må huske den dagen som du ble født. Ikke noe mer for meg. Men jeg har sett så mange personer som feirer nå, så på en måte, om jeg snakke om religion, det er jo litt, det er jo, det er ikke bra å feire det vet du. Ja, men selv om den norske loven gjelder ikke religion, på en måte. Jeg har ikke noe bekymring på det. Jeg feirer ikke det.

Slik de afghanske informantene påpekte, så mente også de eritreiske informantene at økonomien er en avgjørende faktor for bursdagsfeiring. Eritreiske Basilah fortalte: «*I Eritrea feirer man bursdag til man er ca. 7-8 år gammel. Det er vanlig, og det er slik man vet hvor gammel man er*». Det er veldig viktig i eritreisk kultur at barna har det bra. Derfor feirer man bursdag for at barna skal kose seg. Feiringen er med bare familie, og noen inviterer også venner. Om det er stor eller liten fest kommer helt an på økonomien. Man lager tradisjonelt brød som kalles *hambasha*. I landsbyen derimot feires ingen bursdag, forklarer Basilah. Hun forteller videre at hun visste om sin alder fordi hun ble registret i Eritrea. Det er viktig å bli registrert i hjemlandet fordi du skal bli døpt i kirken etter 80 dager for gutter og 40 dager for jenter (Landinfo, 2013:10). Man må ha dokumentasjon for å fremvise dette til kirken når man skal bli døpt. Det er viktig å bli døpt.

I dette kapitlet har jeg gjort kort rede for bakgrunnen mine informanter. I neste kapittel skal jeg vise hvordan identiteten til de enslige mindreårige asylsøkerbarna blir vurdert gjennom det byråkratiske landskapet. Barnas bevegelse gjennom de ulike registreringslokalene er preget av en stille automatikk, hvor de føres ut av et rom og inn i et annet, hvor ulike saksbehandlere vurderer hvor gamle de er, hvor ID dokumenter legges til siden.

Kapittel 3: Det byråkratiske landskapet

Enslige mindreårige asylsøkere ble innelåst i lokaler i opptil 17 timer per dag i påvente av registrering. Enkelte ganger ble barn helt ned i 10-års alderen innelåst i opptil 11 timer. I disse lokalene var det begrenset med luftemuligheter og enkelte barn måtte overnatte på gulvene i lokalene (Røde Kors, 2015).

Vår bekymring er særlig knyttet til dette med frihetsberøvelse. Selv om barna ikke formelt sett er pågrepet, så blir de låst inne i et rom. Og det er ingen der. De må vente til noen kommer. Så kan man lure på om man hadde gjort det samme med norske barn (Barneombudets seniorrådgiver Cameron, referert i Aftenposten, 2015).

I dette kapittelet skal jeg vise hvordan prosedyren for de mindreårige asylsøkerne omfatter en lang og krevende tilstedeværelse i ulike byråkratiske rom. Makten til norske myndigheter blir legitimert gjennom barnas bevegelse i disse rommene. I bevegelsen får de sin identitet sannsynliggjort, med fokus på alder. De byråkratiske rommene forblir usynlige dersom bevegelsen ikke blir beskrevet, med tanke på hvordan de identifiserer hver og en søker i den *autoriserte bevegelsen*, det vil si bevegelse innad de ulike byråkratiske rommene, under myndighetenes åsyn (Lund 2001:1). Prosessen viser en aktiv kroppslig rolle, hvor den fysiske kroppen er under observasjon og binder samarbeidet mellom PU, UDI og aldersundersøkelsen. Registreringen og de korte intervjuene med de mindreårige er preget av automatikk, hvor barna sirkulerer gjennom de forskjellige byråkratiske rommene. Identifiseringen foregår med korte konkrete spørsmål fra saksbehandlere, som besvares med korte svar av barna.

Ankomsten til Norge og PU

Sommeren 2015 kom det 795 enslige mindreårige asylsøkere under 18 år til Norge (Mellingsæter, 2015). På en dag kunne det komme opptil 70 søkere til PU. Denne sommeren var jeg selv på et oppdrag hos PU som representant. Utenfor PU sine lokaler på Tøyen observerte jeg både mindreårige og voksne asylsøkere som stod og ventet på at de skulle bli sluppet inn på mottaket. Noen satt på bakken, noen lå og sov på asfalten, mens andre bare stirret ut i løse luften. Blikket mitt møtte mange slitne ansikter og tomme blikk som gjorde sterke inntrykk på meg. Likevel var det noen som smilte halvveis tilbake når jeg smilte til

dem. Jeg observerte at hver søker fikk utdelt en kølapp for å bli hurtigregistrert⁸.

Saksbehandlere kom ut til hovedinngangen flere ganger i løpet av dagen, og tok en rask titt på søkerne som stod utenfor. De som så ut som mindreårige ble prioritert og tatt med inn på venterommet. Asylsøkerne så på meg i det jeg gikk forbi dem utenfor PU, for å ringe på døren til PU med et kamera rettet mot meg. «*Hei, jeg er representant, Aisha Munir, jeg har oppdrag kl. ...*». Døren ble åpnet og jeg gikk inn til venterommet.

Søkerne som stod og ventet på å bli registrert ga uttrykk for å være utmattede og trøtte, og på søken etter hjelp. De måtte bli registrert hos politiet før de kunne bli plassert på mottak, hvor de kunne få hvile, sove og spise. Som konsekvens av de ventende asylsøkerne, observerte jeg overarbeidede ansatte som jobbet fort og effektivt med en automatikk i registreringen. Det så ut til at noen ansatte viste lite tålmodighet, med mål om å få flest mulig søkere gjennom registreringen, slik at de kunne bli videresendt til mottak fortest mulig.

Ankomsten til Norge og første steg inn til det norske byråkratiet er utenfor PU sine lokaler. De mindreårige har blitt beskrevet å bli dumpet på forskjellige steder i Norge, hvor de er etterlatt til seg selv for å finne frem til PU. Jeg husker på vei hjem fra en kveldsvakt, da en mindreårig gikk frem og tilbake bak en stor varebil foran inngangen til PU. Gutten var kledd i olabukse og en hettegenser blant mange voksne asylsøkere. Han klemte underleppen med fingrene sine og hadde øyebrynene presset sammen i bekymring. Blikket hans hoppet frem og tilbake på asfalten, som han ikke klarte å stå rolig på. Jeg gikk bort til ham og ba han om å bli med meg inn på PU. En ansatt tok han imot og gjorde han klar for å gå til venterommet. Mindreårige skal ikke være blant voksne asylsøkere. De er første prioritering og skal tas inn til venterommet for mindreårige før de blir innkalt til registrering og kjørt videre til mottak. Beskrivelsen av denne gutten er en av mange mindreårige som virker forvirret, utmattet, og ikke i stand til å henvende seg til hjelp.

Respekt for autoritet

PU-lokalet reflekterer en hierarkisk relasjon, hvor PU blir et symbol på makt og de mindreårige ser seg nødt til å underkaste seg til autoriteten (Lund, 2001). Barna har fortalt at de var redde for PU fordi de har opplevd å bli mishandlet og slått av ulike autoriteter i hjemlandet, og har opplevd å bli holdt i fangenskap i land de har flyktet fra. Andre barn har

⁸ Hurtigregistrering: Registrering av søkerens personalia, fingeravtrykk og fotografering. Hurtigregistrering er en kort versjon av registreringen som gjøres hos PU. Stor pågang av EMA førte til hurtigregistreringer av flere søkere sammen, slik at de kunne komme seg på mottak og senere komme tilbake for full registrering.

fortalt at de har møtt på vennlige norske soldater i hjemlandet, og har hørt at norsk politi ikke er brutal som i andre land.

Mindreårige ankommer Norge fra forskjellige land og kulturer som kjennetegnes å ha stor respekt for autoritet. På grunnlag av dette, følger barna pliktoppfyllende sin saksbehandlers veiledning og ordre uten å stille spørsmål, selv om de ikke alltid forstår prosedyren. Norske myndigheter er som kjent en autoritet med makt over de mindreårige, og dette er barna klar over. Noen barn har uttrykt at de føler seg bundet til å følge instruksene som blir gitt av politiet, UDI ansatte, de som utfører aldersundersøkelsen, og vergene. En 16 år gammel gutt fortalte at når han gikk igjennom prosedyren, følte han at han måtte høre på alt det de voksne (saksbehandlere) sa og ba ham om å gjøre, som å skrive under på papirer og svare på spørsmål. Han fortalte videre at når han hadde fått oppholdstillatelse og begynte på skolen, så lærte han at det er lov å ha sine egne meninger og at det er lov å være uenig.

I en artikkel om prosessen innbyggere må gjennom for å få identifikasjonspapirer i Peru, viser Lund (2001) hvordan byråkratiet utgjør en form for strukturell makt som former hennes informanter når de gjør slik de blir fortalt, og følger køen og reglene som strukturerer bevegelsene gjennom offentlig rom. Fra oppholdet i PU sine lokaler og frem til intervjuet med UDI, har både gutter og jenter en lavmælt stemme og snakker kun når de blir snakket til. De følger saksbehandlere som henter dem fra venterommet inn til registrerings- og intervjurommene, hvor de sitter tålmodige i flere timer lange samtaler. Mindreårige ned til 13 år har vist en imponerende selvdisiplin i å sitte med rak rygg og svare på spørsmål fra saksbehandler. De blir som regel sittende med hendene i fanget og ser enten ned på fanget sitt, observerer rommet, eller ser gjennom glassdørene på de travle ansatte og andre barn i følge med ansatte.

Venterommet hos PU

Vi er særlig bekymret for at mindreårige sitter innestengt alene på venterommet uten noen å henvende seg til, og at det kun er tilsyn med mulighet for å bli løst ut av venterommet hver halvtime (NOAS rådgiver Dabour, referert i Aftenposten, 2015).

Forholdene er så forferdelige at det er umulig å forstå uten å ha sett det med egne øyne (Leder og nestleder i vergeforeningen Krogh & Johannessen, referert i Aftenposten, 2015).

Venterommet hos PU har fått en del kritikk som har kommet frem i medielyset. Vergeforeningen, barneombudet og NOAS referert i Aftenposten (2015) har uttrykt bekymring over forholdene, som sitatene ovenfor viser. Den hardeste dommen kom fra Røde Kors referert i Aftenposten (2016):

Det observeres en total forsømmelse av emosjonell støtte og omsorg til barna som oppholder seg på EMA-rommet på Tøyen. Dette kan beskrives som psykologisk vanskjøtsel (ignorering) av barna, noe som er dokumentert like skadelig som fysisk mishandling. Noen av barna viser tydelig tegn til hjelpeløshet og utrygghet. Dette er først og fremst tydelig på grunn av den urovekkende stillheten i rommet når vi kommer inn. Barn og kanskje spesielt unge gutter/tenåringer i denne alderen forventes å være svært aktive, gjerne bråkete og oppsøkende. Når vi kommer inn i rommet sitter eller ligger mange av barna på gulvet, noen av dem alene. De er tomme i blikket og forstyrres knapt av at vi er der.

Venterommet på PU ligger i første etasje. Gjennom mange dører hos PU kommer man endelig frem til venterommet. For å komme inn på venterommet må man inn en hvit tykk dør som ikke kan åpnes uten kort og kode av politiet. Rommet består av harde trestoler på rekke og rad, et hjørne med mat, og lukkede vinduer som skaper dårlig luftkvalitet. Når saksbehandleren kommer ned for å hente en mindreårig fra venterommet, så er det ikke uvanlig å se flere barn som ligger og sover med pledd over seg som de har fått utdelt. Noen sitter på stoler, noen på gulvet, mens andre sitter ved vinduskroken og ser ut. En verge har beskrevet for meg at barna ser slitne ut, og de har ikke fått muligheten til å vaske seg etter den lange reisen, noe som gjør at den dårlige luften i venterommet er preget av sterk kroppslukt.

I min tid som verge før feltarbeidet, bevitnet jeg noe tilfeldigvis når PU åpnet dørene til venterommet. En liten afghansk mindreårig gutt la ned håndtørkepapir på rekke og rad på det fuktige, harde, kalde gulvet, helt til papiret ble på samme størrelse som et bønneteppe. Han tok av seg skoene og stelte seg oppå papiret og gikk inn i bønneposisjon for å be. Gulvet var skittent, men gutten tenkte praktisk. Behovet for å be er tydeligvis stort nok til å finne en kreativ løsning i en slik tilværelse. Et behov for å finne en indre ro i en kaotisk tilværelse. Bønnepraksis er noe jeg kommer til å diskutere mer i oppgaven, fordi bønn er en viktig del av mange mindreårige sin hverdag. Observasjonen av den lille gutten gjorde et sterkt inntrykk på

meg. Tenk å være på flukt i så lang tid, og ankomme Norge for så å bli ført inn i et sterilt, menneskefullt venterom. Likevel fant gutten indre ro ved å be på et bønneteppe av papir på et kaldt og skittent gult. Etter denne observasjonen gikk jeg til en moske og fikk gratis bønneteppe av imamen som kunne gis bort til de mindreårige på PU. Da en PU-ansatt spurte om noen ville ha bønneteppe, kom flere barn frem og ville ha. De fikk et mykt bønneteppe som de både kunne be på og sitte på.

Hver gang døren på venterommet åpnes og saksbehandler roper opp navnet på den søkeren som skal bli med opp til registreringen, så finner de mindreårige frem lappen de har fått utdelt, og lurer forventningsfullt på om det er sin tur. Mange ligger og hviler eller sover på de harde stolene eller på gulvet. Saksbehandler må riste i dem for å vekke dem for å finne rett barn som skal bli med til registreringen. Jeg observerte at når barna ble vekket, så ser de som oftest slitne og utmattet ut, og med tomme blikk som virker preget av søvnløshet, traumer og sult. Når saksbehandler endelig finner den rette søkeren, finner barnet frem sine sko eller sandaler som de har tatt av seg for å ligge og sove, og står opp og blir med saksbehandler. Hver og en mindreårig blir til slutt hentet på venterommet. Før de rekker å komme til seg selv, i den slitne tilstanden som beskrevet, blir de gitt informasjon om selve prosedyren og blir introdusert for sin representant og tolk.

Jeg ble fortalt om en hendelse fra en verge som hadde vært på oppdrag, hvor vergen fikk øye på en liten gutt i venterommet som blødde neseblod. Gutten holdt noe håndpapir opp til nesen. Selv om han virket fortvilet, ba han ingen om hjelp selv om han burde ha blitt tatt hånd om. Politiet var mer fokusert på å få med seg neste søker som skulle registreres, og sa kort at han skulle sende noen ned for å se på gutten med neseblod. Politiet kan noen ganger oppfattes som at de viser lite omtanke overfor de mindreårige. Vergen observerte også en ung mor med et spedbarn som spurte om noe, og politiet svarte kort med irritasjon i stemmen at hun må vente, da det ikke var hennes tur.

Tilbudet av mat består av loff, sjokoladepålegg, syltetøy og nudler på boks. Påleggene er i små tuber som er lagt frem i pappbokser på den hvite matbenken i rommet. Flere av barna vil ikke spise av maten som står fremme i venterommet og kan se ut til å ikke bry seg om maten, til tross for at de ikke har spist på mange timer og er veldig sultne. Dette kan blant annet skyldes at barna er preget av den lange reisen og situasjonen sin. Noen vil ikke spise maten av frykt for forgiftning, mens andre har uttrykt skepsis for pålegg de ikke kjenner til. Blant andre har noen verger uttrykt at det er problematisk at de ikke får i seg næringsrik varm mat. De har

vært på flukt lenge, og den maten de blir tilbudt er ernæringsfattig. Etter mange timer på venterommet skal de opp til registrering og som oftest på så og si tom mage. Barna trenger overskudd for å kunne fokusere og kommunisere godt i registreringen, men det virker som de som oftest er for slitne og sultne til å fungere. Før registreringen begynner, så spør gjerne vergen om barnet har spist eller drukket noe. Ofte nikker de og sier ja, men vergene opplever for det meste at de ikke har rørt maten.

Registreringsrommet hos PU

Når de mindreårige går gjennom PU-lokalet fra venterommet til registreringsrommet, danner de seg et inntrykk av relasjonen mellom de ansatte. Saksbehandlerne og tolkene i pauserommet har som regel en munter og god tone seg imellom, hvor de drikker kaffe og spiser lunsj og kveldsmat sammen. Tolkene kjenner godt de ulike saksbehandlerne som de har jobbet for over lengre tid, og barna plukker fort opp den gode relasjonen mellom dem. Noen barn har faktisk uttrykt å være usikker på om tolkene er i samarbeid med norske myndigheter for å få dem deportert tilbake til hjemlandet sitt. De kan være usikre og skeptiske til samarbeidet mellom PU, UDI og tolkene, selv om de har fått beskjed om at tolken har en nøytral posisjon, og at alle har taushetsplikt. Noen undrer også over hvorfor politiet går i sivilklær når de er på jobb. Det er ikke lett å se hvem som er hvem før de blir ordentlig introdusert for representanten, tolken og saksbehandleren.

Flertallet av saksbehandlerne hos PU virker å være menn, samt noen kvinner som ser ut til å ha varierende kommunikasjon og fremgangsmåte med de mindreårige. Det er ikke uvanlig at noen PU-ansatte slår av en spøk og spør barna om de liker fotball og hva han/hun har lyst til å studere når en blir eldre. Dette er for å skape en mer åpen dialog ved å gi barnet muligheten til å senke skuldrene litt. Spørsmål med en vennlig og spøkefull tone roer som regel ned barnet og gjør han/henne mer samarbeidsvillig, ved å skape en trygghet til å kommunisere mer fritt. Et barn kan for eksempel bli ivrig i å fortelle at han ønsker å bli fotballstjerne, og saksbehandler kan fritt fortelle om hvilket lag han synes er best. Hovedsakelig opplever verger og tolker at kommunikasjonen mellom PU og de mindreårige består av konkrete spørsmål hvor registreringsprosessen er preget av automatikk. Korte spørsmål gjenspeiles med korte svar; saksbehandleren spør og barnet svarer.

Barn som kommer fra ulike landsbyer kan som oftest ikke lese og skrive. Det er tydelig at noen barn blir flaue over å ikke kunne skrive sitt eget navn. De kan eksempelvis kommunisere

lavmælt via tolken at de ikke kan skrive navnet sitt og senker blikket beskjedent ned mot fanget sitt. Som en løsning blir det tatt et fingeravtrykk på papirene det skal skrives under på. Mange av de pensjonerte vergene tar seg tid til å lære barna å skrive navnet sitt, noe som fort skaper iver i dem til å ville gjenskape de skrevne bokstavene på arket. Dette er en fin syssel når saksbehandler jobber med sitt, og den mindreårige er nødt til å vente i stillhet. De får fargestifter, penn og papir som de kan tegne og skrive på, mens de venter på flere spørsmål fra saksbehandler.

Verger og representanter danner seg ofte preferanser og har foretrukne saksbehandlere. Historier om ansatte ved PU og UDI som er harde i stemmen, er tøff med spørsmålene, har direkte kroppsspråk og med strengt blikk, har jeg fått høre en del av i min tid som verge. Et eksempel er hvordan en saksbehandler var sikker på at en mindreårig var overårig (over 18 år). I følge vergen spurte saksbehandleren ledende spørsmål og kjefte på barnet for å ikke snakke sant. Barnet ble skremt og følte seg truet av saksbehandler, da barnet observerte diskusjonen mellom saksbehandler og vergen som forsvarte barnet. En verge fortalte meg en annen historie om hvordan en PU-ansatt spurte en mindreårig om han hadde Facebook, og gutten svarte, «Hva er Facebook?». Den ansatte så på gutten og fnyste, «Selvfølgelig vet du hva Facebook er». Vergen fant ut senere at gutten ikke ble inkludert blant de andre guttene på mottaket, og at de ertet ham for sin væremåte. I ettertid tryglet gutten vergen om å hjelpe ham å lage en Facebook-profil fordi alle de andre beboerne hadde det, selv om han selv ikke helt visste hva det var.

På en annen side, kan politiet ha sine grunner til å betvile oppgitt informasjon fra mindreårige. Under feltarbeidet fikk jeg innsyn i hvordan noen mindreårige er tilpassningsdyktige og flinke til å ta rasjonelle valg basert på situasjonen de er i, og gi en virkelighetsbeskrivelse som hjelper dem videre på veien. For andre mindreårige derimot, som forteller ting akkurat slik de er, så kan barnet oppleve å bli mistrodd eller oppleve å svare «feil». Dette kan ha en påvirkning på relasjonen mellom intervjuer og søker, som igjen påvirker dynamikken videre i samtalen og kvaliteten i opplysninger som blir oppgitt (Lidèn, 2010:133). Mens noen barn blir skremt, blir andre usikre på hvordan de skal besvare spørsmålene fordi de ikke har forstått dem riktig. Tolken tar i slike tilfeller initiativ til å formidle til saksbehandler at barnet ikke virker å forstå spørsmålet, og at saksbehandler må stille spørsmålet annerledes.

Saksbehandlere og verger tar ofte en vurdering av alder på bakgrunn av kviser, tegn til bart og spinkel kroppsbygning, som er typiske trekk for barn i puberteten. Likevel har noen vist seg å

være mindreårig til tross for mye hårvekst og kraftig kroppsbygning. Det å utgi seg for å være mindreårig gir naturligvis ikke en spesifikk beskrivelse i hvordan et barns kroppsbygning ser ut. På grunn av usikkerhet i forhold til de fysiske trekkene, tar saksbehandlere og verger i tillegg en vurdering av barnets alder ut ifra kroppsspråket. I en situasjon hvor en mindreårig sitter blant tre ulike og ukjente mennesker (saksbehandler, tolk og verge), så er det ikke unaturlig at barnet føler at hun/han ikke har et annet valg enn å gjøre slik en blir fortalt. Når det gjelder usikkerhet, skam og frykt som uttrykkes gjennom kroppsspråk, så har disse mer eller mindre likhetstrekk. Slike følelser kommer til uttrykk ved å oppleve å bli strengt forhørt til forskjell fra å bli snakket til på en vennlig måte. Dette kan fremkalle ulike kroppsholdninger, og kan være med på å gi en pekepinn på troverdigheten i barnets flukthistorie og oppgitt alder. Likevel kan reaksjonsmønstrene være ulike og vanskelige å tyde. I samtale med saksbehandlere, uttrykker de mindreårige ofte å være i en ukjent situasjon. Noe som går igjen hos de mindreårige er at blikket er senket ned mot fanget, skuldrene høyt hevet, og lavt stemmeleie. En 17 år gammel gutt beskrev sitt eget kroppsspråk og hvordan han observerer de ansatte rundt seg:

Vi er ikke så flink å fortelle om følelser, hvordan vi har det i vårt hjemland. Vi jobber hardt, det er vanskelig, vi forteller ikke hvor vanskelig, vi forstår kroppsspråket. Vi lever alltid under en type frykt. Når jeg var liten var alltid redd, seint hjemme, fikk juling hjemme av sjefen, sånne ting. Vi ser alltid etter kroppsspråk, er han sint, er han glad. Min mor forstod alltid mitt kroppsspråk. Ikke for å skryte, men jeg er veldig flink på å forstå kroppsspråk.

Sitatet viser hvor observant et barn kan være, og kan ta sine avgjørelser i hvordan han/hun velger å forholde seg til saksbehandler og andre ansatte.

Videre til transittmottak

Etter registreringen hos PU blir de mindreårige hentet med minibuss, som kjører dem til ulike transittmottak. Barna blir boende på mottakene frem til aldersundersøkelsen. Beboerne i disse transittmottakene har en interessant dynamikk, hvor det bygger seg opp historier, forventninger og frykt for aldersundersøkelsen. I denne fasen av den autoriserte bevegelsen får de spist, sovet ut og hvilt i noen dager på mottaket, før de blir sendt videre til en kort registrering hos UDI. Registreringen hos UDI skal forberede dem til selve asylintervjuet, hvor

det blir oppgitt fluktgrunnlag og informasjon om søkerens helse og identitet. Hoved-
asylintervjuet kommer senere, og ventetiden kan ta alt fra flere uker til flere måneder.

Håndrotundersøkelsen ved Unilabs

Den første delen av aldersundersøkelsen er en undersøkelse av håndroten ved Unilabs. Undersøkelsen innebærer at det tas et røntgenbilde av hånden, inkludert håndleddet. Som en tidligere verge, hadde jeg aldri blitt med de mindreårige på selve aldersundersøkelsen fordi dette er de mottaksansatte ansvarlig for. Mitt første møte med lokalet til Unilabs var sammen med vergen *Frøydis**. Frøydis fulgte vergebarnet sitt til undersøkelsen, sammen med en annen gutt fra samme omsorgssenter og vergen hans. Vi ankom i bil som vi parkerte rett utenfor Unilabs på Majorstuen. Rett over gaten utenfor Unilabs sin hovedinngang, stod en stor hvit minibuss. I minibussen kom flere mindreårige samlet fra ulike mottak. Utenfor stod to sjåførere; en albaner og en pakistaner. De tok seg en røyk mens de ventet på at barna skulle bli ferdig med undersøkelsen, slik at de kunne kjøre dem videre til neste stopp.

Frøydis, guttene, den ansatte og jeg gikk inn gjennom glassdørene til Unilabs. Til høyre ser man skranken og resepsjonen, og sitteplasser lengre inn i rommet på venstre siden. Vi kom inn til helt fullt venterom. Unge gutter satt tett inntil hverandre på rekke og rad, mens andre sto fordi det var mangel på plass. Det var stille inne på venterommet. Noen satt og så ned i gulvet, mens andre observerte lokalet og menneskene rundt seg. Omtrent hvert 5-10 minutt kom en ansatt ut til venterommet, kledd i hvit jakke og bukse. Den ansatte ropte opp navnet til neste gutt som skulle inn og ta røntgen av håndroten. Jeg så en etter en mindreårig bli ropt opp, gå inn i undersøkelsesrommet, komme ut, og sette seg tilbake igjen i venterommet. Dette ble repetert til alle hadde tatt røntgen av håndroten sin.

I venterommet hos Unilabs møtte blikket mitt den nord-afrikanske gutten Akeel som skulle bli en av mine viktigste informanter. Akeel var liten og tynn, og smilte til meg fra øre til øre da jeg først møtte ham på venterommet. Jeg gikk bort til ham og spurte om han var nervøs for å ta undersøkelsen. Nei, han var kjempespent, og fortalte ivrig at han ikke kunne vente med å ta undersøkelsen. Han viste stor tiltro til teknologien i Norge, som han ikke hadde sett lignende til i hjemlandet. Gleden han uttrykte for å endelig få dokumentert den alderen han allerede visste at han var, 15 år, bekymret meg. Jeg prøvde å forklare at dette ikke er en hundre prosent sikker undersøkelse som vil gi ham en nøyaktig alder, men at det er en omtrentlig vurdering. Han ga uttrykk for å være forvirret over det jeg nettopp hadde fortalt. De smilende og

optimistiske øyene forandre seg til å se fortvilet på meg. Men så repeterte han det han hadde sagt flere ganger gjennom samtalen vår: «*I can't wait to take this test, I'm so excited*».

Samtalen vår ble brutt da navnet hans ble ropt opp og det var hans tur. Jeg hadde spurt på forhånd om jeg kunne bli med inn og se hvordan undersøkelsen foregikk, og se reaksjonen hans på denne. Det var helt i orden for både Akeel og den ansatte.

Vi ble tatt med inn på et rom, hvor det hang flere ledninger fra taket festet til maskiner som ble brukt til å ta røntgen av barnas håndledd og håndrot. Det var en undersøkelsesbenk i rommet, og ved siden av var det plassert en stol som han fikk beskjed om å sette seg. Akeel plasserte høyre hånd flatt på benken, slik at de fikk scannet den og tatt røntgenbilde. På den andre siden av rommet var det et glassvindu som ansatte satt bak og utførte undersøkelsen. Hele undersøkelsen tok 3-4 minutter før det var klart for nestemann. Akeel gikk ut blid, munter og tydelig opprømt etter undersøkelsen, og uttrykte «*Yes! I have finally taken it! I will finally know my real age!*» Jeg spurte vergen hans om jeg kunne få lov til å følge han opp videre, og få vite hva det endelige resultatet hans ble. Dette var helt i orden for gutten, og med tillatelse fra vergen, fikk jeg noen måneder senere vite resultatet av aldersundersøkelsen som ble 20 år. Fem år eldre enn Akeel forventet. Videre i oppgaven vil jeg vise hvordan den fastsatte alderen fikk alvorlige konsekvenser for Akeel både psykisk og for saken hans videre.

Etter hvert som alle barna ble ferdige med undersøkelsen på Unilabs, fikk de beskjed av sjåførene og en mottaksansatt om å sette seg inn i minibussen. Neste stopp var Tannlegehøyskolen eller *det odontologiske fakultet*, hvor den andre delen av undersøkelsen skulle utføres.

Fraktet i minibuss

På vei til den andre delen av aldersundersøkelsen, fikk jeg sitte på i minibussen siden det var ledige seter. Selv om jeg kunne dratt dit sammen med Frøydis, så ga dette muligheten til å se hvordan barna blir transportert fra et sted til et annet, og hvordan stemningen er i minibussen. Bussen hadde flere seter på rekke og rad, hvor guttene satt med beltet godt festet rundt seg. De satt stille med sitt, hvor det igjen var få som pratet med hverandre. Atmosfæren i minibussen var preget av stillhet, slik som i venterommene. Noen satt med hodetelefoner og hørte på musikk fra mobilen sin, mens andre så ut av vinduet og observerte mennesker som gikk på gaten og biler som kjørte forbi. Noen fiklet med hendene og viste et preg av nervøsitet og urolighet. Jeg spurte guttene om de var nervøse for å ta undersøkelsen. De svarte først

«No». Etter å ha tenkt seg om, byttet noen om til «Yes». «*Why are you scared*», spurte jeg en av guttene. «*Because I heard it can show you wrong age*». «*Yes, I also heard about that*», svarte en annen.

De mindreårige forteller om opplevelsene sine videre på mottakene til andre beboerne som ikke har tatt undersøkelsen enda. Dette skaper ulike forestillinger, og redsel bygger seg opp for å ta undersøkelsen som de så uredde og uvitende skrev under på hos politiets utledningsenhet. I kapittel 5 vil jeg diskutere hvordan aldersundersøkelsen og resultatene deles og diskuteres blant barna.

Tannundersøkelsen ved Tannlegehøyskolen

Den andre delen av aldersundersøkelsen er en tannundersøkelse ved Tannlegehøyskolen. Vel fremme ved det odontologiske fakultet fikk vi beskjed om at det ble en time pause før tannundersøkelsen. Frøydis foreslo at vi kunne dra en tur til Frognerparken sammen med den andre gutten og vergen hans. Guttene kunne spise matpakkene sine der. Det var småkaldt i luften, men høstsolen varmet og vi satt oss på trappetrinnene ved monolitten i parken. Vergebarnet til Frøydis hadde selv oppgitt en alder på 14-15 år, ut i fra det han hadde blitt fortalt av sin mor. Den andre gutten var også på samme alder. Guttene gikk og satt seg på gresset og pratet sammen på sitt språk. Gutten til Frøydis hadde en lang og spinkel kropp som mange tenåringsgutter, mens den andre gutten var lavere av vekst, men også tynn med samme type kroppsbygning. Den høyeste gutten så noe eldre ut, men det var nok mest på grunn av høyden. Frøydis og jeg la merke til små kviser og pubertetsbarten som begge guttene hadde. Pubertetsbarten besto av dunhår på overleppen og på haken, så begge kunne vært rundt samme alder, konkluderte vi. Guttene hadde blitt plassert på omsorgssenter, så PU og UDI hadde tydeligvis også ment at de var mindreårige. Frøydis og den andre vergen tok frem lunsjen, men guttene takket nei og ville ikke spise. De vil bare sitte for seg selv på gresset. Guttene kunne ikke et ord engelsk eller norsk, noe som kompliserte kommunikasjonen mellom meg og dem. De forsøkte å spørre meg om min identitet og bakgrunn, men de fikk til svar korte ord som «Pakistan» og «student». Dette skulle også skape en kommunikasjonssvikt mellom guttene og tannlegen som skulle utføre undersøkelsen vi var på vei til.

Før tannundersøkelsen blir barna først plassert i et venterom i første etasje. Deretter blir de sendt inn i en heis for å komme opp til rommet hvor tannundersøkelsen utføres. Det er mange av barna som tar heis for første gang, og naturligvis skvetter de litt når den beveger seg. Flere

av de unge guttene virker spent og litt skremt av å miste litt balanse, og holder seg fast når heisen går opp. I andre etasje er det enda et venterom som de må vente i til tannlegen kaller dem inn. Venterommet i denne etasjen er mindre, og barna sitter tett inntil hverandre i stillhet.

Gjennom feltarbeidet var jeg med på flere aldersundersøkelser og observerte at de mindreårige sjeldent kommuniserer med hverandre, selv om de er stuet sammen i venterommene (Lund, 2001:126). De sitter i taushet, noen har hodetelefoner og hører på musikk, mens andre sitter og fikler med hendene i fanget. Akkurat som ved registreringen hos PU går det en automatikk i hvordan barna beveger seg fra ett lokale til det andre. Fra mottak og inn i minibussen, til håndrotundersøkelse ved Unilabs, inn i minibussen igjen, og til tannlegeundersøkelsen. Inn og ut av ulike rom, og i disse bevegelsene er det mye venting i forskjellige venterom. I tillegg virker prosessen mekanisk fordi den verbale kommunikasjonen blant barna er komplisert, da ikke alle har felles språk og kultur. Normalt sitter alle stille og rolig på stolene sine og gjør slik de er bedt om. Da jeg var med til tannundersøkelsen gjennom feltarbeidet, ble jeg en slags attraksjon blant barna på venterommet. De snakket seg imellom og så på meg og smilte, og det skapte i alle fall noe kommunikasjon mellom dem. De lurte nok på hvor jeg kom fra, tenkte jeg, siden det er det de som oftest spør meg om. Det er ikke vanskelig å få frem smil fra barna som sitter og observerer meg kanskje like mye som jeg observerer dem. Jeg har registrert at mottaksansatte som er med, ofte kommuniserer lite med barna. De sitter med sitt, blar gjennom magasiner som ligger på bordet, eller har med egne dokumenter som de ser gjennom. De mindreårige blir forklart prosedyren underveis i korte trekk av de som skal utføre undersøkelsen, og de nikker gjerne med hodet når de blir spurt om de forstår hva de skal gjøre. Det viser seg ofte at barna nikker ut av høflighet, selv om de ikke forstår det de blir fortalt.

Kommunikasjonssvikt

«Gap opp! Gap opp! Gaaap opp! Open your mouth! Oopen your mouth!»

Frøydis og jeg ble med guttene opp til undersøkelsesrommet for å ta røntgen av tennene. De hadde aldri tatt en tannundersøkelse før, og de så ikke ut til å forstå hva som skulle foregå. Tannlegen ba først den høyeste gutten om å sette seg ned i tannlegestolen, men gutten fikk panikk. Han ville ikke ta undersøkelsen, og var redd for at det skulle gjøre vondt. Frøydis beroliget ham og viste med munnen sin hvordan han skulle gape opp, og forklarte at tannlegen kun skulle ta en titt. Gutten satt seg endelig ned i stolen etter fem minutter med overtalelse fra både vergen og tannlegen. Gutten gapte opp og tannlegen tok en titt i munnen.

Problemet oppsto først når han fikk beskjed om å gape opp og bite tennene sammen i maskinen for å ta røntgen. Han forsto ikke hva tannlegen ville. En etter en prøvde å forklare at han skulle åpne munnen og bite tennene sammen i maskinen. Da han endelig forsto, kikket han bort på den andre gutten og sa noe på språket sitt. Han holdt hånden bort til maskinen og gestikulerte at dette er latterlig og dette ville han ikke gjøre. Tannlegen, en trøndersk dame med hvit lang frakk, begynte å miste tålmodigheten. Gang på gang forsøkte hun både på engelsk og norsk å be gutten om å åpne munnen. Gutten så tydelig forvirret ut og skjønnte ikke hvorfor denne damen gang på gang åpnet munnen sin og ropte «*Open your mouth! Oooopen your mouth! Gaap opp! Gaaaaap opp!*» Tannpleieren hevet stemmen sin, som om det skulle hjelpe ham å forstå det hun prøvde å si. Frøydis og jeg så på hverandre og prøvde hardt å la være å le. Situasjonen var håpløs og komisk samtidig. Tannpleieren var rådvill og visste ikke hvordan hun skulle få en gutt som aldri har tatt røntgen av tennene sine før, til å gjøre slik hun fortalte. «*Det nytter ikke, uansett hva jeg sier, så jeg kan like godt snakke på trøndersk!*» utbrøt tannpleieren frustrert og oppgitt. Den andre gutten gjorde et forsøk ved å stille seg foran maskinen, åpnet munnen og tok ansiktet frem mot maskinen. Han pekte på maskinen og så bort på gutten som så både forvirret og flau ut. Han åpnet munnen og bet tennene sammen i maskinen. Endelig ble vi ferdig med siste delen av undersøkelsen.

Grunnen til at det ikke er en tolk tilstede ved tannundersøkelse er at det ikke anses som et behov. Tannlegen fortalte meg at undersøkelsen som regel går greit. Likevel undret jeg meg over hvordan barn som aldri har vært borti lignende undersøkelse og maskiner, opplever å bli instruert på denne måten. Utenfor undersøkelsesrommet, i den lange korridoren, stod det en ung vakt i enden. Vakten hadde blondt hår og blå øyne, og han smilte vennlig til meg. Jeg gikk bort til ham og spurte hvorfor han stod der. Han forklarte at det var for å sørge for at ting gikk som de skulle. Han fortalte at han aldri hadde opplevd noe problematisk med barna i lokalene, men at om noe skulle oppstå, så var han tilstede for å hjelpe. Men hva kunne oppstå, undret jeg meg. Tydeligvis kunne han ikke hjelpe til med kommunikasjonssvikten som oppstod. Han var der for alles sikkerhet, rett og slett. De mindreårige som er til undersøkelse ser også vakten som går rundt i lokalet og holder øye med dem. Etter å ha blitt ropt til på norsk og engelsk om å gape opp, bite tennene i en maskin, blir de deretter møtt av en uniformert vakt utenfor rommet. I dette tilfellet kunne prosedyren gått mye enklere med en tolk tilstede. Bevegelsen gjennom rommene former de enslige mindreårige asylsøkerne, og utgjør en form for strukturell makt. Dette får konsekvenser for deres forhold til egen kropp, men også relasjoner til andre. Dette kommer jeg tilbake til i kapittel 5 og 6.

Kapittel 4: Ulike perspektiv på aldersundersøkelsen

Vi har jobbet med dette lenge og kan se om noen er klart overårig. Vi kan ikke sende en voksen blant unge søkere på mottak (Saksbehandler, Politiets Utlendingsenhet).

Du (søkeren) har kraftig hårvekst både i ansiktet og på hendene. For meg fremstår du som voksen (Saksbehandler, Utlendingsdirektoratet).

Saksbehandleres aldersvurderinger

På et av mine representantoppdrag fulgte jeg den mindreårige *Jaqoob** til politiet, som ble registrert av en ung kvinnelig saksbehandler i sivile klær. Jaqoob hadde ingen dokumenter å vise til og han var ikke sikker på akkurat hvor gammel han var. Han klarte å regne seg frem til alderen sin med hjelp fra tolken, og de kom frem til at han var omtrent 15-16 år gammel.

Saksbehandleren var i tvil og ba oss ta en liten pause. Vi ble sittende inne på kontoret, mens hun gikk ut og hentet en eldre mannlig kollega iført politiuniform, som tok en grundig titt på gutten gjennom kontorets glassvegger. Øynene til politibetjenten vurderte gutten fra topp til tå, og han besluttet at søkeren måtte være omtrent 20 år. Saksbehandleren selv mente at han like godt kunne være 16 år som 20 år. Slike vurderinger av alder i samarbeid med en kollega er ikke uvanlige.

I en spørreundersøkelse gjort av NOAS (2016:71) viste det seg at i over en månedsperiode forhørte saksbehandler seg med sine kollegaer i 81 prosent av sakstilfellene. Dette anses som positivt, men i dette tilfellet stod de to PU-ansatte utenfor kontoret og vurderte gutten gjennom glassveggene. Kun en kjapp observasjon i noen få minutter. Noen ansatte velger å prate med barnet i tillegg til å vurdere ut ifra utseende, men både representanter og de mindreårige forteller at de mindreårige har blitt nøye observert fra avstand av flere ansatte uten å bli snakket til. PU-ansatte har uttrykt at de synes det er vanskelig å uttale seg om alder og ta ansvar for aldersvurderingen (NOAS, 2016:68).

Saksbehandleren i dette tilfellet informerte Jaqoob om kollegaens vurdering. Gutten protesterte ikke, men lurte på hvorfor de trodde han er 20 år. Hun forklarte at det er på grunn

av utseende og fordi hun synes det er vanskelig å vurdere alderen hans. Jaqoob hadde ikke ansikt- eller kroppshår, og så heller ikke barbert ut. Han var tynn og høy. Det virket som om han var mer preget av de detaljerte spørsmålene fra saksbehandleren om fluktreisen, enn av selve aldersvurderingen. Vi tok jevnlig pauser slik at han kunne hente seg inn igjen. Han gråt ikke, men det var tydelig at det var vanskelig å snakke om omstendighetene han hadde flyktet fra. Øynene var røde, han så ned på fanget sitt og virket litt skjelven. Saksbehandleren fortalte at han må ta en aldersundersøkelse som vil hjelpe til å vurdere omtrent hvor gammel han er, siden han ikke hadde noen dokumenter å vise til. Jaqoob sa ikke noe imot, og hadde heller ingen spørsmål, og skrev under på samtykkeskjemaet for aldersundersøkelsen. Saksbehandler valgte til slutt å skrive ned 16 år i registreringskjemaet.

Fokus på dokumenter

Asyldokumentene er fysiske objekter i sin form og har en tendens til å få et legalt liv for seg selv (Lund, 2001:118). Aldersvurderingen utført av ansatte blir tillagt ulik, men en del vekt. De skriftlige vurderingene som sirkulerer gjennom de ulike instansene (PU, UDI, mottak) får legitimert makt av saksbehandlere som velger å tro eller lar seg påvirke av det skrevne resultatet. Vergen *Amalie** forteller hvordan hun ved flere tilfeller har skjönt at saksbehandler hos UDI på hoved-asylintervjuet er påvirket av det endelige resultatet som blir tilsendt saksbehandler *før* intervjuet, og *før* saksbehandler setter den endelige vurderingen:

Under intervjuet, så fikk jeg en følelse av at intervjueren snakket til Akeel (EMA) som om han var eldre enn 15 år, og jeg begynte å mistenke at AU hadde peket på en høyere alder. Det var ingen god følelse. Jeg ringte mottaket i pausen og fikk resultatet. Han (UDI-ansatt) intervjuet ikke barn ofte, men hadde intervjuet mange 18-åringer og syntes at Akeel svarte på spørsmål med en modenhet som tilsvarer den hos unge voksne.

Identitetspapirene som blir til ved registreringen, beveger seg gjennom de ulike byråkratiske instansene, og er mer enn en simpel representasjon av realiteten. De *blir* selve realiteten for den enkelte søkeren (Lund, 2001:134). Det gir innsyn i hvor gammel søkerne har blitt vurdert til å være før selve aldersundersøkelsen. Registreringsfasen hos PU er en avgjørende fase, da den avgjør om man blir plassert sammen voksne eller barn på mottak. *Farabi** forteller om opplevelsen av å bli plassert på omsorgsmottak, hvor han oppdaget at han bor sammen med eldre søkere:

I forhold til utseende, noen så eldre ut, enn det de sa. De så over 16 år ut. Jeg skjønnte ikke reglene, senere jeg forstod, at hvis de (mottaksansatte) tror at gutta er eldre enn det de forteller. Da blir det sånn aldersundersøkelse. På meg ble ikke, de spurte ikke det hele tatt.

Aldersvurderingen ved registreringsfasen blir et sjansespill om hvor de mindreårige havner. I nord-afrikanske Akeel sitt tilfelle opplevde vergen Amalie at det var nytteløst å diskutere med saksbehandler ved UDI:

Det ble en lang diskusjon med intervjueren, da jeg mente at han burde gjøre noe for å forhindre at Akeel ble sendt på ordinært mottak. Intervjueren var ikke klar over at han kan gjøre noe med det. Etter noen telefonsamtaler fikk jeg beskjed at om intervjuer kan gjøre noe i spesielle tilfeller, men det tenkte han ikke gjøre i denne saken.

Amalie mener at saksbehandler helt klart blir farget av aldersundersøkelsens resultatet før saksbehandlerens endelige vurdering. «Den foreligger jo allerede klart før intervjuet begynner», uttrykte Amalie oppgitt.

Konsekvensen av en fastsatt alder på papiret utfolder seg også gjennom barnas bevegelse videre i livet. Zafar* er en tidligere søker som fikk oppjustert alderen sin med hele seks år. Dette var både gjennom PU- og UDI-ansatte sine vurderinger i aldersundersøkelsen. Zafar synes det er problematisk når han skal fortelle folk om sin alder, om hvorfor han er registret i papirene som 35 år, når han er mye yngre. Han føler at han ble frarøvet rettigheter og må fortsatt bøte for den feilslåtte alderen i dag:

Folk tror ikke på meg når jeg sier min alder, den «offisielle» alderen min, 35 år. Men dette står på papiret. Det er ikke alltid jeg orker å forklare, men jeg gjør det noen ganger, at jeg egentlig er 29 år, men at når jeg kom til Norge i en alder av 17 og et halvt år, fastsatte norske myndigheter min alder opp til 23 år.

Zafar forklarer videre at han har lært å leve med det. Dessuten har han større bekymringer enn å tenke på en feilslåtte alder.

Utgangspunktet for samhandlingen mellom mindreårige og PU- og UDI-ansatte, er å produsere et ID-dokument. Søkeren blir vurdert og kategorisert som barn eller voksen, og får en identitet fastsatt i forhold til alder. Dokumentene videresendes og det foretas en helhetsvurdering av den mindreåriges alder og identitet på grunnlag av hjemland, foreldre,

kjønn, og lignende. I tillegg legges det noe vekt på de skriftlige uttalelsene til representanten om den mindreåriges alder. Dokumentene som produseres gjennom byråkratiet i prosessen av registrering, analysing, og signering av dokumenter, gir barna innpass i det norske samfunnet som objektiviserte og definerte entiteter (jf. Lund, 2001:126). De får alle utdelt et kort med bilde tatt hos PU med et DUF-nummer hvor det står øverst: *Asylsøker-kort*. Kortet er et bevis på at den mindreårige oppholder seg lovlig i landet, inntil videre. Denne offisielle anerkjennelsen av barnets eksistens blir fundamentet for videre identifikasjon av andre former.

Bakgrunn for å vurdere alder

Slik eksemplet ovenfor viser, så er PU-ansatte nødt til å gjøre hurtige aldersvurderinger ved registreringen, for å kunne sende barna videre til omsorgssentre og andre transittmottak. Det som er problematisk er at aldersvurderingene går på det blotte øyet og saksbehandlerens egne erfaringer. En saksbehandler hos UDI sa gjennom asylintervjuet med en afghansk mindreårig: *«Jeg har lang erfaring med denne gruppe søkere og du fremstår ikke som mindreårig»*. For det meste går det i bedømmelse av utseende, men også atferd og modenhet til barna gjennom samtalen blir registret og vurdert av saksbehandler. Saksbehandlere som mener at de har kompetanse til å gjøre en aldersvurdering, sier at de har tilegnet seg den gjennom arbeidserfaring (NOAS, 2016:71). Det er ikke bare PU-ansatte selv som opplever å ha kompetanse til å vurdere alder, men også representantene opplever at de har tilstrekkelig kompetanse til å vurdere barnas alder.

Vergeforeningen har utarbeidet et forslag til en mal⁹ for skriftlig vurdering av søkerens alder med ulike punkter; søkerens opplysninger og vurdering av alder som søkeren selv oppgir, fysiske observasjoner, kognitive og psykososiale observasjoner, atferd og reaksjonsmønstre. Representanter har påpekt at flere PU-ansatte mangler pedagogisk forståelse. Når barnet opplever at saksbehandler blir hard i stemmen, presser på spørsmål og mistenker barnet for å oppgi uriktig informasjon, så blir barnet mindre samarbeidsvillig. En verge fortalte meg: *«En PU-ansatt var hard mot barnet og sa til ham, du sa en annen alder, han presset barnet. De mangler pedagogisk opplæring, hvordan man skal snakke med barn»*.

En annen representant fortalte meg at han opplevde at en PU-ansatt fnyste når et barn sa han var 16 år, og satt opp alderen til åpenbart over 18 år. Representantens protester hjalp ikke, og

⁹ Vergeforeningens aldersvurderingsmal, se vedlegg 1.

han ble sendt til voksenmottak. Verger og representanter forteller om PU-ansatte som er nådeløse og setter søkeren opp i alder når det er rom for å utelukke at søkeren er under 18 år. I en spørreundersøkelse utført av NOAS blir PU-ansatte spurt om hvilken kompetanse de mener de trenger for å gjøre en aldersvurdering. Et av svarene viser at det er en praksis av å sette de mindreårige opp i alder: *«Mye mer enn det vi har fått informasjon om. Eller det vil si vi har egentlig ikke fått så mye informasjon. Kun at vi må sette personer opp i alder»* (NOAS, 2016:69).

Et annet eksempel på PU sine aldersvurderinger er Farabi som i dag er 18 år og har permanent oppholdstillatelse. Han var 14 år da han kom til Norge, og bodde på omsorgsmottak. Han forteller at PU-ansatte vurderte ham som yngre enn det han var på den tiden. *«Jeg gikk til PU for å søke asyl, de intervjuet meg og spurte hvor gammel jeg er. De skrev at jeg er ett år yngre – 13 år og 8 måneder. Jeg ringte til vergen min, at de har skrevet slik, og han sa det er bedre for deg, så jeg sa ok greit»*. Farabi fremstår for meg som spinkel med en hengslete kropp, ingen kraftig ansiktsbehåring, men forteller at han barberer seg noen ganger. Stemmen hans er lys og han tenker og grubler før han svarer. Han visste ikke hvor gammel han var, men regnet frem til sin alder hos PU i samarbeid med tolken, slik mange søkere gjør. Selv om Farabi og tolken kom frem til at han var omtrent 14 år, mente tydeligvis den PU-ansatte at han var yngre, i og med at de registrerte han som 13 år. Farabi regner seg frem til at han nå er 20 år. Dette overrasker meg, da han først sa han var 14 år da han kom til Norge. Så han må ha ment at han var 16 år da han kom til Norge. Farabi sier at han føler seg eldre og tror kanskje at beregningen hos PU kan ha vært feil.

Barnefaglig enhet (BFE) i UDI gjør ikke psykososiale aldersvurderinger. De uttaler seg om alder ut ifra sin erfaring som saksbehandlere. De ser på søkerens utseende, fremtoning, modenhet, måten personen formulerer seg på, og andre opplysninger som kan knyttes til alder gjennom asylforklaringen. Kort sagt er UDIs aldersvurderinger en vurdering av søkerens utseende. En slik vurdering er ikke en god aldersvurdering, ifølge NOAS (NOAS, 2016:76). *«[...] for å kunne gjøre en god ikke-medisinsk aldersvurdering, er det nødvendig med kompetanse om barn og unges psykososiale utvikling. Vi mener det ikke er sikret at saksbehandlere hos UDI har tilstrekkelig kompetanse til å gjøre aldersvurderinger»* (NOAS, 2016:78).

Ved UDI er det hovedsakelig en saksbehandler i BFE som intervjuer og fatter vedtak i saker som gjelder enslige mindreårige asylsøkere. Hovedoppgaven til BFE er å fatte juridiske

vedtak. Det generelle kravet for å bli saksbehandler i UDI er at man har en mastergrad. Ansatte i BFE har variert bakgrunn, og de jobber blant annet som jurister og samfunnsvitere. UDI har tilrettelagt for at en god del saksbehandlere i BFE har studert barnerett. Noen av de ansatte har tidligere arbeidserfaring fra skole, barnehage og barnevern. UDI ønsket ikke å delta i spørreundersøkelsen til NOAS om saksbehandlere i BFE, hvor de ønsket å kartlegge saksbehandlerenes egenopplevde kompetanse til å vurdere alder. NOAS mener at det er grunn til å stille spørsmål til om saksbehandlere i UDI har den nødvendige kompetansen til å vurdere søkeres alder. Det er ikke et krav at saksbehandlere har kunnskap om barn og unges utvikling. En utdanning som eksempelvis jurist eller samfunnsviter gir ikke slik kunnskap. Noen saksbehandlere kan med utgangspunkt i tidligere erfaring og utdanning ha kunnskap om barn og unges utvikling, men dette vil være tilfeldig og er ikke et krav fra UDIs side (NOAS, 2016:78-79).

Det er imidlertid ikke grunnlag for å si at det sikres at aldersvurderinger inneholder en vurdering av psykososial utvikling, slik FNs retningslinjer krever. Når det gjelder uttalelsene fra representanter og saksbehandlere, kan disse inneholde informasjon om psykososial utvikling. Gjennomgangen av enkeltsaker viser imidlertid at dette ikke nødvendigvis er tilfellet. Uttalelsene fra representanter og saksbehandlere i sakene inneholder i svært liten grad opplysninger om psykososial utvikling, og baserer seg primært på en vurdering av utseende. Det er videre tvilsomt om representanter og saksbehandlere har tilstrekkelig kompetanse til å uttale seg om psykososial utvikling.

Mangelen på uttalelser av tilstrekkelig kvalitet som omhandler psykososial utvikling, fra personer med riktig kompetanse, medfører at det i dag ikke gjøres helhetlige aldersvurderinger i samsvar med FNs retningslinjer. UNICEF Norge bekrefter at nåværende norsk praksis for aldersvurderinger er et brudd med FNs retningslinjer.

(NOAS, 2016:86-87)

I følge NOAS rapport (2016) er ikke utseende en god indikator på alder og bør derfor ikke tillegges særlig vekt. Empirien min derimot peker i retning av at utseende er en indikator som tillegges mye vekt. Aldersuttalelser fra representanter og verger, saksbehandlere og ansatte på omsorgsmottak og andre mottak bør være grundige og legge vekt på søkerens psykososiale utvikling. I følge rapporten har både representanter og saksbehandlere fra PU og UDI behov for kompetanseheving om aldersuttalelser (NOAS, 2016:100).

Representantene og vergene om aldersvurderinger

Vergene blir et verktøy for UDI, vi roer ned barna og de blir med på å ta undersøkelsen, men den betyr mye mer enn det man sier til barna. Det er misbruk av tillitsforholdet barnet har til vergen. Føler jeg har løyet til barnet (Verge/representant).

Representantene og vergene jeg har snakket med virker å ha satt seg godt inn i lover og regler, og de har god oversikt over barna de følger opp. Vergene forteller at oppdragene er krevende. Deres tilstedeværelse under registreringen hos PU og intervjuet hos UDI er én del av jobben. Den andre delen innebærer å besøke barna på mottak og følge opp deres ulike behov. Ulike saker krever ulik innsats fra representantens side. Vergen er også den som får det nærmeste forholdet til barnet gjennom oppfølgingen, og dette danner grunnlag for å kunne bidra til å hjelpe barnet på best mulig måte. Det å være en troverdig voksen må ikke forveksles med å nødvendigvis være nær. Troverdigheten innebærer at de voksne er voksne som barna og ungdommene vet hvor de har og som de kan stole på (Bengtson & Ruud 2012).

Vergen Amalie forteller om tilfeller hvor mindreårige får oppgitt en høyere alder på AU enn det de selv har oppgitt. Det krever en iherdig innsats fra vergens side for å forandre aldersresultatet. Denne prosessen innebærer blant annet å innhente uttalelser fra ansatte på mottak, nærmere bestemt uttalelser fra barnefagligleder, psykiatrisk sykepleier og mottaksleder. Vergene må også forberede kommentarer og argumenter i samtale med saksbehandlere ved UDI og PU. En prosess for å forandre aldersresultatet er utfordrende, og vergene beskriver hvor mye arbeid det krever og hvor stressende det kan være.

Vergeforeningens Følgesvennen holdt to kurs høsten 2015, hvor Mona Riktor (tidligere seniorrådgiver i UDI), ga innføring i å skrive tilbakemeldinger på aldersvurderinger og vedtak i tilfeller hvor alder er endret (Vergeforeningen, 2015). Til tross for mye arbeid og forberedelser, er likevel utfallet for revurdering av alder fortsatt høyst usikkert.

I desember 2016 ble en 16 år gammel afghansk gutt vurdert til omtrent 20 år av AU, og ble fengslet på Trandum for deportering. Han fikk avslag når han klaget til *UNE* (Utlendingsnemnda) om å omgjøre saken, men gjentok kravet etter at lagmannsretten slo fast at han var mindreårig. Advokaten uttalte seg i VG (2016):

Det at lagmannsretten legger til grunn at han er et barn, bør gi grunnlag for ettertanke for de som har bestemt fremtiden til denne gutten etter å ha vurdert ham

som voksen – i praksis kun på grunnlag av en omdiskutert alderstest og uten å ha møtt gutten, sier advokat Berg Henjum.

Gutten ble likevel sendt ut, og vergen uttalte seg på sosiale medier (2016):

På flyet sitter en 16 år gammel gutt, som på tross av at han i Norges høyeste domstol har fått kjennelse på at han er under 18, likevel sendes ut i dag. Han er redd og han er trist. Jeg er sint og jeg er bekymret.

I tilfellet til vergen Amalie og innsatsen hun gjorde for å endre aldersresultatet, så ble Akeel oppjustert til 20 år. «*Den medisinske undersøkelsen veier tungt, hvordan kan man da si at dette er en helhetlig vurdering?*», spurte Amalie. Hun mente at prosessen danner grunnlag for å gi avslag, fordi da er vedkommende overårig og må ha et annet asylgrunnlag. Hun forteller at hun mange ganger har tenkt at dette ikke handler om oppholdstillatelse, men om innvandringskontroll.

Amalie forteller at Akeel brøt sammen etter at han ble gitt aldersundersøkelsesresultatet hos UDI:

*Han var helt i sjokk. Det var som om all luft gikk ut av ham. Jeg ba om en pause og i venterommet prøvde jeg å snakke med ham om hva vi kan gjøre. Han spurte meg: “How can I tell my mother that I am 20?” Han begynte også å snakke om andre ungdommer på mottaket som han opplevde som flere år eldre enn han selv, også spurte han meg: “He is 17? And I am 20?”. Han spurte også om UDI kommer til å endre bursdagen hans, eller bare året, og sa at “All my friends they know that my birthday is *. Do I have to change it now?”. Han ble så satt ut. Han hadde hatt sånn tiltro til teknologien (aldersundersøkelsen) og nå var han så skuffet.*

Vergen fortalte at konsekvensen ble at Akeel måtte bo på ordinært mottak. Grunnen viste seg å være plassmangel og var ikke resultatet av AU, slik vergen fikk beskjed om. Personalet på det nye mottaket var enige med Amalie om at han måtte være mindreårig, men samtidig var de tydelige på at de har fått beskjed fra UDI om at alle som bor i ordinært mottak skal bli behandlet som voksne. Voksenopplæringen, på den andre siden, nektet å ta han inn da de mente at han var for ung. Akeels nye verge var også sjokkert over behandlingen av saken. Etter hard jobbing med mye innsats fra vergen, ble guttens alder til slutt fastsatt til 17 år, og

Akeel ble flyttet til mottak for mindreårige. Tiden i det ordinære mottaket har hatt store psykiske konsekvenser for Akeel, understreket vergen.

Assisterende direktør i UDI, Britt Lange, har uttalt at når enslige asylsøkere hevder at de er mindreårige, skal det mye til før de konkluderer med noe annet (Lange, 2015). Hun viser til at selv når den medisinske aldersundersøkelsen utelukker at søkeren er barn, så har UDI de siste tre årene konkludert 43 ganger at søkeren er mindreårig (Lange, referert i Dagsavisen, 2015). Verge og nestleder for vergeforeningen, Ine Johannssen, svarer tilbake med en kronikk i Dagsavisen (2015):

Vergeforeningen kan forsikre om at for hvert av de 43 barna som har fått alderen justert ned til mindreårig, ligger det intensiv jobbing bak. Det å lykkes i å få UDI til å lytte til innsigelser fra dem som har møtt barnet og uttalt seg om alder, innebærer en betydelig innsats fra vergenes side. Dette er tidkrevende og utmattende. Vi har til gode å se at UDI på eget initiativ setter ned barnas alder til mindreårig. Dersom vergene i denne fasen ikke står på som de gjør, ville disse barna ha blitt sendt til voksenmottak, for slik er prosedyrene i UDI.

Vergene som jeg har snakket med forklarer at de tror at barnet stort sett har oppgitt riktig alder, og har ikke hatt oppdrag hvor søkeren tydelig har vært overårig. Samtidig har vergene sagt at det er lett å bli farget av relasjonen man utvikler til barnet og begynner å forholde seg til alderen barnet oppgir. Verger har også påpekt at det er helt utrolig at man ikke kan være fleksibel på resultatene fra AU. Dersom det er en søker som er vurdert som omtrent 18 år, hvorfor ikke vurdere han som 17 år? Ett års forskjell kan ha store alvorlige konsekvenser for søkeren, da det er lettere å utvise en som er 18 år enn en som er vurdert som 17 år gammel.

Vergen *Aurora** fortalte meg om et oppdrag hvor hun gjennom hurtigregistrering hos PU, observerte en saksbehandler som betvilte alderen på enslige mindreårige *Sinad**. Gutten hadde oppgitt sin alder på 16 år, og dokumentert denne med passet sitt. Passet ble inndratt for å undersøke om det var falskt. Aurora, som representant, hadde ikke mye hun skulle ha sagt da passet ble inndratt. De ansatte ved PU var enige om beslutningen, og hadde ikke mulighet til å undersøke om passet var ekte med en gang, da de måtte gjennomføre hurtigregistreringen og få han videresendt på mottak. I motsetning til andre mindreårige som var relativt slanke, var han kraftig bygd, men ikke i en muskuløs form. Saksbehandleren hentet inn to andre kvinnelige kollegaer som kom inn på rommet og så nøye på ham. «*Hvordan vet du at du er 16*

år gammel», spurte den ene saksbehandleren. Sinad svarte med at han vet hvor gammel han er. Saksbehandleren og kollegaene ble enige om at han er overårig, minst 20 år gammel. Aurora spurte saksbehandlerne hvordan de kunne være så sikre på at han var 20 år. «Vi har jobbet med dette lenge og kan se om noen er klart overårig. Han (søkeren) er kraftig bygd og har mye hårvekst og er klart overårig. Vi kan ikke sende en voksen blant unge søkere på mottak». Han ble sendt på ordinær mottak (voksenmottak). Gutten verken protesterte eller sa seg imot på noe vis. Han skrev også under samtykkeskjemaet for aldersundersøkelsen.

Mottaksansatte om aldersvurderinger

Enslige mindreårige gutter og jenter satt på benker og pratet med hverandre. Noen sparket ball, mens andre sto og observerte omgivelsene og barna på uteplassen. De hadde på seg gummisandal, T-skjorter og joggebukser. Dette synet møtte meg idet jeg ankom et transittmottak. Inne på kontoret ble jeg tatt godt imot av fagleder Anne*, miljøterapeuten Guro*, og informasjonsansvarlige Agnes*. Alle tre damene var imøtekommende og opptatt av aldersproblematikken. Jeg tok frem penn og papir og begynte å notere mens de fortalte om opplevelsene sine med barna på mottaket.

Agnes ved transittmottaket sa til å begynne med at det er litt morsomt, men er rask med å understreke at det egentlig ikke er noe morsomt. Det hun skulle frem til var nemlig to brødre som fikk forandret rollen seg imellom, når aldersundersøkelsen viste at den eldre var yngre, og den yngre var eldre. Et annet søskenpar som tok aldersundersøkelsen hver for seg, fikk registret to forskjellige fødselsdatoer, men året ble det samme. Dermed fleipet Guro med å kalle dem tvillinger.

Den 12. desember 2016 var det avisoppslag om et lignende tilfelle, hvor advokat John Christian Elden møtte to afghanske brødrene i kjelleren i Oslo tingrett (Sæther, 2016): «Alderstesten gjør lillebror til storebror. Absurd, sier advokaten. Advokat Jostein Løken krever uttransporten klokken 13 stanset».

Agnes fortalte om et tilfelle hvor et barn under samtalen med PU bestemte seg for å fortelle den riktige alderen, og spurte: «Hva skjer hvis jeg forteller om min sanne alder?» Agnes forklarte at hun informerer barna om at norske myndigheter utøver en prosedyre ved å stille spørsmål og understreker viktigheten av å fortelle sannheten. Saksbehandler fra PU og UDI understreker alltid før samtale med mindreårige om hvor viktig det er at hun/han forteller sannheten. Løgn om blant annet alder kan ha avgjørende konsekvenser for saken, og i verste

fall kan søkeren bli utvist fra landet. Dette kan sette søkeren i et dilemma om hvorvidt den mindreårige skal oppgi en alder som noen har fortalt han/hun om å oppgi til norske myndigheter. Barnet kan fortsatt være mindreårig, under 18 år, men har fått beskjed om å oppgi at han/hun er 15 år eller yngre. Dette kan være menneskesmugler, familie, slekt eller noen på reisen som har rådet barnet om å oppgi en viss alder som vil hjelpe ham/henne videre. Agnes forklarte at barna kan bli i tvil om de skal fortelle sin sanne alder fordi barna ofte har blitt fortalt historier fra ulike hold om at det lønner seg å oppgi en lavere alder.

I andre tilfeller kan barnet miste oversikt over sin egen alder. Om mor har fortalt at barnet er for eksempel 15 år, og de har vært på reise i 2 år, er det ikke uvanlig at de fortsatt anser seg som 15 år. De tenker ikke på at de har vært på reise, og at det har gått to år. Det som gjelder er det mamma har sagt. Agnes forteller om ei jente som husket at moren hadde fortalt henne at det regnet den dagen hun ble født. Det var det eneste hun husket av det mor hadde fortalt. Andre barn understreker at datoene står skrevet i en plastlomme som ligger i Koranen, men de vet ikke hvordan de skal få tak i denne nå. Disse beskrivelsene stemmer overens med det tolker, representanter, verger og mindreårige selv har fortalt meg. Alder blir av betydning først når de reiser fra hjemlandet.

Guro reagerte på den endelige formuleringen på undersøkelsen:

«Du har oppgitt uriktig alder», det er innmari stygt skrevet. Det verste er «Utelukkes at du er ...». Dette er å insinuere at en har løyet. Det er å ikke bli respektert. Det er fornedrende. Barnet understreket å aldri ha løyet for noen, og i alle fall ikke til offentlig system. Å bli anklaget for å ha løyet medfører også en skam. «Vi tror ikke versus det utelukkes ...». Måten det er formulert på, du kom til Norge – og du løy. Det bør være formulering på en annen måte.¹⁰

Når mindreårige blir plassert på voksenmottak

Agnes forklarte at hun og Guro har jobbet på mottak lenge, lengre en Anne. «Vi kjenner igjen de snille guttene, de barnslige». Hun fortalte om en gutt som hadde et enormt omsorgsbehov. Når de sang «Ole Brumm-sangen» for ham, så kom han krypende opp på fanget. Gutten hadde ikke hatt en ordentlig barndom. Agnes fortalte videre:

¹⁰ Eksempel på AU-resultat, se vedlegg 2.

Han ble sendt på voksenmottak. Der hadde han ingen han kunne forholde seg til. Han ble aggressiv, hev kopper og tallerkener. Ble sendt direkte til akutt psykiatrisk sykehus. Hvis man sier at unge søkere må bli tatt ut ifra EMA/omsorgsmottak, bare fordi de er store i vekst, så har de fremdeles et stort omsorgsbehov. De trenger skole og aktiviteter, og dette ønsker de. De ønsker utdanning.

Mottakene drives av UDI, og ansatte er nødt til å følge UDIs instruksjoner. Likevel hender det at ansatte velger å holde på det de mener er riktig for den enkelte mindreårige. Anne, Guro og Agnes forteller at de valgte å holde på en mindreårig som UDI mente måtte sendes til voksenmottaket. UDI reagerte med å si at slik holdning er uakseptabel, og at personalet på mottaket måtte sende tilbake gutten umiddelbart til voksenmottaket. Anne forklarte at de egentlig ikke kan stritte imot fordi UDI er tross alt deres arbeidsgiver. I dette tilfellet (og i en del andre tilfeller) valgte de å tviholde på gutten. De fikk roet ned en tydelig opprømt gutt som var i sjokk.

Vi tror ikke han er voksen. Vi fikk plassert ham på et mottak der det er både voksne og barn. Denne gutten ble sendt til feil mottak. Han hadde tydelig et omsorgsbehov, og så blir han sendt til et hotell hvor det rom for bare menn. Hva skal guttungen gjøre der? Ingen aktiviteter og ingen bemanning.

Anne understrekte at man må passe på å ikke gjøre voksenmottak om til den store stygge ulven. Det er mange menn som har bodd over lengre tid på voksenmottak og som gjerne tar godt imot nyankomne. De gir innføring i hvordan ting fungerer både på innsiden og utsiden av mottaket. De har mer overskudd enn de nyankomne på voksenmottaket. Anne forklarer at: «Å få innsyn i de forskjellige mottakene er ikke våres bord, for å si det sånn. Vi ringer allikevel til de forskjellige mottakene og forhører oss». En logistikkansvarlig fortalte om et mottak etter å ha forhørt seg om det: «Visste du at det bare er menn der, det er jo et hotell selve mottaket, uten noen aktiviteter og til tider er det heller ikke bemannet». Med andre ord, dårlig utrustet for en ung søker å bo i.

Anne forteller at de setter pris på engasjerte representanter som velger ta denne kampen for barna de følger, fordi de ansatte på mottakene kan ikke alltid ta denne jobben. Noen må selvfølgelig sendes til voksenmottak. Anne forteller videre at to av beboerne på mottaket var klart mindreårige, og de måtte foreta en modenhetsvurdering. De ansatte som har innsyn i situasjonen ønsker så klart at barna som oppfattes som mindreårige ikke skal sendes på

voksenmottak. De på voksenmottaket ønsker heller ikke å ha de mindreårige på sitt mottak. I en slik situasjon blir det en aldersvurdering fra mottakets side, og alderen blir vurdert og satt ned.

I et annet tilfelle ble en somalisk jente fulgt til et voksenmottak, hvor en voksen somalisk dame tok henne imot, forteller Anne. Det var på et mottak der det bor både familier og barn, og hvor mennene er familiemenn. Det er et viktig skille at det er *familiemenn* og ikke bare menn. En somalisk familiemann på mottaket som virket som en ressursperson, viste den nye jenta rundt. Hun var opptatt av skole, og til tross for at hun var eldre enn de andre barna på mottaket, så fikk hun tillatelse og plass til å gå på skole sammen med dem. En slik vurdering kommer veldig an på hvilken kommune en tilhører, og om læreren tillater en slik tilpasning. De fleste som kommer til Norge ønsker å gå på skole, og verdsetter utdanning. Dersom man ikke kommer på mottak for enslige mindreårige, da får de derimot ikke skoletilbud.

Å plassere unge mennesker på voksenmottak fordi en sannsynlighetsberegning av alder tilsier at søkeren er eldre enn det søkeren har oppgitt selv, kan bli en ny form for traumatisering. Det er offentlig omsorgssvikt, mener Anne. «*I den afghanske kulturen, om du er et halvt år yngre, så blir du «slave» for de eldre, de med autoritet. Det skaper frykt hos de unge afghanske søkerne*», sier Anne. Agnes spør: *Hva er det som er familiemottak? Hva er det som er mannemottak? Og hva er barne- og voksenmottak? Vi trenger innsyn i dette. Til tross for at en ung søker blir vurdert som voksen, så kan fortsatt omsorgsbehovet være tilstede*». De mottaksansatte fortalte at de opplevde en tid da det var høyere gjennomsnittsalder på søkerne på mottaket, og at de samtidig hadde et større beskyttelsesbehov.

Mottaksansatte *Mari** tok med den mindreårige Akeel som ble introdusert i kapittel 3 til en psykolog for å prate ut om sin situasjon. Grunnen var at han trakk seg stadig mer tilbake og gikk inn i en depresjon etter at han ble vurdert fra 15 år til å være 20 år etter aldersundersøkelsen. Akeel spurte Mari om hvor gammel hun synes han så ut til å være. Hun svarte med å si at han så ut til å være 15-16 år. Da Akeel besøkte psykologen ble han stilt mange spørsmål om hvordan han føler seg og lignende. Psykologen vurderte han til å være 15 år gammel ut ifra måten han pratet og så ut. Psykologen ga tilbud om å komme til ham når enn han trengte en prat. Akeel ønsket ikke snakke med psykologen flere ganger fordi han ikke kunne forandre alderen hans: «*They can't do nothing, they can't change nothing, they just talk, they like to know everything but they can't help you, so I don't want to talk*».

Miljøterapeuten Guro fortalte om når man får nærkontakt og bedre innsyn i personligheten til barnet, så gir dette fort bedre utgangspunkt til å vurdere barnets modenhet og alder. Hun ga et eksempel om en gutt som snakket mye om fotball, som ønsket å bli fotballspiller. Gutten fortalte Guro at han ikke hadde spilt så mye fotball i det siste fordi det var så kaldt. Han spurte henne om hun trodde det var mulig for ham å bli fotballspiller, en ordentlig fotballproff. Slike ting indikerer en viss alder på barnet, forklarer Guro. Miljøterapeuten ved et transittmottak ga meg et eksempel på en omsorgsvurdering:

*Beboer har på bakgrunn av aldersundersøkelsen blitt vurdert til 19 år og skal fordeles til et mottak for voksne. Vi på *mottak er bekymret over dette. Vi mener at han ut ifra den modenhet han viser, og tydelig omsorgsbehov, trenger mye mer oppfølging og voksenkontakt enn han kan få som antatt voksen asylsøker. Gutten virker meget sårbar og ønsker voksenkontakt. Han er hjelpsom, og det er tydelig at han føler trang til den tilhørighet han føler når han går rundt med oss ansatte. Vi ser at beboer har vanskelige minner og får lett tårer i øynene i den forbindelse. Ellers er han en typisk unggutt som liker å spille fotball og være i aktivitet.*

Barnas behov for trygghet og nærhet

En forsterfamilie, en mor eller far kan gi følelsen av trygghet og nærhet. En tidligere mindreårig, Hadeed, bekreftet dette: «Min drøm var å bli plassert i norsk familie, ha en far, mor, søken, ha norsk familie, ha ny start på livet. Jeg søkte trygghet. Det du savner. Har opplevd fra starten at tiden har gått dårlig. Vært uten familie lenge, lengtet etter trygghet». De afghanske tolkene fortalte også om dette:

De har hørt om at er du barn får man opphold, rettigheter, du har omsorgsperson. De går på skole, bor på omsorgssenter. Man har noen drømmer, kanskje har man ikke den oppgitte alderen, er 4-5 år forskjell fra riktig alder. Du (søkeren) må fortelle realiteten, men kanskje du har ikke opplevd, men du er utsatt for å oppleve slike ting. Kanskje de sier at Taliban ville drepe meg, kanskje Taliban ville ikke drepe han, men han var utsatt for å bli drept av Taliban hele tiden.

Tolken forteller videre at slike tanker som sirkulerer i hodet på barnet, gjør det vanskelig får han/henne å konsentrere seg om det viktige asylintervjuet. «Det blir vanskelig å konsentrere seg gjennom (asyl-) intervjuet. Han (EMA) er virkelig i sårbar situasjon. Men om du har opplevd ingen tortur, blir du sendt tilbake til ingenting», fortalte tolken.

Tolkene om aldersvurderinger

Den alderstesten stoler jeg ikke på.

*De gjør alt de kan for å skyve bort ansvaret. Mens barn
på andre siden har ingen.*

Jeg ville si noe, men kunne ikke.

(Afghanske tolker)

Tolkene observerer søkerne før og etter aldersundersøkelsen. De observerer også vergenes ulike innsats og holdning ovenfor søkeren. Deres tette samarbeid med saksbehandlerne ved PU gir dem også kunnskap om ulike arbeidsmetoder og fremgangsmåter de har med både de mindreårige og vergene. Jeg ble fortalt av en verge at en tolk tipset vergen om å be vergebarnet sitt friske opp hukommelsen om detaljene rundt området han/hun kom fra. Dette var fordi den spesifikke saksbehandleren er kjent for å fokusere og legge vekt på søkerens kunnskap om hans/hennes hjemområde. Tolkene har ofte en helt unik innsikt som ikke kommer frem, da de er pålagt å utføre tolkeoppdraget uten noe form for innblanding: «§ 7. Tolken skal ikke utføre andre oppgaver enn å tolke under tolkeoppdraget. § 3. Tolken skal være upartisk og ikke tillate at egne holdninger eller meninger påvirker arbeidet» (Tolkeportalen.no, 2007).

Tolkene deler som oftest samme nasjonalitet, kultur og område eller land som søkeren de tolker for. Gjennom flere tidligere vergeoppdrag har jeg vært vitne til hvordan saksbehandlere ved både PU og UDI bruker kunnskapen som tolkene besitter, når de blant annet skal beregne alderen til søkeren. Det kreves nemlig kunnskap om deres egne kalenderår og måneder som er ulik den norske (vestlige).

De mest dyktige tolkene hadde blitt reservert for oppdrag hos PU og UDI, da jeg utførte feltarbeidet mitt. Det var stor pågang av enslige mindreårige asylsøkere som ankom PU sommeren og høsten 2015, og tolkene var på jobb så og si døgnet rundt. Flere tolker påtok seg doble vakter og det var ikke et sjeldent syn å se trøtte og slitne tolker som slet med å holde øyene åpne, mens de tolket samtaler og konverserte med hverandre i pauserommet hos politiet. Jeg hadde jevnlig samtaler med tolkene gjennom mine tidligere oppdrag som verge. Derfor kjente jeg til en del tolker som diskuterte generelle utfordringer i asylfeltet seg imellom og med verger. Det var utfordrende å få tak i tolkene til et personlig møte. Jeg

utvekslet derfor mobilnummer og valgte å ha samtalene med dem over telefon når de hadde tid. De var for det meste av tiden hos politiet og UDI på oppdrag fra morgen til kveld.

Tolkenes egne vurderinger av barnets alder

Tolker med samme etniske bakgrunn som den mindreårige kan enklere se forskjellen på unge og eldre søkere. Spesielt med tanke på hårvekst som skjegg og bart, fordi dette indikerer som oftest at søkeren er eldre enn det han utgir for å være. Den afghanske tolken fortalte:

Unge menn med innvandrerbakgrunn har bart, de har skjegg, adamseplet, men de blir tatt for å være en voksen mann. Han er en ung mann. Ta en tur i videregående skoler og se på innvandrerbarn fra Pakistan, Iran, se på dem, se på dem når de er 16 år. Hvorfor tviler vi på det? Det handler om asylpolitikk, innvandring. Garanti. De gjør alt de kan får for å skyve bort ansvaret. Mens barn på andre siden har ingen.

Samtidig beskriver tolken ubehaget ved å vitne en søker som ikke forteller sannheten, om verken sin alder eller sin etniske bakgrunn:

Jeg ønsket å være en afghansk tolk, men som en tolk, føler jeg flau. Han (søkeren) har lua, han ser bare ned, redd for å bli sett fordi han er mann på 27 år, og en verge som er rundt 20 år gammel. Hvem er det som vergen her? Det opplever jeg også. Ubehagelig. Jeg har ikke mulighet til å blande meg. Du later som du er 14 år. Se på håret på hendene. Noen ganger ser man at det er barn. Men om du da blir vurdert som 18 år er det fortvilelse. Jeg kan ikke si noe. Noen ganger er det også tydelig for meg at han er pakistaner, ikke afghaner, men jeg kan ikke kommentere. Sånt skjer det også. Det er ikke mange tilfeller. Det skaper også fortvilelse (hos tolken).

Taushetsplikten framstod også som en byrde i forhold til barnas verge. En tolk fortalte meg om et tilfelle hvor han satt hos UDI på oppdrag med søkeren og representanten tilstede.

Representanten sa seg imot søkerens oppgitte alder, og mente at søkeren var mye eldre enn det han utga seg for å være. Dette tilfellet er ikke vanlig praksis, da representanten vanligvis er på søkerens side og argumenterer for at søkeren er den alderen hun/han selv forteller.

Tolken sa til meg at noen tolker har reagert på dette. «Representanten er jo der til støtte for barnet, ikke for å gjøre situasjonen verre ved å si at barnet ikke oppgir riktig alder».

Tolken fortalte videre om hvordan noen representanter påtar seg opptil 30 oppdrag, og tjener meget godt på dette, men utfører ikke rollen sin med empati for den unge søkeren. «Jeg

reagerer på verger som ikke kunne forsvare barna. Hvis ikke verger støtter dem, hvem skal da hjelpe dem? Jeg ville si noe, men kunne ikke». Tolken fortalte også at han har blitt forbauset over hvordan noen verger virkelig står på for representantbarnet sitt. I et oppdrag han hadde for noen år tilbake, nektet vergen barnet å skrive under på samtykke til aldersundersøkelsen. Vergen mente at søkeren var klart mindreårig og at det ikke var behov for en slik undersøkelse. Tolken opplevde dette som beundringsverdig, hvordan vergen tok et standpunkt for barnet og sa tydelig imot myndighetene. De aller fleste mindreårige skriver under på samtykkeskjemaet for AU og forstår ikke at den kan slå ut feil. Så det at en verge skåner barnet for en slik påkjenning er tøft gjort, mente tolken.

Tolkene har altså ikke stor tiltro til aldersundersøkelsen. De opplever at barna som er yngre blir satt opp i alder, mens de som er eldre blir satt ned. Dette skaper fortvilelse hos søkere som ikke blir trodd på. Gjennom deres arbeidserfaring har mange gitt uttrykk for at norske myndigheter må slutte å bruke aldersundersøkelsen og heller bruke nye metoder. Det må være profesjonelle folk som har erfaring med ulike kulturer og kjennskap til ulike etniske bakgrunner. Tolkene mente også at det er en lege som tjener mye penger på disse aldersundersøkelsene (Mikkelsen, 2016). I tillegg mente en av tolkene at norske myndigheter kjenner til situasjonen i Afghanistan. Det er kritisk situasjon i landet, men de vil hindre afghanere i å komme til Norge, og dette er en dobbeltmoralisk politikk. Tolken mente at det er mye debatt rundt dette, og at afghanske myndigheter er lei. Det er skandaler som for eksempel en familie med barn, hvor faren rømte fra Norge bort fra familien sin fordi han var redd for å bli deportert tilbake til Afghanistan. I et annet tilfelle ble en mor med små barn utvist. Tolken understreker at Kabul ikke er trygt sted, uansett hva norske myndigheter skulle mene.

Slik tolkene har beskrevet, fører jobben deres til at de havner i en situasjon hvor de blir vitner, og en del av et system som konkluderte tvert imot hva de selv opplever som riktig. Det er en meget vanskelig situasjon å være i og viser igjen at det trengs en form for kompetanse som ikke er tilstede i dagens byråkratiske prosess for å aldersbestemme enslige mindreårige.

Kapittel 5: Barnas opplevelse av aldersundersøkelsen

I dette kapittelet skal jeg vise hvordan de enslige mindreårige asylsøkerbarna har ulik forståelse av aldersundersøkelsen, og hvordan de forholder seg til denne og konsekvensene som oppstår i etterkant av undersøkelsen. Jeg skal diskutere relasjoner i forhold til hierarki, vennskap og ulike dynamikker som oppstår blant barna på mottakene. Hvordan forholder barna seg til informasjonen som blir gitt og delt mellom dem om AU? Hvordan reagerer de når noen kommer tilbake etter å ha tatt AU? Hvordan påvirker AU de sosiale relasjonene? Noen av barna har vist å ha stor tillitt og fascinasjon for teknologien i Norge som de ikke har vært borti før. Skuffelsen av å få tildelt «feil» alder basert på sannsynlighet får psykiske konsekvenser for flere av de mindreårige. Jeg vil analysere og drøfte hvordan deling av AU-resultater og diskusjoner rundt undersøkelsen skaper frykt, usikkerhet og forvirring blant de mindreårige. Med ulike eksempler skal jeg vise hvordan vergen/representanten blir en støtte for barna, mens andre barn har en konstant mistenksomhet om at vergen og de mottaksansatte er en del av UDI eller PU som ikke ønsker dem vel. I tillegg blir barna skeptiske til å dele for mye med de andre enslige mindreårige i samme situasjon, for å beskytte seg selv mot anklager og angrep.

Enslige mindreårige om aldersundersøkelsen

Jeg trodde de skulle ta blodprøve. Jeg hadde allerede sagt min alder, så hvorfor skal de sjekke? De sa det var vanlig prosedyre, så jeg sa ok (Jente 17 år fra Eritrea).

Vergeforeningen inviterte meg til å bli med på en samling på Asylet (cafe), hvor tidligere og nåværende mindreårige og deres verger skulle møtes for middag. Dette ga meg muligheten til å spørre hvordan de opplevde aldersundersøkelsen. Det var afghanske nåværende og tidligere enslige mindreårige gutter, og én eritreisk jente. Jeg satt mellom en pensjonert verge og en afghansk gutt på 17 år. Tvers over bordet for meg satt en tynn, liten gutt med briller, Farabi. De andre guttene var i full prat med hverandre, mens Farabi satt for seg selv og sa ikke stort. Jeg skulle senere finne ut at denne gutten var en av de mest reflekterte enslige mindreårige jeg skulle møte gjennom feltarbeidet. Barna jeg har vært i samtale med har alle vist en imponerende refleksjonsevne, men Farabi skilte seg ut. Han tok virkelig sin tid og grublet før

han besvarte mine spørsmål og undringer. Ved siden av Farabi satt Mausam, en munter gutt på 17 år. I kontrast til Farabi som var veldig tynn med smale skuldre og rufsete hår, hadde Mausam gelé i det sorte glansfulle håret sitt, en moderne klokke på håndleddet og en hvit bomullsgenser som fremhevet de brede skuldrene hans. Farabi hadde en monoton stemme og forsvant litt i sine egne tanker før han uttrykte seg. I motsetning var Mausam mer jovial i stemmen og lo innimellom mens hans fortalte om opplevelsen av AU. Selv om det var en klar kontrast mellom dem, hvor Farabi var mer filosofisk, reflekterende som en ung voksen, og Mausam var mer leken, munter og ga raske svar, så utstrålte begge en ungdommelighet og en naivitet, hvor de ga klart uttrykk for at de ikke forstod hva AU innebar for den enkelte.

Mausam fortalte meg at aldersundersøkelsen er obligatorisk, og derfor må alle ta den. Gutten kom til Norge i 2012 som 15 år gammel. Han fortalte at alle som sier de er under 18 år må ta undersøkelsen. Dette fikk han vite på asylmottaket. Politiet vurderte ham til å være rundt 16-17 år gammel, men alderstesten ga senere et resultat på 15 år. Jeg reagerte på at Mausam sa at AU er obligatorisk og at det ikke gis noe valg om å ikke ta undersøkelsen. Saksbehandler hos PU forklarte at dette er en prosedyre de må gjennom, og ved å ikke samtykke til AU vil dette ha konsekvenser for saken videre, slik det står i UDIs retningslinjer (2010):

Dersom søkeren ikke samtykker eller unnlater å møte til avtale for medisinsk aldersundersøkelse uten å ha gyldig grunn, vil dette kunne få betydning for vurderingen av søkerens alder, samt vurderingen av søkerens generelle troverdighet. Dette gjelder imidlertid kun dersom søkeren er tilbudt aldersundersøkelse fordi det er tvil om hvorvidt vedkommende er over eller under 18år.

Videre fortalte Farabi hvordan barna kan føle seg overkjørt av saksbehandler ved PU og UDI, når de ikke forstår hva AU innebærer. I tillegg tør de ikke å si seg imot det de blir fortalt å gjøre, som å signere på AU-papirene. En verge og representant uttrykte:

«Aldersundersøkelsen er et tilbud. Og om det er et dårlig tilbud, så tar man den ikke!». Mine informanter har derimot beskrevet å ikke ha noe valg. Å gi seg hen fullt og helt til norske myndigheter som beskrevet av Farabi, gir en følelse av maktesløshet og ydmykelse fordi de ikke kan motsi kjennelsen på grunn av mangelen av godkjente ID-dokumenter. Dette har alltid vært en av de mest ydmykende radikale former for underkastelse og være underordnet (Lund, 2001:131). De enslige mindreårige mangler kontroll over egen skjebne i en situasjon hvor norske myndigheter fremtvinger et samtykke til AU, ellers blir de mistenkt for å lyve.

I samtalene med både tidligere og nåværende enslige mindreårige, var det ingen som fortalte at de var innforstått med hva AU innebar og betydningen den kunne ha for deres asylsøknad. Som beskrevet i kapittel 3, er barna i en tilstand av fysisk og psykisk utmattelse ved ankomst til Norge, hvor de ikke har fått nok søvn og næring. De får dermed ikke med seg innholdet av lover og regler som blir lest opp for dem hos PU. Innholdet er ikke forklart på en enkel og forståelig måte. Som vist i kapittel 4, så uttrykker verger og representanter selv å gi mangelfull informasjon om AU til barnet. Undersøkelsen betyr mye mer enn det de kan fortelle på registreringen hos PU. Jobben deres er å roe ned barnet, og samarbeide med saksbehandlere for å få signert papirene til samtykke om aldersundersøkelsen. Mindreårige Akeel opplevde å måtte signere samtykkepapirene for undersøkelsen fordi han ikke kunne vise til ID-dokumenter: *«My real age is 15. But I'm not sure. I didn't have anything with me to show it. I just know because my mum has told me. They say if you don't show and don't have document, we have to take age test. I say ok and they say you have to sign, and I sign»*.

Å komme til Norge fra en landsby i Afghanistan, hvor det er en kultur med sterk respekt for eldre, og man tillegg er fascinert av teknologi, så gjør du som fortalt av norske myndigheter. *«Noen ganger reglene er ikke for hjelpe, men for å være hard mot en person. Barn skjønner ikke reglene»*, mente Farabi. Farabi har i etterkant reflektert over at ikke alle barn som kommer til Norge forstår reglene, og når man blir fortalt av myndighetene at man skal ta en aldersundersøkelse, så tar man den uten å stille spørsmål. Spesielt barn som bor på omsorgssenter, mente gutten. Han mente de har kommet til en helt ny verden, og de har på en måte blitt født på ny. De forstår ingenting fordi de ikke har sett teknologien før og har heller ikke gått på skole. Når man kommer til Norge og ser slik teknologi, og det er mennesker som høres smarte ut og forteller at de kan ta en aldersundersøkelse med hjelp av maskiner for å få bekreftet sin alder, så tror de på dette. Dette var Farabis opplevelse da han først kom til Norge. Nå som han går på skole og er blitt eldre, så føler han at det er blitt bedre enn før, fordi nå lytter folk til ham og det er tillatt å være uenig.

Basilah, ei 21 år gammel nett jente fra Eritrea med stor selvtillit og stor pågangsmot, fortalte at hun visste hvor gammel hun var da hun ankom Norge. Det at de fortsatt ville sende henne til AU fikk henne til å undre, hvorfor tror de ikke på meg? Hun hadde papirene i hjemlandet, så hun var ikke redd for å ta undersøkelsen. *«Jeg løy jo ikke om min alder»*, forklarte hun. *«Jeg sa jeg var 17 år gammel, fordi det var det jeg var»*. Jeg spurte hva hun tenkte da hun ble tilbudt undersøkelsen. *«Jeg trodde de skulle ta blodprøve. Jeg hadde allerede sagt min alder,*

så hvorfor skal de sjekke? De sa det var vanlig prosedyre, så jeg sa ok», svarte hun. Jeg spurte videre hva resultatet ble på undersøkelsen, og hun sa: «Det ble 17-18 år gammel. Jeg bare skjønner ikke hvorfor de ikke tror på meg».

Et annet eksempel er Adil* fra Somalia som sa at han var omtrent 17 år hos PU. Adil var høy og slank, og var samarbeidsvillig. Han fikk bekreftet alderen sin på 17 år ved aldersundersøkelsen. Senere fikk han også oppholdstillatelse. I begynnelsen syntes han at det var vanskelig å forstå hva det innebar å ta en aldersundersøkelse, og at det var rart at de ikke stolte på det han sa:

Jeg hadde kommet hos en tannlege på høyskole, de tok bilde også etter bilde sa de at de skulle sende svarene til UDI, og at jeg skal få svaret gjennom UDI. Det var rart selvfølgelig jeg følte, på grunn av at de ikke stolte på hva jeg har sagt. Men på en måte det var fordi det er en regel, det er loven som sier det. Alle som er bosatt i Norge må følge regelen ikke sant? Men de som er ny her i Norge, det er litt vanskelig å forstå det spørsmålet (om AU).

Til tross for at de mindreårige ikke alltid forstår hva AU innebærer og setter spørsmålstegn ved dette, så er de samarbeidsvillige og innforstått med at dette er en prosedyre de må følge. Eksempelvis sa Adil at han signerte under AU-papirene uten noen form for protest, og forklarte at han skjønnte at reglene var slik og at de måtte følges.

Adil var høflig og velartikulert, og satt med rak rygg gjennom samtalen med meg. Han forklarte at han hadde blitt oppdratt til å te seg voksent fra en tidlig alder. Alt fra måten han går og står på, og måten han sosialiserte med både voksne og barn. Oppdragelsen hans hadde også et religiøst aspekt som forklarte hvorfor han alltid hadde med en liten Koran i lomma, hvor enn han gikk. Han utdypet hvordan Allah allerede har skrevet det som skal skje for den enkelte, og at man må være ærlig i sin tilnærming til ulike utfordringer. Han hadde ingenting å frykte hva gjald hans alder og undersøkelsen. Ville de undersøke, så kunne de bare gjøre det, understreket han. Jeg husker hvordan Adil satt på venterommet hos UDI i fastemåned og resiterte Koranen. Selv om saksbehandler ba ham om å drikke vann og spise litt, så var han fast bestemt på å ikke bryte fasten. Tilliten til Gud ga ham både ro og styrke til å samarbeide med norske myndigheter, og ikke uroe seg for en aldersundersøkelse som han ikke forstod mye av.

Farabi som tidligere har bodd på omsorgssenter, hadde stor tillit til teknologien i Norge. Han går i dag på videregående skole og har lyst til å utdanne seg innenfor datateknologi. Jeg møtte ham på skolen og vi satt oss ned i kantinen for en prat. Han la fra seg skolesekken på gulvet og satt seg på stolen ovenfor meg. Han besvarte hvert eneste spørsmål etter nøye grubling. Interessen hans innenfor teknologi og ønske om å utdanne seg innenfor det teknologiske feltet, hadde fått ham til å gruble over aldersundersøkelsen. Da han bodde på omsorgssentret, ble han og de andre mindreårige mistenksomme på at det bodde en voksen blant dem. Mannen som utga seg for å være barn, fikk ifølge Farabi og de andre barna, bekreftet gjennom AU at han var mindreårig. På grunn av dette mistet han og de andre troen på aldersundersøkelsens teknologi: *«Det er ikke rart bare for meg, men alle gutta ble sjokkert, at teknologi kan lyve så mye og bomme så mye. Det er verste med teknologi, noen ganger viser, han gutten jeg snakket om er under 18 år. Vi bare, herregud, er det mulig! Vi ble bare sjokkert. Han var mye eldre».*

Farabi fortalte videre at ikke bare mistet han tillit til teknologien, men i tillegg ble han skeptisk til undervisningen han fikk på skolen.

*Jeg kjenner en afghaner som så ut som 20, men fikk 14 år, da mister man troen på teknologien. Når jeg gikk på skolen her *, lærere fortalte at teknologi som kan undersøke, hvor gammel den (stein) er, da tenkte jeg det er ikke sant. Noen sier forskere tester steiner, hvor gammel den er, de tipper, 10 millioner. Så jeg mistet mye tillit til teknologien.*

Mausam fortalte om frustrasjonen som oppsto da en lege sa han var 15 år, mens den andre sa 17 år:

De sa til meg to forskjellige alder, de sier du er under den alderen du sier. Alderen din er riktige, du er over den alderen du sier. Jeg synes det var skikkelig rart. Du skjønner, de som kommer (til Norge), de jobber skikkelig hardt. De utvikler beina og hendene, sånn, men våre tenner er nesten like. Jeg synes vi jobba skikkelig hardt i Afghanistan. Beina våre utvikle seg skikkelig fort, derfor de sier vi er voksne.

Fysisk hardt arbeid er noe de aller fleste enslige mindreårige kan relatere til. Om dette har vært på familiegården, fabrikk eller bilverksted, så har de erfaring med å ha brukt kroppen til å jobbe hardt. Ikke minst har de flyktet fra flere fysiske utfordringer, hvor de har blitt herdet. Mausam konkluderte med at det er derfor norske myndigheter anser dem for å være

voksne når de tar disse undersøkelsene. De har utviklet sterke voksne kropper fordi de ikke har hatt en ordentlig barndom og blitt tidlig voksen.

AU-resultater deles og diskuteres

Tidligere mindreårige *Ehsan** fortalte om da han bodde på asylmottak, så diskuterte beboere AU ut ifra egne erfaringer, og det de hadde hørt av andre. Han fortalte at de aller fleste på mottaket var enige om at undersøkelsen som oftest slo ut feil: *«Da vi hadde sosiale møter, og vi satt i stua og så på TV og sånn, med en gang det var snakk om en person som hadde vært på undersøkelse hadde kommet tilbake og snakket om det, ble alle så stille. TV ble slått av, og jeg fikk så mye stress etter det»*. Han sa at det hele tiden var diskusjoner om AU på mottaket. De fleste snakket om det, men det var også slik at man skjulte ting for andre. De tok forhåndsregler i å ikke dele for mye sensitiv informasjon om deres egen alder med de andre beboerne. Informasjonen om deres virkelige alder kunne senere bli brukt mot dem. Barna holder mye for seg selv i frykt for anklagelser og angrep fra andre beboere. De er også bekymret for at de mottaksansatte skulle oppdage at de er eldre enn de selv hadde oppgitt. De var redde for at det var spioner blant dem som skulle anklage dem og avsløre dem deres egentlige alder: *«Så de var veldig bekymret for det. Folk var redd, redde for å si den alderen de er i, det var selvfølgelig sånne situasjoner»*.

Slik historien til Ehsan viser, så er frykten og ryktene om AU tilstede blant barna. Dersom barna i utgangspunktet ikke fryktet og bekymret seg over AU, så starter dette når de omgås de som har tatt den. Som jeg skal vise oppstod bekymringene til Ehsan delvis fordi han så mer voksen ut enn de andre barna. Dette var fordi han hadde mer hårvekst på kroppen, som han også ble mobbet for. Det er heller ikke uvanlig at barna trår varsomt rundt hverandre, når det gjelder å dele sensitiv informasjon om alder og fluktsituasjonen. Samtidig er det gjerne slik at de som deler rom på mottaket, utvikler et nært forhold til hverandre, og behovet for å dele innestengte tanker og følelser blir vanskelig å holde inne.

Som Ehsan bekreftet, så var det noen som oppga lavere alder. Om du er 18 år og oppgir at du er 17 år, så kan dette redde deg fra å bli sendt tilbake til «ingenting». Ingen familie, ingen jobb, ingen fremtid, og den konstante frykten for å bli offer for en kontinuerlig krig i landet. I denne livssituasjonen, blir kanskje det å oppgi lavere alder det mest rasjonelle valget?

Ehsan fortalte at de oppfattet at enkelte ansatte på mottaket hadde et kritisk blick på de mindreårige: *«[...] de oppførte seg litt sånn, hvordan skal jeg si det, det er situasjoner jeg*

ikke kan forklare. Du må være der selv for å kunne se det». Han fortalte også om en dame fra Iran som oppførte seg veldig stygt mot alle guttene, spesielt guttene fra Afghanistan. Han visste ikke hvorfor de to iranske damene jobbet der, *«men for å si det direkte, hadde de rasistiske holdninger»*, forklarte han. For eksempel, når det var tid for mat, så gikk gutter og jenter fra Somalia, Tajdikistan og Russland for å stå i matkøen, og dette var ikke noe problem. Da det var de afghanske guttene og jentenes tur, stod hun der med et kritisk og dømmende blick. Holdningen hennes skapte en slags frykt blant afghanske barn på mottaket, forklarte Ehsan. Jeg spurte ham om denne frykten var knyttet til at hun skulle avsløre eller anklage noen for å være eldre og ha løyet om alderen sin. *«Ja, det var det»*, bekreftet Ehsan.

AU skaper ikke bare stress, urolighet og angst for dem som må ta undersøkelsen, men også for dem som ikke må ta den. Beboerne på mottaket var bekymret for å få feil resultat fordi de risikerte å bli anklaget for å ha løyet og bli sendt tilbake til hjemlandet. Dette stresset gjorde dem enda mer belastet og deprimert enn det de var til og begynne med. Ehsan forteller at for ham var det veldig stressende da han ble hentet på mottaket for å ta AU. Det var tydelig at det var vanskelig for ham å sette ord på disse følelsene, men Ehsan prøvde: *«Det er stress og en urolighet som oppstår inni deg, og du kan ikke fortelle det heller».*

Belastingen i å måtte håndtere all bekymring og stress alene, skaper ensomhet og fortvilelse. Har man derimot en verge som bryr seg med genuin omtanke, og velger å strekke seg ekstra til fordel for barnet, så skaper dette noe lettelse. Barnet kan ta en pust i bakken gjennom den intense asylprosedyren, hvor en tilhører verken her eller der. Flere verger beskrev den fortvilede situasjonen barna deres er i, og forklarte hvordan de mister håp. De har ikke muligheten til å komme seg på skolen eller til andre aktiviteter, noe som resulterer i flere timer inne på rommet med mange tunge tanker. Jeg vil nå utdype det viktige forholdet mellom en enslig mindreårig og en representant/verge.

Forholdet til vergen

Det var mange andre gutter som hadde verger, men vi hadde tillit til hverandre. Det som var med min verge, var at vi fikk en slik kontakt som var støttende for meg (Tidligere mindreårig, Afghanistan).

She is so important for me. Before I call her mum, it is just for respect. Me and her, it is just friendship, you know. We are friends and we trust each other (Enslig mindreårig, 15 år fra Somalia).

I asylsøkerfasen får barna oppnevnt en representant. Senere ved oppholdstillatelse skifter den enslige mindreårige sin status fra asylsøker til flyktning, og får da i denne fasen oppnevnt en verge. Vergen/representanten skal ivareta de juridiske sidene av foreldreansvaret for barnet; ivareta barnets rettsikkerhet, herunder gi samtykke på barnets vegne/sammen med barnet i ulike spørsmål, for eksempel til helseundersøkelse og alderstest (Stang, 2010:150).

I feltarbeidet i følge med ulike verger og representanter, møtte jeg på tilfeldige enslige mindreårige som kom i samtale med meg på grunn av ren nysgjerrighet. De lurte på hvor jeg kom fra. Var jeg afghaner, var jeg muslim? Hvem sin verge var jeg? Jeg forklarte at jeg ikke var verge, men en masterstudent med røtter fra Pakistan og født og oppvokst i Norge. Kommunikasjonen mellom oss foregikk delvis på urdu (et språk jeg behersker godt). Noen av barna kunne kommunisere på urdu fordi de så på indiske filmer eller fordi de hadde flyktet til Pakistan og hadde bodd der noen år før de reiste videre. Det var ikke uvanlig at barna kunne flere språk.

På akkurat denne dagen var jeg i følge med en veldig populær og godt likt verge blant beboerne på mottaket ved navnet *Rakel**. Rakel er en ung kvinne som også behersker flere språk, og endte opp litt som en tolk mellom meg og barna. Hun forklarte dem at jeg skriver en oppgave om aldersundersøkelsen, og at jeg var interessert i å vite deres tanker rundt denne. Vergen kunne ikke bli lenge med meg og beboerne fordi hun måtte videre og snakke med mottakspersonalet for å ordne opp i en situasjon med vergebarnet sitt. Det kom tydelig frem at flere av barna ønsket henne som sin verge fordi hun behersket noe av språket deres. Flere stod rundt henne og uttrykte sin frustrasjon. De snakket i munn på hverandre og det var utfordrende for henne å lytte til alle sammen. Hun hysjet på dem og ba dem snakke rolig og ikke i munn på hverandre. Hun var ikke redd for å sette dem på plass. Barna refererte til henne som søster og tante på det språket de hadde til felles.

Da Rakel måtte dra, kom en utadvendt ung gutt frem ved navn *Ilyas**, og han påtok seg tolkerollen. Før jeg fikk orientert meg om hvem som sa hva, ba Ilyas alle om å roe seg ned. Deretter begynte han å koordinere gruppen av barn som stod i kø for snakke med meg. Flere klaget på at vergen deres ikke kom nok på besøk, mens noen verger ikke kom i det hele tatt,

mente barna. Noen syntes at de hadde en dårlig verge som ikke brydde seg nok, slik som Rakel gjorde. De nevnte spesifikke andre verger som var godt likt, og som ga sine vergebarn en oppmerksomhet som de følte de ikke fikk. Noen verger tok med gaver når de kom på besøk. En av vergene besøkte vergebarnet sitt fordi han hadde forstuet foten sin og hadde fått krykker. Hun hadde kjøpt med seg smågodt og brus til ham. Andre verger kjøpte klær til dem, og det var tydelige formeninger blant barna om hvilke verger som var snille og mer omtenkssomme enn andre. Noen verger ga gode klemmer, mens andre verger var mer reserverte og formelle i sin interaksjon med barna. Det som gjør enslige mindreårige asylsøkerbarn spesielt sårbare, er nettopp at de er frarøvet sine nære relasjoner. Det å tilrettelegge for at de kan knytte varige og nære relasjoner til nye voksne, vil gi barna en forutsetning til å kunne fungere best mulig (Bræin & Christie, 2010:271). Noen av vergene var dyktige til å skape slike gode relasjoner med barna, mens andre var mer formelle, slik barna beskriver.

En av guttene spurte meg om vergene var en del av UDI eller PU, og om de virkelig var til å stole på. Gutten ble avbrutt av en annen som påpekte at du ikke kan stole på noen. Han mente at *de* (norske myndigheter, verger, ansatte) ikke vil dem vel, og at de vil ha dem ut av landet. En annen brøt inn og sa: «*Han der er redd for alt! Han mistenker jo alle!*»¹¹ Noen begynte å le, mens andre sto og lyttet stille. Denne mistenksomheten og mistilliten er ikke uvanlig blant barna.

Ehsan, en annen tidligere mindreårig, fortalte om hvordan en slik mistenksomhet eksisterte blant beboerne på mottaket han bodde på: «*Det gutta snakket mye negativt om på mottaket og var heile tida bekymret for, var at vergen kan være med UDI. Du må være veldig forsiktig å snakke med vergen, hva du ser og alt dette. Det var alltid en sånn bekymring, det er jo sånn i menneske, vi er jo skapt sånn*». De nyankomne enslige mindreårige uttrykker naturligvis skepsis til en helt ukjent representant/verge som sier at han/hun har taushetsplikt, og er der for å sørge for at barnets beste blitt tatt hensyn til. Samtidig har barna behov for en omsorgsperson, og dyktige verger klarer å etablere et godt tillitsforhold til barnet.

Ehsan fortalte meg at siden han var belest og hadde kunnskap, så forstod han at vergen var der for å hjelpe ham. Ehsan fikk god kontakt med vergen sin, og hun inviterte ham hjem til julemiddag hos familien sin. Tillitsbåndet ble sterkere da Ehsan skjønnte på middagen at kjæresten hennes ikke visste noe om han, ut ifra spørsmålene han stilte. Kjæresten er jo den

¹¹ Tolket for meg av Ilyas som oversatte fra dari til urdu.

nærmeste for henne, understreket gutten. Dermed visste Ehsan at han kunne stole på henne, og hadde ingen bekymring ovenfor vergen.

Da AU slo negativt ut, og Ehsan fikk tildelt en høyere alder, beroliget vergen han med å si at det kommer til å ordne seg. Aldersundersøkelsene slår feil i 95 prosent av tilfellene, så du må bare snakke med advokaten din, forklarte hun. Hun ba ham være saklig og si hva han mener om alderstesten og hvordan han har følt det. Ehsan forklarte videre at:

Så jeg gjorde akkurat det hun sa til meg. Så da advokaten kontaktet meg, så snakket jeg med han. Det ble lettere for meg for at jeg kunne stole på henne, fordi hun hadde taushetsplikt. Jeg kunne fortelle det jeg ville til henne, så det var mye lettere for meg. Jeg kjente jo ingen til å kommunisere med, så vi fikk en veldig god kontakt.

Denne kontakten mellom verge og barna vedvarer ofte også videre i livet. Ehsan er i dag 24 år gammel, og har dager da han ikke ser meningen med livet. Livet han bygget og etterlot i Afghanistan preger han den dag i dag. «*Det er som et tre, du vokser også kommer noen og kutter deg ned*», forklarte han. Ehsan går på skolen og prøver å ikke la tankene om fortiden prege ham for mye. «*Når du ikke har noe familie, så er det godt i det minste å ha kontakt med tidligere verge*», avsluttet han.

Et annet vergeforhold jeg fikk innsyn i, var med mindreårige Akeel og vergen hans Amalie. Jeg fikk se hvordan vergeforholdet utviklet seg fra første møte til lengre frem i tid. Akeel knyttet et sterkt og nært bånd til Amalie. I en av våre mange samtaler, fortalte gutten at når han så vergen sin for første gang, så visste han ikke hvor viktig hun kom til å bli for ham. Han uttrykket hvor glad han er i henne og forteller henne alt, og spør henne om både råd, veiledning og tillatelse til ting han ønsker å gjøre.

Det nære forholdet mellom Akeel og Amalie skulle imidlertid få en brå stopp. Resultatet av aldersundersøkelsen gjorde at han ble plassert på et annet mottak, som førte til at han måtte få en ny verge. «*It was so hard for me, and I told them, I don't want to leave that place *, but they decided*», sa han. Til tross for dette, fortalte han hvordan Amalie beroliget ham og sa at de kunne holde kontakten: «*She (Amalie) say to me you have to do it and you know we will still connect. You can still have me and everything you need, and you can ask me and I say ok*». Selv om gutten ønsket å beholde henne som verge, forklarte Amalie reglene rundt dette, men hun lovet å være tilgjengelig for ham over telefon og stille opp når han trengte det. I samtale med sin nye utdelte verge, *Katinka**, fortalte han henne hvor mye den første vergen

betyr for han. «*I trust her from my best and she is so important for me*», sa han til den nye vergen sin. Akeel ønsket at hun skulle være aktiv og informert om hans asylsak. Den nye vergen tok initiativet til å inkludere Amalie.

Da Akeel fikk oppholdstillatelse, fremmet han ønsket sitt om å bo i samme kommune og nærmest mulig vergen sin, Amalie. Han ble spurt om han hadde noen venner og familie i Norge, noe han ikke hadde, men vergen Amalie hadde både blitt familie og en venn for han. De som var ansvarlige for å bosette ham i en kommune ville prøve å bosette han i samme kommune hvor vergen bodde. Tilliten og det nære båndet han utviklet til sin tidligere verge gjorde at han følte en lettelse da han fikk ønsket sitt oppfylt:

I don't have family, but I have someone who is my friend, and I just love and trust so much and I miss her. They ask me where she live and I say she lives in Norway, she is my verge. And then they say we can try to bring you in Oslo. After two weeks they call me and told me you get commune in Oslo. I was so happy and I tell her. And still I wait when they going to bring me to Oslo. The closest friend I have in Norway is her, the only one I trust it is her.

Amalie inviterte meg til å bli med på besøk til vergebarna hennes på de ulike mottakene. Når vi var på farten, ringte flere av barna hennes i fortvilelse. Hun prøvde å berolige dem og svare på spørsmålene hun fikk om asylsaken deres. En dag stod vi midt i sentrum med mye trafikk og bråk rundt oss. Samtidig prøvde Amalie å berolige en gutt som gråt fordi han følte seg alene på mottaket og hadde mareritt. Hun ble referert til som *mum* og *mommy* av barna. Dette er ikke uvanlig blant kvinnelige verger, og de ble ofte gitt rollen som mor (av barna). Amalie påtok også seg selv den rollen når relasjonen utviklet seg over tid.

Slik empirien viser, innebærer det å være verge å kunne være tilgjengelig og klar til å sette seg inn i utfordrende situasjoner som oppstår for de mindreårige. Å finne balansen mellom å trøste og samtidig sørge for at barnets rettsikkerhet blir ivaretatt, er krevende og ikke en selvfølge. Stang (2010:100) påpeker at det er store utfordringer knyttet til full implementering av det internasjonale regelverket, slik at barn på flukt (EMA) som kommer til vestlige land, oppnår den rettsbeskyttelsen de skulle hatt, både materielt og prosessuelt. Hun viser til at noe av årsaken kan være at hensynet til barnets beste kan komme i konflikt med andre sterke(re) hensyn som innvandringskontroll. En annen årsak kan være at vergeordningen ikke alltid fungerer optimalt, og dermed hviler ivaretagelsen og gjennomføringen av barnets

rettsikkerhet på hvor godt vergen forvalter sitt vergeansvar. Empiren min viser til dette, hvor ulik innsats fra vergene som velger å ta kampen med saksbehandlere og asylsystemet (AU), kan være avgjørende i hva den endelige aldersvurderingen blir, i forhold til blant annet rettigheter og plassering på mottak.

Sosiale relasjoner

Barna kommer inn i ulike sosiale relasjoner gjennom flukten til Norge og når de blir bosatt med andre jevnaldere på asylmottak. Dette skaper interessante dynamikker og viser flere sider ved barnas personlighet og egenskaper, som jeg nå skal utdype i det følgende.

Selvsikkerhet og pågangsmot

Identiteten til barna er i konstant endring ettersom omstendighetene er i konstant endring. Deres identitet forandrer seg med den sosiale konteksten, og særlig innad i de sosiale relasjonene til enhver tid (Scheper-Hughes & Lock, 1987). For eksempel faren for å bli holdt fanget fører til at noen barn oppgir en høyere alder. For å beskytte seg mot andre som er fysisk og mentalt sterkere enn seg i samme situasjon, så forstår noen av barna at det lønner seg å fremstå som sterk og tøff, ellers er slaget tapt. Med utgangspunkt i å være en selvstendig barnemigrant, er overlevelsesinstinktet til barna gjerne sterkt tilstede.

Uheldigvis kan slike holdninger hos barn også brukes mot dem. En verge fortalte om en tydelig mindreårig gutt som «eide» hele intervjuet og kontoret hos UDI. Gutten var verken sjenert eller lavmælt. I tillegg virket han uberørt når han fortalte om fluktgrunnlaget sitt. Han smilte og satt med det ene beinet over det andre som en voksen. Med nystrøket skjorte, imitert skinnjakke og gelé i håret, satt han med rak rygg og klar for å «vinne» intervjuet, forklarte vergen. Dette ga et negativt utslag, da det tok et helt år før saken ble behandlet. UDI fant ikke historien hans troverdig. Gutten fikk likevel opphold på grunnlag av at han var veldig ung, 15 år, men det var ingen tiltro til historien hans, fortalte vergen hans.

Slik eksempelet ovenfor viser, så blir ofte barn på flukt raskere selvstendige. Man får visse forventninger om hvordan et barn/ungdom skal oppføre seg i en viss alder eller kontekstuell omstendighet. Med dette utfordrer barna dominerende forventninger og forståelse av ikke bare middelklasse vestlige idealer av barndom, men også hvor de setter seg selv som en løsning de til varierte utfordringene relatert til å forbedre sine egne liv (Orgocka, 2012:4). På den andre siden, lever noen av barna opp til forventningene som sosialarbeidere har om deres sårbarhet for oppnå mest mulig støtte. På grunnlag av dette kan sosialarbeidere mislykkes i å

forstå de mindreåriges evner og forstå hvordan et hvert individ er sårbar (O'Higgins, 2012:79).

Vergene fortalte også om enslige mindreårige som sliter med sitt og blir fort aggressive gjennom registreringen og intervjuet. Dette er noe vergene mener påvirker saksbehandler i negativ retning, hvor barnet fort kan bli ansett som å være eldre. Å vise for mye selvtillit og pågangsmot virker mot sin hensikt, mente noen av vergene. Samtidig lærer barna fort å bli selvstendige og ta ansvar. De kommer fra en kultur som ikke er så ulik den i Norge, hvor det å være mann er forbundet med en god dose selvtillit og selvstendighet.

Det er flere barn som knekker sammen på asylintervjuet, spesielt når de blir spurt sensitive spørsmål om blant annet seksuelt misbruk. Verger og saksbehandlere som har mistenkt en søker for å være utsatt for slikt, får dette sjeldent bekreftet av de mindreårige guttene. Tabu og skam er knyttet til å dele slike opplevelser og forblir derfor ubehandlet. Noe som kan resultere i aggressivitet og slagsmål på mottak.

Hierarki innad på mottakene

Barnefaglig leder, *Line**, på et asylmottak fortalte om blandingsmottak, hvor det bor både barn og voksne. En afghansk gutt ble sendt til voksenmottak og ble ikke ivaretatt. Han ble plassert på firemannsrom og måtte sove der. Han var redd. Line fortalte:

Man tenker gjerne at en høy og godt bygd afghansk gutt kan gå godt sammen i et mottak med eldre menn fra samme land, men dette er ikke alltid tilfelle. I den afghanske kulturen, blant mennene/guttene er det autoritetsroller. Om du er ett år eldre, så har du mer autoritet over de yngre. Dette frykter mange av de unge guttene som er mindreårige, men som blir plassert på voksenmottak etter den medisinske aldersvurderingen.

Den mottaksansatte fortalte om en annen 15 år gammel gutt som ble herset rundt med av de andre 16-årige guttene på omsorgssenteret. De beordret han rundt i huset og ba om ulike tjenester som for eksempel å servere mat og gå på butikken for å kjøpe smågodt for dem.

Ulike dynamikker

På et transittmottak møtte jeg en gjeng med omtrent fem enslige mindreårige gutter. De stod i gangen ved resepsjonen da jeg kom inn døren. Vi kom fort i prat på urdu da jeg introduserte meg selv som Aisha. Spørsmål om hvor jeg kom fra og min bakgrunn gjorde flyten i samtalen

uformell og ga meg muligheten til å spørre dem om hvor gamle de var. Guttene svarte at de var 15-16 år gamle. Han som virket til å være «lederen» av gjengen, stod i midten og kommuniserte med selvtillit, men var samtidig noe sjenert. De andre guttene stod i bakgrunnen og fulgte med på samtalen. Gutten lo da jeg sa jeg var 31 år gammel og sa: «*Tum toh 15 sal ki lagti ho*» (Du ser ut som du er 15 år). Guttene i bakgrunnen begynte å le. Jeg smilte og spurte de andre guttene: «*Ye saachi main 15 saal ka hai?*» (Er han her virkelig 15 år?) Han må ha vært rundt 165 cm høy, slank, ingen bart eller skjegg, og heller ingen hårvekst på hendene. De andre guttene var noe lavere, og han var helt klart den høyeste og den med mest selvtillit. En av guttene så på «lederen» med et smil og et blick som så ut til å se etter en godkjennelse fra ham for å svare på spørsmålet mitt. Før han fikk sagt noe, brøt en av den andre guttene ut: «*Iski umar to ziyada hai!*» (Han er eldre!) Noen av guttene begynte å le, mens han ene så litt skremt ut, noe som indikerte at dette er sensitiv informasjon og ikke noe å fleipe med. «Lederen» ga et misfornøyd blick til han som fleipet med alderen hans, og svarte: «*Meri umar 15 saal hai, iss ki baat mat suno*». (Min alder er 15 år, ikke hør på ham). Vi ble avbrutt da vergen jeg var med kom inn i gangen for å hente meg.

Når jeg senere skulle på butikken for å kjøpe mat, ble guttene med meg for å vise hvor butikken var. De insisterte på å betale for varene mine. Selv om jeg nektet dem dette, så hadde de allerede betalt den pakistanske mannen i kassen som smilte fornøyd til meg. Til tross for at de mindreårige kun får et lite beløp i ukepenger, så betalte de for varene mine. Dette fikk meg til å tenke på hvor sterkt den afghanske kulturelle høfligheten er tilstede i dem, til tross for at de nesten ikke har noen penger å bruke. Når jeg senere prøvde å betalte dem tilbake med kontanter, løp de fra meg og lo. Det ble til en lek, hvor jeg ba dem ta imot pengene. Jeg prøvde å putte pengene i lommene deres, og de løp bort fra meg i hver sin retning og ertet meg. Gutten som virket eldst, «lederen», fortalte meg tilslutt at han var 17 år gammel og ikke 15 år. Han virket ikke villig til å utdype hvorfor og snakke noe mer om det, så jeg valgte å ikke spørre mer.

Slik jeg har vist ovenfor, er de mindreårige bevisst på de ulike hierarkiene seg imellom, maktrelasjonene og kulturelle praksiser. Dette er noen av aspektene som de mindreårige hevder seg med for å navigere seg frem i de ulike sosiale miljøene (Denov & Bryan, 2012:26).

Å oppgi lavere, høyere og ulike aldre

Mottaksansatte Agnes forteller om et tilfelle da et barn under samtalen med PU bestemte seg for å fortelle den virkelige alderen, og spurte: «*Hva skjer hvis jeg forteller om min sanne alder?*» Agnes fortalte at hun pleier å informere barna om at norske myndigheter utøver en prosedyre ved å stille spørsmål, og hun understreker alltid viktigheten av å fortelle sannheten.

Det kan sette søkeren i et dilemma om hvorvidt hun/han skal oppgi en alder som noen har fortalt han/henne om å oppgi til norske myndigheter, eller den virkelige alderen. Det kan være en menneskesmugler, familie, slekt eller noen på reisen som har rådet barnet om å oppgi en viss alder som vil hjelpe han/hun videre. Barnet er fortsatt mindreårig, under 18 år, men har fått beskjed om å oppgi at han/hun er 15 år eller yngre. De mindreårige får ofte fortalt historier fra ulike hold om at det lønner seg å si en lavere alder. Å bli plassert i en fosterfamilie med en mor og far kan gi følelsen av trygghet og nærhet som man har lengtet etter over lengere tid.

Hadeed forklarte de mindreåriges valg om å oppgi lavere alder slik: «*Om du har en lang, vanskelig vei å gå, og du har 5 tunge steiner i sekken. Vil du da ikke kvitte deg med to for at det skal bli noe lettere?*» Hadeed understreket behovet man har for en fosterfamilie. Det å bli revet bort fra familien sin og ha vært på flukt over lang tid, gjør at du lengter etter trygghet og nærhet. Og for å komme inn i en fosterfamilie, så må du være veldig ung. Han forteller selv hvor vanskelig det var for ham å være borte fra sin familie, og han valgte derfor å oppgi en lavere alder for å kunne være med en fosterfamilie. De afghanske tolkene fortalte også om dette:

«*De (EMA) har hørt om at er du barn får man opphold, rettigheter, du har omsorgsperson. Vi går på skole, bor på omsorgssenter. Man har noen drømmer, kanskje har man ikke den oppgitte alderen, er 4-5 år forskjell fra riktig alder*».

Samtidig understreket tolkene realiteten i at det er krig i hjemlandet deres. Sivildelingen lider og det er ingen trygg fremtid. Som forklart i kapittel 2, har den afghanske befolkningen vært på flyttefot i over 40 år, og hver dag er det barn som blir foreldreløse. De prøver å finne nye veier til et bedre liv. De enslige mindreårige asylbarna tilhører en risikogruppe for utvikling av psykiske lidelser som depresjon og posttraumatisk stress-syndrom. Denne gruppen barn er ikke bare en risikogruppe, da de fleste også innehar gode egenskaper og er ressurser både som gruppe og enkeltindivider, som gjør at de mestrer hverdagen på skolen og

i fritiden. De bruker de mulighetene som finnes i de nye omgivelsene, og det vises til at mange av disse barna mestrer *risikosituasjonen* som enslige mindreårige asylsøkere (Eide, 2010:71).

Barna oppgir ikke bare en lavere alder. I noen tilfeller oppgir de også en høyere alder. Dette kan blant annet være for å komme inn i arbeidslivet, for å få førerkortet, eller rett og slett få muligheten til å styre sitt eget liv. De mindreårige kan føle begrenset innflytelse til å ta selvstendige valg. En studie fra Sverige viser at tidligere mindreårige følte livet deres ble satt på vent, når de ble tatt vare på som mindreårige asylsøkerbarn. Det kan skape en følelse av å måtte underordne seg de etnosentriske og stereotypiske verdiene og ideene blant menneskene i mottakersystemet (Gustafsson, Fioretos & Norström (2012:75).

Noen av barna oppgir en høyere alder for å ikke bli fanget i andre land som Italia og Hellas. I likhet med barna selv, fortalte verger og representanter at barna oppgir forskjellig alder. Dette er ofte i frykt for å bli deportert tilbake til i krig og fattigdom, og i frykt for å bli fanget i andre land før de ankommer Norge. Hva som er lønnsomt å være yngre eller eldre avhenger av situasjonen barna befinner seg i.

Tidligere mindreårige Farabi var tynn og liten av vekst i en alder av 14 år. Da han oppholdt seg i Hellas, møtte han en annen afghansk gutt som hadde bodd der lenge. Gutten ba Farabi om å si han er over 16, fordi da kan han rømme og dra til andre land. Sier du at du er 14 år, så vil de holde deg der, forklarte Farabi. På vei til Norge, ble han tatt av italiensk politi, og Farabi oppga en alder på 16 år for å ikke bli tatt til fange som mindreårig. De italienske myndighetene trodde ikke på ham og mente han så ut som 14 år. Han ble tvunget til å bli under deres oppsyn i to måneder, og det var som et fengsel, fortalte han. Det var ikke enkelt å overbevise italienske myndigheter om at han var 16 år, når de selv mente at han var yngre. Farabi ville snakke med mottakslederen, og fortalte dem at han er 16 år gammel. Tilslutt godtok de ham som 16-åring.

Selvstendige barnemigranter responderer på ulike sosiale kontekster i form av de tar rasjonelle valg basert på alternativene fremfor dem. Slik som i Farabi sitt tilfelle hvor han blir rådet til å oppgi høyere alder for å ikke bli fanget i Hellas og komme seg videre. For barna som flykter fra krig, mislykkede infrastrukturer, tap av familie og samfunn, og er omringet av kontinuerlig vold, fører til at barna konstant vurderer situasjonen sin, evaluerer kommende muligheter og responderer deretter (Denov & Bryan 2012:26).

Farabi fortalte videre at han ikke forstod reglene da han ankom Norge. Senere forstod han at om myndighetene tror guttene er eldre enn de forteller, så må de ta AU. Han selv ble ikke spurt om alderstesten, fortalte han. Han gikk til PU for å søke asyl, hvor han ble spurt hvor gammel han var. Da Farabi kom til Norge oppga han sin virkelige alder på 14 år og 8 måneder. Norske myndigheter har likevel skrevet at han er ett år yngre, på grunn av hans utseende. Farabi selv mener han egentlig er 20 år, men han har ingen dokumenter som kan bekrefte dette. Av sin mor ble han fortalt at han er 14 år. Han fortalte at noen afghanske gutter på omsorgssentret ikke trodde på ham når han sa at han var 14 år. De ba ham vise dem ID-kort, og mente han var yngre enn det myndighetene hadde registrert ham som (13 år og 8 måneder). Det var slik Farabi fant ut at politiet hadde registrert ham som 13 år, som ID-kortet viste. Han hadde ikke lest nøye og forstått ID-kortet selv. Farabi ringte vergen sin for å forklare at dette er feil, at han er 14 år og ikke 13 år. Vergen beroliget ham ved å si at dette er bedre for deg, at du blir ansett som ett år yngre. Det er ikke så stor forskjell, og det er ingen fare ved dette. Farabi valgte tilslutt å akseptere dette.

Vergen Amalie fortalte om et tilfelle hvor en eritreisk gutt ble vurdert til å være 15 år gammel. Hun mente dette var feil, da han åpenbart var et lite barn. Politidamen hos PU var fast bestemt på 15 år, og ville ikke endre alderen. Gutten ble sendt til et ankomsttransittmottak. Vergen fortalte at eritreiske barn ofte sier at de er eldre enn det de er. Hun opplevde det som problematisk at saksbehandler hos UDI valgte å registrere barnet med en høyere alder enn det som var sannsynlig. Saksbehandleren hos UDI svarte med å si at han ikke ønsker å sende den eritreiske gutten til aldersundersøkelse, når han selv oppgir å være eldre. Amalie fortalte oppgitt at selv om man godt vet at denne gruppen enslige mindreårige oppgir en høyere alder enn det som er, så velger man å lukke øyene for dette. Hun fortalte at en saksbehandler reagerte med å si at det er 10.000 kr (pris per barn å ta AU) ut av vinduet for å finne ut om gutten er overårig.

Etter en omfattende kamp, så fikk Amalie guttungen inn på omsorgssenter. På selve asylintervjuet, så holdt gutten fast ved at han var 15 år og nektet for å være under 15 år. Det ble enighet mellom saksbehandler og vergen om at gutten måtte sendes til en aldersundersøkelse etter UDI-intervjuet. Vedtaket ble under 15 år. Saksbehandleren satt ned alderen til 14 år, til tross for at aldersundersøkelsen viste 15 år. Vergen og mottaksansatte samarbeidet om saken. Mottaksansatte understreket ovenfor Amalie at om det ikke hadde vært en verge inni bilde, så hadde det ikke skjedd noe. Vergen forklarte videre at ansatte på

mottaket hadde fortalt om barn som hadde hørt rykte om at dersom man er eldre, så blir det ikke noe familiegjenforening. Likevel oppgir de en høyere alder for å komme i arbeid så fort som mulig. Å få en lavere alder er et skritt tilbake. Det er ingen som er ute etter velferdsgoder, understreket vergen og de mottaksansatte.

Amalie fortalte om et annet tilfelle hvor et barn kanskje så litt eldre ut, men ble ikke tilbudt aldersundersøkelse. Hun lurte på om det var fordi eritreer får opphold uansett? Om det er tilfelle, så handler det ikke om å ta AU for å sikre at søkere får riktige rettigheter og plikter. Da handler det rett og slett om å kunne gi flere avslag. Vergen fortalte om et omvendt scenario, hvor en mindreårig oppgir å være eldre enn det han fremstår som, og får dårlig behandling hos PU ved ankomstsamtalen. Barnet og vergen fikk beskjed om at AU er for å finne ut om de er overårige og ikke noe annet. Altså er det ikke for å beskytte de barna som har fått beskjed av eventuelt menneskesmuglere om å oppgi en *høyere* alder.

Lek, samspill og trening

Barn har en medfødt evne til samspill med andre, og barns utvikling skjer derfor alltid sammen med og i relasjon til andre. Denne utviklingen starter innenfor en ramme hvor barnet er innstilt på og motivert for samhandling og dialog med andre. Dette er som regel i relasjon til foreldre, men i de mindreåriges tilfelle, blir dette verger og representanter og andre omsorgspersoner (Bengtson & Ruud, 2010:184).

Jeg så barna på mottakene spille fotball, basketball, ping pong og kortspill. Noen satt i sofaen foran TV-en, mens andre satt opptatt med mobilene sine. De gikk rundt i sandaler med joggebukser, t-skjorte og enkle gensere som de fikk utdelt på mottaket. Barna med mobiltelefoner hadde gamle modeller som de hadde kjøpt gjennom vennenettverkene de fikk på mottaket, hvor noen kjente noen som bodde i sentrum og kunne selge dem en gammel mobil for en billig penge. Slik kunne de som hadde familie ta opp kontakten med dem og fortelle at de hadde kommet trygt frem til Norge. Flere av barna jeg pratet med fikk ikke tak i familiene sine, som oftest mor, tante eller onkel, som bodde i landsbyen uten strøm og dekning. Mange visste ikke engang hvor deres mor og småsøsken hadde flyktet videre.

Da jeg satt med guttene og jentene på sofaen i gangen, kom flere bort til meg og spurte om jeg kunne hjelpe dem med å opprette en Facebook-profil eller en e-post adresse, og hjelpe dem med å laste ned apper som Whatsapp og Viber. Det var utfordrende å forklare at dersom familien ikke har internett, så vil de ikke kunne motta meldingene deres. Slik var ikke tilfellet

for alle. En jente fra Eritrea stod ved siden av meg og pratet med noen på Viber. Da jeg spurte hvem hun snakket med, fortalte hun at det var kjæresten som hun hadde fått gjennom Facebook. De som ikke kunne bruke sosiale medier ble påvirket av dem som aktivt brukte disse til å opprettholde kontakten med venner og familier. Jeg fikk tillatelse av vergene og deres vergebarn til å lagre telefonnumrene deres. Jeg oppdaget profilbilder av de mindreårige guttene og jentene både på Viber og Whatsapp. Guttene viste frem veltrente armer, og noen hadde bar overkropp med tydelige markerte muskler. Dette gjorde meg nysgjerrig på noe av det mottaksansatte og vergene hadde bemerket, at de yngste barna liker å spille fotball, mens de noe eldre barna er mer fokusert på trening.

Barna bruker kroppen som overbevisende identitetsmarkør (Allison, Jenks & Prout, 1998:156). Kroppen er fylt med symbolikk og er derfor et viktig element som barna bruker for skape sine identiteter. Barna skaper og vedtar kategorier av signifikante forskjeller, spesielt kroppslige forskjeller hjemme og på skolen (Turner, 1984, referert i Allison, Jenks & Prout, 1998:155). På et av mine besøk på asylmottak, observerte jeg en kraftig gutt som satt for seg selv på benken i gangen. De andre barna jeg var i samtale med, påpekte hvor tjukk gutten var, og at han derfor umulig kunne være mindreårig. De så på ham og lo mens de vurderte han.

Barnas erfaring og opplevelse av kroppen, spesielt kroppslige forskjeller, fungerer som viktige markører for sosial identitet. James (1998) påpeker fem aspekter av kroppen som virker å ha en partikulær signifikans for barna; *høyde, vekt, kroppsform, kjønn, og ytelse* (referert i Allison, Jenks & Prout, 1998). Hver og en av disse fungerer som fleksible og forandrende ressurser for barnas interaksjon og fremvoksende identiteter og forhold. Selv om disse kulturelle og stereotypiske fem trekkene spiller en viktig rolle, absorberer ikke barna dem passivt. De er aktive og bruker aspektene til å oppfatte ikke bare sin egen kropp, men også i relasjon til andre kropper. På denne måten utvikles barnas meninger om kroppen. Barn har ikke kun kommet til enighet med sin egen kropp som konstant er i forandring. I tillegg vurderes deres jevnaldrende, og også forandringen i institusjonell kontekst, hvor det gis mening til slike forandringer (Allison, Jenks & Prout, 1998:155-156).

Mausam, som er 17 år gammel, fortalte at han var opptatt av å spille fotball på asylmottaket. Han ble valgt av ansatte til å være fotballkaptein, og spilte både fotball og volleyball. Han var ikke interessert i styrketrening og i løfte vekter. Det var mange gutter som trente styrke når de på mottaket tok dem med til Badeland, hvor det også var et rom med treningsutstyr. Jeg spurte

hvorfor Mausam ikke trente, og han begynte å le og forklarte at han ikke var opptatt av muskler og sånt: «*Fordi jeg var så glad i fotball, jeg hadde lyst å spille fotball hele tiden*».

Han var mer glad i å leke i vannet enn å tilbringe tid på treningsrommet. Jeg spurte om de som trente var de eldre enn ham. Noen var eldre og noen yngre enn meg, forklarte han. Det var ingen treningsstudio i Afghanistan hvor han kunne trene styrke. I den byen hvor han bodde trente de bare fotball, hvor de løp fra gate til gate. Mausam forklarte videre at mest av alt var det jobbing på jordet som krevde fysisk styrke. Han fortalte at han bodde på en gård, og da han var for ung til å jobbe der, så jobbet de andre landsbyguttene på gården. Han visste ikke hvordan man trente styrke eller brukte treningsapparater.

Da Mausam ble plassert på et annet mottak, så han at mange beboere trente muskler og de var svære, fortalte han. Han ble med dem og de lærte ham hvordan han skulle trene, fordi han var så tynn. Han fortalte:

Vi hadde ikke noe å gjøre på asylmottaket, det eneste var at vi kunne dra til badeland, hver dag, ettermiddagen, bade eller trene. Fordi fra klokken åtte til klokken tolv, var på skolen, også hadde vi ikke noe å gjøre bortsett fra badeland. Vi hadde god tid, nesten to eller tre timer, vi pleide å trene først og bade etterpå. Før synes jeg at det var greit å være tynn enn å være svær.

Blant de mindreårige guttene på mottaket, observerte jeg at noen hadde muskuløse armer og veldefinert overkropp. Flere fortalte at de var preget av kjedsomhet og angst på mottak, hvor de ikke klarte å fylle tiden sin nok med noe som kunne hindre dem i å tenke på fortiden og en uviss fremtid i vente.

På et av mine besøk på mottak, ble jeg med å spille basketball med barna. De fortalte at de ønsket å spille cricket og ha andre aktiviteter. Noen tok et par telefoner og fikk et cricket-lag til å donere noe utstyr. Dette fikk meg til å tenke, om trening og ballspill er de eneste aktivitetene som er lett tilgjengelige, så er det vel kanskje ikke så rart at de blir hyppig brukt for å døyve tunge tanker? Og regelmessig trening vil naturligvis også gi resultater i form av veltrente unge kropper?

Mine informanter har bodd på mottak to til tre år før de fikk svar på asylsøknaden sin. Barna på mottakene bruker mulighetene de har av de få ulike aktivitetene for å få tiden til å gå. Om dette er bruk av treningsapparater for å bli sterk og se fremgang og få en mestringsfølelse,

eller spille fotball med andre beboere for å kjenne en tilhørighet til felleskapet på mottaket. De enslige mindreårige asylsøkerne uttrykker en avmakt og frustrasjon over asylprosessen og ventetiden som tærer på psyken. Derfor kan trening bidra til en viktig mestringsfølelse.

En fysisk sterk kropp i en ganske ung alder er ansett som positivt i hjemlandet. De sterke barna blir en nyttig arbeidskraft for familien, hvor de hjelper til med gårdsarbeid og annet fysisk krevende arbeid. Derimot er det uheldig i asylsammenheng og viser seg å ha negative konsekvenser. Treningen som ble et positivt tidsfordriv kan plutselig brukes mot dem, som et tegn på at de er eldre.

Resultatet av treningen i form av veldefinerte armer og brystkasse skaper også motivasjon til å fortsette. Dette kommer tydelig frem i sosiale medier i form av selfier. Det viser også typiske trekk ved barn i puberteten, hvor de blir fokusert på å se bra ut, og passe inn i mengden. Forskjellen er at dette er et asylmottak og ikke en skolegård, men atmosfæren blant barna er noe av det samme. Jentene fletter hverandres hår, lakker hverandres negler, og poserer foran mobilkameraet. Andre jenter er mer sjenerte og sitter mer tilbaketrukket i lag med andre. Jeg observerte at guttene søkte jentenes oppmerksomhet, hvor noen prøvde seg med humor, mens andre strammet armene.

I gangen på mottaket fleipet en av guttene med å gå overdrevent frem og tilbake og viste frem kroppen sin. Tilskuerne som besto av andre gutter oppmuntret ham og lo, mens jentene fniste seg imellom. Slike interaksjoner fikk meg til å glemme for et øyeblikk at jeg var på asylmottak. De var helt vanlige gutter og jenter som i fellesskap delte latter og humor. Påminnelsen om asylmottak kom raskt tilbake da spøken var over, og jeg så tomme blikk og stillhet erstatte latteren og smilet. Det virket som de også for et øyeblikk glemte at de var enslige mindreårige asylsøkere.

Videre skal jeg diskutere hvordan barnas individuelle og veltrente kropp kan skjule traumatiske historier og hvordan dette utfolder seg gjennom en sosial og politisk ladet kropp.

Kapittel 6: Kroppen som fiende og verktøy

I dette kapittelet ønsker jeg å argumentere for at barnas kropp gjennom AU risikerer å bli transformert til en «fiende» som står i veien for trygghet og tilgang til fosterhjem, og skaper utfordringer for sosial tilpasning blant de andre barna på mottak. Kroppen utsettes for analytiske blikk fra ansatte og jevnaldrende, og fører ofte til ulike former for selvskading og protest mot det de opplever som urettferdig behandling. På den andre siden blir kroppen endret til et verktøy som barna lærer seg å bruke til å ta rasjonelle valg gjennom flukten og asyllandskapet.

Med utgangspunkt i Scheper-Hughes & Lock (1987) skal jeg gjennom den individuelle, sosiale og politiske kroppen, analysere de enslige mindreåriges forhold til sin egen kropp. Fokuset på barnas alder former og påvirker dem i sosiale sammenhenger, blant annet på asylmottakene. De mindreårige søker anerkjennelse og tilhørighet, men de blir i stedet utsatt for nye kritiske blikk. Jeg skal vise hvordan den sosiale kroppen blir et symbol på å forstå den helhetlige situasjonen barna er i. De kjemper for et verdig liv, men havner i en håpløs kamp med norske myndigheter (aldersvurderingen). Fokuset på aldersfastsettingen blir dermed en forlenget psykisk belastning. Den politiske kampen for innvandringskontroll, overvåkning og bedømming av enslige mindreåriges kropper, fører til at prosessen av aldersvurderingen i realiteten blir en utsilingsprosess som inkluderer noen og dytter andre ut. Aldersvurderingen skal i utgangspunktet være objektiv, men ender opp med å produsere helt tilfeldige resultater som skaper fortvilelse og forvirrer de dem som faller på feil side.

Skjegg, bart og tegn på manndom

I Norge kan det oppleves som voldsomt når en gutt på 10-14 år får kraftig svart hårvekst på ansiktet og hender. Det er derimot et tegn på å bli en voksen ung mann og er et positivt trekk i mange land. Fra å være misunnelig på andre gutters hårvekst i hjemlandet, ender barna opp i en situasjon hvor det de kjente til som positiv utvikling, om til å bli et negativt trekk som brukes mot dem for å vurdere dem til å være eldre enn det de er.

Hadeed, som opprinnelig kommer fra Kabul, fortalte om minner fra barne- og ungdomsskolen i hjemlandet. I følge ham begynner ordinær skolegang fra 6-7 års alderen. I en alder av 11-12 år kommer pubertetsbarten. Han fortalte om hår på kjønnsorganet som var et tema blant guttene på skolen. Guttene skrøt og dro ned buksen for å vise hår ved lysken. Han minnes når

de stod i bakgården til en Moske med en svær hage og store trær med bær, hvor alle guttene pleide å leke og løpe rundt. Å ha bart var veldig viktig, understreket han. Ikke alle fikk bart, og det skapte misunnelse og diskusjoner om at du er ikke mann nok.

Situasjonen blant de mindreårige i Norge er annerledes. Barnas erfaring er at desto eldre du ser ut (med hårvekst), desto mindre blir naturligvis sjansene for å bli trodd på som en mindreårig. Bedømmelsen om alder kommer ikke bare fra ulike saksbehandlere og mottaksansatte, men også fra jevnaldrende beboere. Slik som i Ehsans tilfelle, ble han mobbet av de andre barna:

Jeg har mye skjeggvekst, og det fikk jeg siden jeg var 14 år, og det har jeg genetisk fra faren min. Jeg har mye hår på hendene og sånn, så hårveksten min er veldig spesiell, spesielt i skjegget. Så jeg ble jo mobba av de guttene som bodde på mottaket, da de spurte meg hvor gammel jeg var og jeg fortalte alderen, så lo de av meg. De sa direkte til meg at du lyver, og de lo og mobba og sa «se på det skjegget ditt, og du kaller deg 16».

Ehsan fortalte videre om hvordan en mottaksansatt, som selv var innvandrer, også stilte spørsmåltegn ved hans oppgitte alder:

En av de nye ansatte som jeg opplevde der, han var ikke helt direkte, han sjøl var en innvandrer. Da han spurte meg hvor gammel jeg var, og den jobben jeg hadde (i hjemlandet som tolk) og alt det der, han sa: «Se på det skjegget ditt, får man skjegg så tidlig i landet ditt, i Afghanistan?» Og jeg bare så på han og sa ingenting, jeg bryr meg ikke om hva han sier.

I Afghanistan har ikke alder så mye å si, men det er en fordel desto eldre du er. Om du har gode manerer, så blir du verdsatt og ansett som en ressurs, understreket Ehsan. Da han flyktet til Norge, tenkte han at alderen ikke har så mye å si, så lenge han har oppholdstillatelse. Stresset og bekymringen kom når norske myndigheter sa at han var 18 år, fordi det å bli ansett som voksen gjorde det enklere for dem å deportere ham til Afghanistan. Hårveksten gjorde det heller ikke enklere når han ble mobbet på mottaket av de andre beboerene. Jeg kommer tilbake til Ehsans historie under.

De mindreårige barna setter ikke bare spørsmålstegn ved hverandre, men også ved sine etniske norske venners hårvekst. De sammenligner og vurderer hverandre.

Mausam fortalte at han fikk bart og skjegg når han nærmet seg 16 år. Han påpekte at han kjenner gutter i Norge, etnisk norske gutter, som har masse skjegg og bart. «*De er så svære og store at de ser ut som faren min!*», sa han og lo. Og de er norske, understreket han og fortalte: «*Kompisen min Petter*, han har skjegg, bart, han har alt, og ser 30 år ut gammel men er 17 år*».

Hårvekst er tydelig en av de avgjørende faktorene for å bli vurdert som voksen før selve aldersundersøkelsen. Den individuelle bedømmingen barna blir utsatt for gjennom de ulike byråkratiske rommene, fortsetter som jeg har vist, i den sosiale konteksten på mottakene blant ansatte og de andre beboerne. Slik som Mausam forklarte, så har også noen etniske norske barn/ungdom mer hårvekst enn andre norske barn/ungdom.

James (1993) viser til at kroppslige forskjeller (høyde og vekt) har blitt satt til å skape «barnet» som en annen kategori i vestlig kulturer (referert i Allison, Jenks & Prout, 1998). Hun argumenterer at kulturelle stereotyper utgjør hva som er en normalt utviklet kropp for et barn, og gis stor betydning både for foreldre og barna. James (1993) argumenterer videre at unntak fra disse normative forestillingene kan skape sterk angst hos barna (referert i Allison, Jenks & Prout, 1998). I de enslige mindreårige asylsøkerbarna sitt tilfelle er dette i sammenheng med hvordan det settes spørsmålsteget ved barnas utseende og kropp ut ifra vestlige stereotyper om hvordan en mindreårig bør se ut. Slik empirien min har vist, er for mye hårvekst og kraftig kroppsbygning vurdert til å være trekk på å være voksen. Mens nett og liten kroppsbygning uten mye hårvekst ofte blir vurdert av saksbehandlere som trekk hos mindreårige, med unntak hvor AU-resultatet blir siste avgjørende faktor.

De ulike eksemplene ovenfor viser hvordan de enslige mindreårige gjennom sine opplevelser med hverandre og seg selv, erfarer og vurderer både sin egen og andre beboeres kropper. De individuelle forskjellene er tydelige i form av mye, lite eller ingen skjegg og bart, selv om de oppgir og får bekreftet gjennom AU å være rundt samme alder. Den norske definisjonen av å være barn, med lite hårvekst eller ingen hårvekst i ansiktet står sterkt i kontrast til den afghanske, hvor hårvekst i ung alder blir ansett som et fysisk trekk å være stolt av uavhengig av alder.

Selv om saksbehandlere er klar over forskjellene, så lurer jeg likevel på om de ubevisst påvirkes av en slik tankegang. Slik tidligere mindreårige Hadeed forklarte, så skapte bart og hårvekst på kroppen misunnelse og diskusjoner om at *du er ikke mann nok* i en alder av 10-14

år på skolen blant andre jevnaldrende i Afghanistan. Barna bruker sine egne individuelle kropper, sine opplevelser og erfaringer som utgangspunkt for å måle andre. De diskuterer og analyserer seg imellom om hvem som virker å være eldre og yngre. Deres syn på skjegg og bart blir mer eller mindre synkronisert med norske myndigheters syn på hårvekst som tegn på å være eldre. De sosiale konstruksjonene fra hjemlandet blir farget av den norske standarden av å være voksen eller barn, og barna begynner å vurdere hverandre ut ifra dette.

Da Farabi kom til Norge i en alder av 13 år hadde han verken hår på kroppen eller i ansiktet og målte de andre beboere etter sine egne parametere. Han fortalte om gutter fra Irak og Kurdistan som hadde skjegg og hår på kroppen som kunne indikere at de var noe eldre enn det de sa de var. Farabi fikk først litt hårvekst i ansiktet etter at han flyttet ut av omsorgssenteret. Han fikk tilbudt barberhøvel av de ansatte, og opplevelsen av å barbere seg var noe helt nytt.

Videre fortalte Farabi om en gutt, som han og de andre barna vurderte som overårig. De hørte ikke fra gutten selv at han var eldre, men de andre barna vurderte seg frem til at han ikke var mindreårig. De hadde nok med sine egne problemer, så de formidlet ikke dette videre til ansatte på omsorgssenteret. «*Vi godtar*», forklarte han. Farabi forklarte at også andre gutter ble mobbet for sin alder fordi uteseende deres passet ikke med alderen de oppga. Negative kommentarer som «*Du er bestefaren min*» var ikke uvanlig, understreket han.

Den sosiale kroppen, som et produkt av den sosiale dynamikken, er med på å forme ideer om egen og andres kropper. Den sosiale dynamikken på mottak og i asyllandskapet er altså med på å forme de mindreåriges sosiale kropp. En sunn og frisk kropp blir symbol på velvære og styrke, mens en usunn kropp blir et symbol på disharmoni, konflikt og disintegrasjon. Disse to aspektene av kroppen er linket sammen. Kroppene er både en modell *av* og modell *for* realiteten de lever i. Den feilaktige aldersbestemte kroppen er et symbol på disharmonisk samfunn, men et konfliktfylt og disharmonisk samfunn skaper også syke kropper. Dette har konsekvenser for barn som ikke blir trodd på i forhold til alder og hvem de føler de er.

Konsekvenser av aldersundersøkelsen

I skrivende stund har debatten rundt alderstesting av enslige mindreårige fått en del negative media-oppslag hvor retorikken går i at: «*Mange lyver om sin alder [...] Det er dessverre nokså omfattende juks av alder i asylsøknader [...] Alderstesting er nødvendig for å avsløre søkere som lyver på alderen [...]*» (Stavrum, 2016). Dette viser en tidlig skepsis til nyankomne

mindreårige, hvor det norske samfunnet blir matet med negative historier om denne gruppen barn i Norge. De sosiale relasjonene mellom storsamfunnet og de mindreårige mates tilbake (*feedback*) til barna i form av skepsis gjennom det byråkratiske asyllandskapet (jf. kapittel 3). Tvilen kommer sjeldent barna til gode. Storsamfunnets skepsis fører til at de individuelle kroppene blir fylt med disharmoni som reflekterer retorikken av dagens asylpolitikk. Innstramninger, skepsis og frykt, og feedback-relasjoner mellom individene og samfunnet skaper velvære eller sykdom (Scheper-Hughes & Lock, 1987).

Som konsekvens av analyseringen og bedømmingen i de ulike sosiale rommene kommer den teknologi-dominerte prosessen, hvor de mindreårige nok en gang blir objektivisert. Den somaliske gutten Akeel på 15 år, som jeg møtte på Unilabs (jf. kapittel 3), gikk fra å glede seg til å ta aldersundersøkelsen til å bli sterkt fortvilet og psykisk nedbrutt. Han var fascinert av teknologien og trodde at røntgen-maskinene skulle gi et nøyaktig tall av hvor gammel han var. I senere tid forstod han hvordan AU fungerer og det skapte stress og fortvilelse: «*I was so stressed about that, you know I didn't know anything about that, they couldn't tell me my real age. But after that, when they give me result, I was so confused and it was so hard for me*». Akeel var innforstått med at han var 15 år, slik hans mor hadde fortalt ham. Likevel skapte ny og moderne teknologi stor tillit og spenning. Når resultatene ga to forskjellige aldre, og mye høyere enn han opprinnelig hadde blitt fortalt, så ga dette ikke bare Akeel, men også de involvert i asylsaken hans, grunn til å betvile undersøkelsen:

They say to me you are 21 or 20, and I say I can't believe it, you know. Verge didn't believe it, and also the translate man (tolken) also said, I can't believe you are 20. Also, the one who was taking the last interview didn't believe the doctor, what they say. He said something must be wrong, and we will maybe check it again.

Akeel gikk inn i en sterk depresjon, preget av fortvilelse hvor han sluttet å spise regelmessig. Han fortalte hvordan myndighetene forvirret ham om hans alder, hvor han ikke kunne si noen ting fordi det han sa ikke hadde noe betydning, siden han ikke kunne fremvise ID-dokumenter. Synligheten som borger og tilgang til rettigheter styres av slike papirer (Lund 2001). Han hadde signert AU-papirene og gitt myndighetene makten til å bestemme. «*It was so confusing for me and so much trouble for me. They confuse me about my age, but I didn't have nothing to say. I just can't say anything. I had signed and had let them decide*», forklarte gutten. Etter mye frem og tilbake ble han vurdert fra å være 15 år til 20 år, og fikk tilslutt

fastsatt en alder på 17 år. Akeel sier at han har slått seg til ro med dette, selv om det fremdeles ikke er den riktige alderen, fordi ifølge hans mor var han 15 år.

Etter AU endte han opp mer forvirret og tillitsforholdet til moren begynte også å forvitre. «*I didn't know my real age and I only know what my mum told me. And I was trusting my real age and they let me confuse for that*». Senere når han fortalte sin mor om at han hadde blitt vurdert til å være 17-20 år, svarte hun med at han bare skulle la dem tro det fordi hun husket når han ble født og var sikker på at han var 15 år. Akeel var fortsatt i tvil og spurte moren om hun hadde noe form for dokumentasjon som kunne bekrefte dette. Det hadde hun ikke fordi Akeel ikke ble født på sykehus. Hvem skulle han da stole på, spurte han moren. Spørsmålene hans gjorde moren frustrert og såret fordi han ikke stolte på henne. Han ville bare at norske myndigheter skulle få vite den riktige alderen hans, at han er 15 år. Akeel tenkte at han skulle stole på norske myndigheter fordi moren tross alt ikke hadde noe dokumentasjon. Etter å ha tenkt seg om, fant han ut at det tross alt er moren hans og at han må stole på henne. Han konkluderte med at norske myndigheter får tro hva de vil, som moren hadde sagt.

Før alderen til Akeel ble justert ned fra 20 til 17 år, ble han plassert på et voksenmottak. Aldersundersøkelsen hadde vist at han var voksen, og han skulle bli behandlet deretter. Dette var til tross for at både saksbehandler, tolken, vergen og de mottaksansatte mente han var et barn. Altså langt fra en helhetlig vurdering. Å akseptere at han hadde blitt vurdert som voksen ble ikke enklere når beboere på voksenmottak stilte ham spørsmål om hva han som guttunge gjorde på voksenmottak.

Barn på voksenmottak

«They were 30-36 years old. Some of them are 40. It was so difficult staying there» (Mindreårige Akeel, 15 år)

Voksenmottaket som Akeel ble plassert på lå langt borte fra sentrum, hvor han bodde i halvannen måned. Det var mye frem og tilbake, og de voksne på mottaket lurte på hva en guttunge, et barn, gjorde på et mottak for voksne. Akeel hadde ingen jevnaldrende å prate med og det var ingen form for aktiviteter på mottaket. De voksne holdt for seg selv. Han visste ikke hvem han kunne stole på, og det var skummelt å være blant kun voksne menn som han ikke kjente. Han følte at han måtte være forsiktig rundt dem og holde seg mest mulig inne på rommet sitt fordi han kunne ikke snakke eller spøke med dem. Hvis du sier noe galt, så

kommer de til å straffe deg, og de er så mye større enn deg, forklarte han. Dette skapte enda mer ensomhet og forvirring.

De mottaksansatte stilte også spørsmål om hvorfor guttungen hadde blitt plassert på voksenmottak. Akeel sa han var forvirret og ikke visste. Alle spørsmålene han ble stilt av de ansatte og de voksne beboerne, førte til en irritasjon og frustrasjon hos Akeel. Dette førte til at han trakk seg mer og mer tilbake inn på rommet sitt. Han fortalte at han følte seg veldig forvirret og var veldig stille i den perioden. En mann fra Afghanistan var den eneste som kunne kommunisere med ham på engelsk og var snill mot ham. Mannen spurte hvor gammel Akeel var. Da gutten svarte at han var 15 år, sa mannen at dette er et mottak for de over 20 år. Akeel svarte med at han ikke visste hvorfor de hadde plassert han der. Spørsmålene ville ikke ta slutt, så han ba han om å få være i fred. Mannen trøstet ham ved å si at han skulle ta det med ro og alt vil ordne seg. Akeel forteller at dette var en veldig snill mann, men at han ikke stolte på ham. I tillegg var det en redsel om at alt kan skje fordi de er jo så mye eldre og større enn han selv.

Akeel følte seg maktesløs. Om han bare hadde et pass eller andre papirer på når han var født, så ville det ikke vært slik, forklarte han. «*I can't complain. I didn't complain. I let them decide it for that age, and they say you are 20, I say okay*». Han holdt seg for seg selv, til tross for at han ble dratt til alle kanter og ingen stolte på alderen han oppga.

Selvskading

Den mentale helsen til barna blir preget av AU og kan føre til selvpåført fysisk smerte og straff. De mindreårige asylsøkerbarna har kjempet mange kamper før de ankommer Norge, og føler seg fanget i det byråkratiske landskapet. På mottakene, hvor de i utgangspunktet skal få hvile og roe seg ned etter påkjenningene de har vært gjennom, så resulterer dette heller i en angstfylt tid med diskusjoner rundt AU i fokus. Som forklart tidligere i oppgaven, utsettes barna for mobbing og bedømmelse av deres utseende og kropp av de andre beboerne. Dette kan resultere i at de mest sårbare barna, ut av håpløshet, går løs på kroppen sin som allerede er i smerte. Som Scarry (1985:11) har påpekt, har ikke psykologisk smerte et referensielt innhold, men objektifiseres gjennom ord og kan på den måten bli transformert til meningsfull politisk handling. Om en slik eksternalisering ikke skjer, blir situasjonen raskt at «min kropp skader meg» (Scarry, 1985:47). Barna mister, i Scarrys orddrakt, vennskapet med egen kropp. De mindreårige er allerede i en pubertetsalder, hvor de har vist gjennom feltarbeidet å være

selvkritiske og usikre på sine egne kropper og utseende. I denne sammenheng fører den medisinske aldersundersøkelsen til at barnas opplevelse av sin egen kropp blir forsterket. Det forsterkede fokuset på kroppen kan gi utslag i form av selvskading og følelse av håpløshet. Slik jeg viste i kapittel 5, så begynner den selvkritiske utforskningen ofte i form av trening, hvor barna bruker fysiske aktiviteter til å døyve smerten og få tiden til å gå. Med regelmessig trening og økt mestringsfølelse utvikler barna et positivt og helsebringende vennskap med sin egen kropp. Samtidig kan fysiske resultater i form av en veltrent og sterk kropp også gi negative utslag, hvor kroppen blir et tegn på å være eldre enn det barnet er.

I desember 2016 ringte jeg til daglig leder på et transittmottak. Jeg fikk høre om ulike tilfeller av selvskading etter at barna får resultat på aldersundersøkelsen. De mindreårige som venter på å ta AU kommer inn på kontoret og uttrykker frustrasjon og frykt for å ta den, etter at de har sett hva de andre barna gjennomgår i form av selvskading og isolering.

17 år gamle Mausam fortalte om en tidligere beboer på asylmottaket, en gutt med mye skjegg og bart, på omtrent 16-17 år. Gutten så eldre ut enn han var, og fikk derfor et negativt resultat på aldersundersøkelsen. Som konsekvens av dette brant han kroppen sin med bensin på mottaket, mens han var alene inne på rommet. Mausam sa følgende:

Ansiktet, hendene, hele kroppen, han hadde ikke hår engang. Også UDI de skal operere ansiktet, huden din. Jeg vet ikke om det lenger. Han er ikke på min skole lenger. Han var fra Afghanistan, men født Iran. Vi var ikke så gode venner. Bare hei og hade og sånn.

Mottaksansatte Agnes fortalte også om en gutt som var stor av vekst og som gikk løs på seg selv med et barberblad. Han snittet overkroppen sin fordi han trodde det var størrelsen på kroppen som sviktet.

Slik empirien viser, er mye av den psykiske og fysiske smerten barna føler et resultat av aldersvurderingsprosessen. Barna er allerede i en situasjon hvor de fra før av sliter med ensomhet, manglende sosial integrasjon og ofte dype traumatiske minner. Den medisinske aldersundersøkelsen blir ansett av barna som en straff, hvor smerten fortsetter å utvikle seg over lengere tid. Den setter permanente spor som preger den enkelte videre i livet. Som forklart tidligere er relasjonen mellom kroppen og miljøet barna lever i årsaken til smerten de opplever. Scheper-Hughes & Lock (1987) påpeker at vårt forhold til samfunnet medieres i

relasjon til egen kropp. Jeg skal utdype dette videre gjennom den politiske kroppen, den mest dynamiske av den individuelle, sosiale og politiske kroppen.

Frustrasjon, sinne og politisk opprør

Zafar kom til Norge i en alder av 17 år, men ble vurdert til 25-26 år av aldersundersøkelsen. Den urettferdige behandlingen førte til sinne og frustrasjon som han brukte aktivt til å kjempe for sin rett til å bli i landet. I en alder av 17 år, var han samarbeidsvillig og uvitende om den kontroversielle AU. Zafar understreker at omstendighetene man flykter fra ikke gir noe annet valg enn å samarbeide med myndighetene i landet hvor man søker asyl: *«Afghanistan er det ingen regjering, det er konflikt, krig, frykt, hat, så man søker om beskyttelse. Man er redd, all håp er der du søker, du gjør ditt beste. Du anser det som din siste mulighet. Så hvorfor skulle man ikke samarbeide?»*.

Tann- og håndrotundersøkelsen ga forskjellige resultater på Zafars alder.

Sannsynlighetsberegningen viste 18-19 år på den ene, og 25-26 på den andre. Advokaten videreformidlet til gutten gjennom tolk, mens han fortsatt var på mottaket, at den endelige vurderingen ble 25-26 år. Han fikk avslag fordi myndighetene mente at han løy om alderen. I min rolle som tidligere verge, påpekte jeg for ham at praksisen skal være at om det forekommer forskjellig resultat på aldersundersøkelsen, så skal man se på den laveste alderen til fordel for søkeren. Gutten så på meg noe oppgitt og svarte:

Loven tolkes ikke likt for alle. Man skal egentlig tolke loven til fordel for asylsøker, ikke UDI, men praksis er ikke slik. Advokaten klagde på nytt. Jeg satt der med sinne. Følte meg sint. Det er vanskelig å beskrive hva jeg følte. Det er vanskelig å beskrive følelser. Og spesielt for oss gutter.

Han så meg rett inn i øyene og smilte, mens vi satt og drakk kaffe. *«Jeg skjønner ikke hvordan systemet fungerer»*, fortsatte han. Han sendte inn en klage, men til ingen nytte. UNE valgte også å gi avslag. Begrunnelsen var at UDI hadde vedtatt at Kabul er trygt, og at han kunne reise tilbake. Han sa

Jeg er opprinnelig fra en landsby. De fulgte sin «policy». Norge var med i krig i Afghanistan – en del av propaganda. Dette er beviset på det. Frihet og fred kommer ikke med soldater og krig. Norske soldater i Afghanistan. Det er et samarbeid mellom

UNE nemda og regjering. Afghanske gutter fikk avslag, ble sendt tilbake med et argument om at Kabul er trygt. Game theory. Propaganda.

Dette minnet meg om samtalen med den ene afghanske tolken, som understreket at Landinfo er underlagt UDI. Situasjonen i Afghanistan, Kabul og landsbyer forandrer seg fra dag til dag. Hva hjelper en rapport som er skrevet for seks måneder eller et år siden? *«De sa det var trygt i Afghanistan, det var trygt i Kabul. Rapporter hadde blitt skrevet som hadde bekreftet dette – de konkluderte med at det var trygt. Men virkeligheten var en annen»*, understreker Zafar. Han fortalte at det ikke kom noe nytt ut av saken hans ved den andre klagen til Nemda. Han var ifølge dem eldre enn det han utga seg for å være. Han ble sendt tilbake til Kabul sommeren 2007.

Opplevelsen av urettferdig politikk førte til at Zafar ble aktivist. Han transformerte smerten sin til stemme, hvor han og en stor gruppe med andre asylsøkere aksjonerte mot politikken. *«Vi hadde rømt fra den Afghanske regjeringen, og nå satt de afghanske krigsherrene i regjeringen etter avtale med den norske stat. Vi, de sivile, vi er ofrene for deres policy. Vi protesterte mot dem, aksjoner i form av demonstrasjoner»*. Etter intense kamper, sultestreik og protester, ble han sendt til Trandum. Det var uavklart om han kunne få bli i Norge. Myndighetene ville sende ham ut, men han og resten av aktivistene hadde mange støttespillere. *«Men regjeringen ville utføre politikken sin i forhold til sine norske soldater der, som skulle beskytte den afghanske befolkningen. Gjøre Kabul trygt. Nå hadde de jo disse rapportene som også bekreftet dette»*, forklarte han.

Zafar dro til Pakistan og søkte asyl igjen. Denne gangen vurderte de *saken* og ikke hans alder, slik de gjorde første gangen. Det var risikabelt å sende ham tilbake på grunn av hans politiske engasjement. Zafar fikk derfor opphold for å unngå risikofaktor ved å returnere ham tilbake til Afghanistan. Han kunne bli satt i fengsel og torturert på grunn av sitt politiske engasjement, da han var imot den afghanske regjeringen. *«I et og et halvt år vurderte de ikke saken, ikke engang intervju. Jeg hadde fingeravtrykk i Hellas og var dermed en dubliner¹². Ble tilslutt innkalt til intervju. Og etter 16 måneder, sommeren 2009 blir jeg gitt beskyttelse»*.

Gjennom sultestreiken brukte Zafar kroppen som et verktøy, et middel for å protestere mot det han opplevde som urettferdig politikk. Han synliggjorde smerten som kanskje gjorde det

¹² Dublin-forordningen om hvilket land som er ansvarlig for en asylsøknad. Utlendingsmyndighetene kan unnlate å behandle en asylsøknad dersom det er bekreftet at søkeren allerede har søkt asyl ett annet land (Stang, 2010:112)

noe enklere å bære den. Relasjonen mellom den individuelle og sosiale kroppen er også en relasjon av makt og kontroll (Scheper-Hughes & Lock, 1987:23). Når et samfunn opplever å bli truet, vil det respondere med å utvide nummer av sosial kontroll som regulerer gruppens grenser. Utvendige trusler kan infiltrere og forurense innsiden som blir fokuset på en partikulær regulering og overvåkning (Scheper-Hughes & Lock, 1987:24). Dette kan sees i sammenheng med enslige mindreårige asylsøkere og innvandringskontroll, hvor AU ikke bare brukes til å finne ut barnets alder, men også gir avslag. Eksempelvis i Zafar sitt tilfelle valgte myndighetene å legge vekt på den høyre alder enn den lavere alderen fra AU-resultatet, til tross for at man i utgangspunktet skal se på den lave alderen til fordel for søkeren.

AU blir en tydelig psykisk belastning som resulterer i at enslige mindreårige utagerer som beskrevet med selvskading, sultestreik og tanker om selvmord. Når barna føler seg truet av AU og føler seg alenegjort blant jevnaldrende på asylmottaket, tillegg til at de går på eggeskall rundt de ansatte med dømmende blikk, blir den sosiale kontrollen (innvandringsregulerende hensyn) intensivert. Noen enslige mindreårige prøver å kjempe videre, mens andre velger å straffe seg selv og ønsker å ta sitt liv for å gjøre slutt på smerten. Grensene mellom den individuelle og sosiale kroppen blir tåkete, hvor barna kan oppleve (sterk) angst av hva som kommer inn og ut av de to kroppene (Scheper-Hughes & Lock, 1987:24).

Barna om aldersundersøkelsen

«AU-maskinen er jo basert på å undersøke alderen til norsk barn, ikke sant?» (Ehsan, tidligere mindreårig)

For å gi et innblikk i hva barna selv mener og tror om aldersundersøkelsen, vil jeg vise til fire forskjellige barns historier, med fokus på deres tanker om AU og individuelle opplevelser og erfaringer.

Mindreårige Ehsan kom til Norge da han var 16 og et halvt år gammel. Etter AU-undersøkelsen ble han registrert som over 18 år. Gutten fortalte at han ikke bekymret seg over alderen sin. Da han fikk høre på mottaket at det kan slå feil ut og at det kan gå begge veier, så tenkte han at undersøkelsen er unødvendig. *«AU-maskinen er jo basert på å undersøke alderen til norsk barn, ikke sant?»*, sa han. Jeg valgte å ikke avbryte ham og fortelle at norske barn ikke går gjennom en slik undersøkelse, og at undersøkelsen er basert på nord-

amerikanske hvite barn fra Ohio fra 1930-tallet. Gutten var heller ikke klar over at undersøkelsen har fått massiv kritikk fra flere hold. Han fortsatte:

Det kan hende at et barn som er vokst opp i en helt annen type situasjon, i et annet land, maten de spiser. Det kan hende tennene blir sterkere gjennom den maten de spiser, eller de arbeider mye, enn det de gjør i det norske samfunnet. Barn i fattige land jobber jo mer, så derfor vokser jo bein-skjelettet sterkere. I Norge er det ikke så mye arbeid som de har. La oss si i mitt hjemland i Afghanistan, så beinbygningen kan være annerledes.

Ehsan fikk det endelige resultatet av AU når asylintervjuet hos UDI var fullført, to og en halv måned etter at han hadde tatt AU. Ventetiden var utholdelig, forklarte han. Det å ikke vite hvilken alder du skal ende opp med var som å bli torturert, mente han. Da Ehsan fikk vite at han hadde blitt vurdert til 18 år og at de nå skulle flytte ham til et mottak for 18-åringer, protesterte han ikke og sa det var greit, men han ville først få snakke med advokaten sin. «Så da jeg snakket med advokaten sa jeg bare til han at, jeg kom ikke her for å finne ut hvor gammel jeg er. Jeg vet hvor gammel jeg er, så det er ikke noe jeg skal bekymre meg for».

Etter klagen tok det omtrent 20-25 dager før de ga Ehsan beskjed om at han kunne bli værende på mottaket for mindreårige. På oppholdstillatelsen stod det at han var 17 og et halvt år gammel. Det var fortsatt feil, sa Ehsan. Likevel synes han at det føles greit ut i dag, i en alder av 21 år. Jobben han som fikk som bartender hadde han ikke fått om han var yngre. «Jeg kan stort sett gjøre det jeg vil. Den jobben jeg fikk hadde mye å si med alderen min», sa han fornøyd. Selv om Ehsan fortsatt hadde feil alder registret i papirene med ett års forskjell fra sin riktige alder, så kunne han allikevel senke skuldrene og puste noe lettet ut.

En annen mindreårig asylsøker, Mausam, mente at AU styrer hele livet til dem som får feil resultat på undersøkelsen. Han var stille et øyeblikk og så ned på bordet mens han tenkte før han sa:

Det er jo så viktig. Jeg ser ut eldre, men ikke sant, ansiktet mitt. Men jeg er 17 år. Det er sånn at noen folk er over 20, over 18, men de ser 17 og 16 år ut. Mens de som er under 18, også de får feil resultat fra UDI at de er over 18, mens de som er over 18 får at de er under 18.

Mausam mente at det er greit å ta AU, men at den må være mer nøyaktig og gi et riktig resultat fordi den er med på å styre utfallet til asylsaken. Den har store konsekvenser for livet til den enkelte. «*Folk er ikke gærne som kommer helt til Norge, hvor de må gjennom flere land for å komme frem til Norge. Det er en grunn til at vi risikerer så mye for å komme hit. Vi flykter fra krig, fattigdom og elendighet*», understreket han. På grunn av en upresis aldersundersøkelse, så sender de folk tilbake til Afghanistan. «*Det er masse problemer i Afghanistan!*», avsluttet han.

*Ghalib**, en tidligere mindreårig fra Nord-Afrika, fortalte at han opplevde i første omgang at det var rart at han ikke ble trodd på når han oppga sin alder. Senere forstod han at dette var en prosess alle måtte gjennom ved ankomst i Norge: «*Den dagen (hos PU-registrering). Jeg hadde sånn følelse som, jeg tenker, hvorfor de stoler ikke på deg. Jeg bare tenker at de tror jeg lyver*». Det å undersøke alder gjennom en maskin var nytt for ham. Alt var nytt fordi han ikke hadde hatt denne prosessen i hjemlandet, forklarte han. Ghalib fryktet ikke resultatet fordi han hadde oppgitt en riktig alder, men om man har løyet, da kan man bekymre seg over det, understreket han. Resultatet viste at han var yngre enn det han hadde oppgitt. I resultatet av AU stod det at han kunne være mellom 16 og 20 år, og saksbehandleren som utførte asyLintervjuet mente at han kunne være 17, slik han hadde oppgitt. Det ble skrevet 17 år i papirene. I etterkant av AU reflekterte han seg frem til at fødsels- og personnummer er en del av identiteten til folk i Norge. Han forklarte sin forståelse:

De elleve sifrene (fødsels- og personnummer) definerer deg. For eksempel, hvis man har ikke noe pass med, de elleve sifrene er på en måte din personlighet, så det er viktig her i Norge. I Somalia for eksempel, de har ikke noe regjering de, også det er ikke noe viktig om du har elleve siffer eller ikke. Men her i Norge er det viktigste, det er din personlighet, de identifiserer om at du er den personen som har den elleve siffer. Selv om man ikke har de elleve sifrene er man ingenting i Norge egentlig, men om du har det, den definerer din personlighet. Det er viktig.

Ghalib bekymret seg verken om undersøkelsen eller resultatet. Heldigvis for ham hadde AU gitt et riktig resultat, et resultat som samsvarte med den alderen han hadde oppgitt.

Mindreårige Zafar forklarte at UDI spurte om det var greit at de tok en aldersundersøkelse av ham. Han sa ja med denne forklaringen til grunn:

Når man søker beskyttelse, det er dere (norske myndigheter) som styrer søkeprosessen. Det er viktig å samarbeide så mye man kan. Man kan ikke si nei, man søker jo beskyttelse, det er en del av prosessen. Man må være samarbeidsvillig og si JA. Man sier bare nei til en ting og det er RETUR. Alt annet sier man ja til – plassering av mottak, osv.

Antropologien av kroppen innebærer teori av følelser. Teorien sier at følelser påvirker hvordan sykdom og smerte er opplevd og ført inn i en bra eller dårlig fungerende sosial og politisk kropp. Emosjoner innebærer følelser og kognitive orienteringer. Smerte ødelegger, oppløser og dekonstruerer verden til offeret. «Feelings kill; feeling heals» (Scheper-Hughes & Lock, 1987:29). Sykdom er ikke bare en isolert hendelse. Det er en form for kommunikasjon – språket av organer – som gjennom natur, samfunn, og kultur snakker simultant. Den individuelle kroppen bør bli sett som det mest umiddelbare terrenget, hvor sosiale sannheter og sosiale kontradiksjoner kommer frem, tillegg til personlig og sosial motstand, kreativitet og strev (Scheper-Hughes & Lock, 1987).

Forholdet mellom den individuelle og sosiale kroppen

En fysisk sterk kropp ble ansett som en ressurs i hjemlandet for fysisk arbeid, og bart og skjegg var et stolt tegn på at du har blitt en ung mann i en alder av 10-14 år. Barna viste med stolthet frem hårveksten til de andre skolebarna. Denne stoltheten ble igjen i hjemlandet, da flukten til Norge gjennom aldersvurderingen førte til selvskading og selvhat. Det førte også til mobbing fra andre barn på mottakene, som har skjønt at for mye hårvekst veier i den negative retningen for en aldersvurdering for det blotte øyet. Eksemplene nevnt i kapittelet viser hvordan enslige mindreårig i Norge med hårvekst på kroppen og i ansiktet gjør relasjonen til sin egen kropp komplisert. Kroppen har et sosialt aspekt som påvirker den individuelle kroppen.

Det kompliserte forholdet til egen kropp kan fort bli destruktivt (Scarry, 1985). I tillegg oppgir de enslige mindreårige å allerede være under emosjonell tortur, hvor de venter på om livet skal begynne eller ta slutt. Blir det opphold eller avslag og deportering? Å vente på svar på asylsøknaden i seg selv virker å påføre barna en enorm psykisk belastning. I mellomtiden blir de alderstestet og hører historier på mottaket om det negative utslaget AU kan få for saken deres. Ut ifra sterk fortvilelse og frykt for å bli sendt tilbake, ser mange av barna det å ta livet av seg selv som det eneste alternativet for å gjøre slutt på smerten. Enslige

mindreårige er i en kamp, hvor kroppen blir både en metafor på indre smerte og sosial disharmoni, hvor hjemlandet er i krise, og livet deres er i krise. Barna søker tilhørighet og er i limbo, da AU forårsaker en forlenget emosjonell psykisk belastning. Kroppen brukes som et verktøy for å ta rasjonelle valg i søken etter å leve et verdig liv.

Aldersfastsettelse skaper marked for private aktører

Slik det har blitt vist gjennom oppgaven, blir aldersfastsettelse et ledd i en produksjon av borgere eller fremmede i Norge. Enslige mindreåriges individuelle kropper er politisk ladd. Det er en utskillingsmekanisme som inkluderer noen og dytter andre ut. Dette gjøres med et teknologisk og rasjonelt maskineri som har et preg av objektivitet, men samtidig ser ut til å produsere helt arbitrære resultat som forvirrer og fortviler de som faller ned på feil side.

Tidligere leder av barneavdelingen på Ullevål sykehus, Jens Grøgaard, alderstestet 1700 barn i 2016. Han er nå styreleder og direktør i privatselskapet Barnesak AS. Selskapet hadde en omsetning på 4 millioner i 2015 med et overskudd på 2 millioner (purehelp.no). Unilabs som utfører røntgen av mindreåriges venstre håndledd og det Odontologiske fakultet som røntgenfotograferer tennene til barna, sender begge hver sin rapport til Grøgaard. Videre leverer han en samlet vurdering til UDI om barnas alder, uten å ha møtt dem. Grøgaard har de tre siste årene med oppdrag fra UDI blitt kraftig kritisert av kollegaer for å bruke en uegnet alderstest.

Lederen av Barneradiologisk forening sier at motstanden er sterk mot metoden fordi barnets levekår og kosthold, etnisitet, og helsemessige forhold påvirker alderen. Alle som kjenner tenåringer, vet at de utvikler seg i ujevn takt. Det er ikke mulig å ta et røntgenbilde av en håndrot til et barn med ukjent alder, sammenligne med billedatlasen, for så å fastsette barnets alder. Feilmarginen vises å være opptil fem år (Sæther, 2016).

Sosialt konstruert barndom

Finnes det en global form for barndom? I boken *Childhood in a global perspective* vises det til nyere studier av barndom (Wells, 2009). Det er blitt etablert at barns liv er formet av sosiale og kulturelle forventninger som de voksne og jevnaldrende har av dem på ulike tider og steder; hvilket konsept av barndom som utvikler seg på en spesiell gjengitt tid og sted, er formet av mange eksterne faktorer til barnet (Wells, 2009). Dette kan sees i forhold til de enslige mindreårige asylsøkerbarna, hvor mange av barna utvikler et sterkt

overlevelsesinstinkt og modnes raskt, på bakgrunn av sine omstendigheter som de flykter fra. Slik jeg har beskrevet, slår dette uheldigvis feil ut, da den enslige mindreårige asylsøkeren kan bli ansett som uberørt av sin flukt situasjon, og blir dermed ikke trodd på.

Historie og studier foreslår at det ikke kan være en global form for barndom, men på den andre siden har barn og barndom universelle karakteristikk (Wells, 2009:3). Nyere studier av barndom har til felles at de setter barnas sosiale egenskaper og deres anerkjennelse som aktive deltakere i samfunnet, og ikke som passive subjekter av sosiale prosesser (Wells, 2009:4). Jeg har gjennom avhandlingen vist hvordan de enslige mindreårige asylsøkerbarna viser en sterk vilje til å forbedre deres liv. Til tross for deres bakgrunn og utfordrende omstendigheter, er de aktive i å ta rasjonelle valg for å forbedre livene deres. Samtidig er naiviteten tilstede når det gjelder å skrive under samtykkepapirene til AU. Som beskrevet i oppgaven har denne naiviteten blant annet blitt uttrykt som en konsekvens av at barna har en oppfattelse av AU som *obligatorisk*. Slik jeg har vist i kapittel 5, ble AU også ansett av asylsøkerbarna som en prosedyre alle bosatte i Norge må følge, men som er vanskelig å forstå når man er nylig ankommet i Norge.

Selv om barndom er sosialt konstruert og det derfor er forskjellige forventninger av barn basert på samfunn, kultur, tid og sted, så har barndom allikevel universelle trekk. Av naturlig umodenhet har alle barn visse like behov og begrensinger (Wells, 2009:2). Barn trenger også emosjonell tilknytning, på lik linje som deres fysiske behov for mat, tak over hodet, hygiene og trygghet (Wells, 2009:4). Slik jeg har vist, er valget til enslige mindreårige asylsøkerbarn i å oppgi en lavere eller høyere alder, basert på et ønske om å forbedre deres liv. Barna søker stabilitet, nærhet, og mest av alt, trygghet. Det var slik en av mine informanter, den tidligere mindreårige Ehsan, uttrykte: «*Jeg kom ikke hit for å finne ut hvor gammel jeg er*».

Kapittel 7: Avslutning

Konklusjon

Hensikten med denne oppgaven har vært å vise individene (menneskene) bak det generaliserte bildet av enslige mindreårige asylsøkerbarn i Norge. Det beskrives hvordan aldersundersøkelsen påvirker barna individuelt, i felleskap, og i livet videre.

Aldersundersøkelsen har som kjent fått mye kritikk siden den ble tatt i bruk i 2013 (Muller et al., 2016).

Denne oppgaven beskriver hvordan prosessen av aldersvurderingen utløser til dels alvorlige psykiske konsekvenser hos de mindreårige. Barnas opplevelse av egen og andre mindreåriges kropper resulterer i analysering, sammenligning, mobbing og selvskading. Konsekvensene underbygges i oppgaven med empiriske eksempler med ulike perspektiver. Både nåværende og tidligere enslige mindreårige asylsøkerbarn har fortalt hvordan vurderingen og fastsettingen av deres alder har påvirket dem før, underveis og etter aldersundersøkelsen. Flere tolker har også påpekt defekter ved undersøkelsen, hvor de har måttet observere barn som bryter sammen i gråt og fortvilelse, som konsekvens av å få fastsatt feil alder.

Ved hjelp av Lund (2001) har jeg påpekt hvordan bevegelsen og observasjonen gjennom det byråkratiske landskapet gjør barna om til fysiske objekter. Kroppen blir en deskriptivt identifikasjonsobjekt, hvor subjektet (EMA) oppnår nye former for forståelse av egen kropp gjennom den autorisert bevegelsen og det granskende, skeptiske blikket de blir utsatt for. Gjennom barnas egne stemmer har jeg beskrevet hvordan de opplever å være underordnet norske myndigheter. Barna har forklart at det skaper en følelse av maktesløshet og ydmykelse i å ikke kunne oppgi (godkjente) ID-dokumenter, og heller ikke vite sin nøyaktige fødselsdato.

Med utgangspunkt i teorien *The Mindful Body* (1987) har jeg gjennom den individuelle, sosiale og politiske kroppen, analysert barnas forhold til sin egen kropp. Fokuset på barnas alder former og påvirker dem videre i sosiale sammenhenger. Blant annet på asylmottakene, hvor de mindreårige søker annerkjennelse og tilhørighet, blir de utsatt for nye kritiske blikk. Den sosiale kroppen blir et symbol på å forstå den helhetlige situasjonen barna er i. De kjemper for et verdig liv, men havner i en håpløs kamp med norske myndigheter (aldersvurderingen). Dermed blir fokuset på aldersfastsettingen en forlenget emosjonell

psykisk belastning. Den politiske kampen for innvandringskontroll, overvåkning og bedømming av enslige mindreåriges kropper, fører til at prosessen av aldersvurderingen i realiteten blir en utsilingsprosess som inkluderer noen og dytter andre ut. Aldersvurderingen skal i utgangspunktet være objektiv, men ender opp med å produsere tilfeldige resultater som forvirrer og fortviler de som faller på feil side.

Situasjonen i dag

Siden feltarbeidet mitt, er det lite som har forandret seg i praksisen av aldersvurdering. Det har kommet ut enkelthistorier i blant annet VG, Dagbladet og Aftenposten om hvordan barna blir offer for en høyt usikker og kontroversiell aldersundersøkelse. Legen, Jens Grøgaard, har blitt klaget inn til Rådet for legeetikk, for brudd på flere etiske regler (Sæther, 2016). Det kom også frem en historie i VG med tittelen *Lillebror ble eldst i ny alderstest* (Sæther, 2016). Min empiri underbygger at det forekommer slike tilfeller, hvor de yngre blir vurdert som eldre, og motsatt.

Innvandrings- og integreringsminister, Sylvi Listhaug, mener at tvilen alltid kommer asylsøkerne til gode når de blir vurdert til å være over eller under 18 år (Stavrum, 2016). Mine informanternes erfaringer har vist at tvilen sjeldent kommer barna til gode. Den 3. desember 2016, var det et oppslag i VG om en afghansk gutt som ble vurdert som voksen, og ble dermed fengslet på Trandum i to uker før han ble deportert. Dette til tross for at lagmannsretten slo fast at han var mindreårig. Sæther (2016) skriver i VG:

(Advokat Jostein) Løken har saksøkt Utlendingsnemnda på vegne av tre unge afghanere og begjært midlertidig forføyning som gjør at de kan bli i landet til saken er behandlet på nytt i retten. Løkens hovedpoenget er at UNE har lagt feil fakta til grunn da de avslo asylsøknaden. Advokaten angriper alderstesten og viser til en rekke internasjonale rapporter som svekker troverdigheten til den svært omdiskuterte alderstesten som UDI i flere år har brukt for å fastsette alder på enslige mindreårige asylsøkere.

I oktober 2016 kom det en artikkel i VG med overskriften *Norge tvangsreturnerer flest barn til Afghanistan* (Sæther, 2016). 15 år gamle *Iqbal**, som i dag er 17 år gammel, sendte meg en melding i november 2016 for å informere meg at han blir deportert etter å ha vært i Norge i to år. Han skriver:

Jeg ville egentlig ikke si det, fordi det er ikke bra å gjøre andre trist, men jeg tenkte at du kanskje blir trist også viss jeg ikke sier noe i fra. Jeg fikk avslag ei uke siden, og mange andre også. Det høres ut som at de ikke vil gi opphold til noen afghanere og en av dem er meg.

Noen dager senere sendte han meldinger klokken 03 på natten, da han våknet fra et mareritt om å bli vekket av politiet for å bli returnert. Han sendte meg bilder av avisartikler, hvor en av hans venner på mottaket ble vekket at politiet midt på natten, som kom for å deportere ham tilbake til Afghanistan. På forsiden av avisen er det bilde av vergen Britt-Mari Langerud som uttrykte å være rasende på PU sin fremgangsmåte etter at hennes vergebarn, Rahmat Kazmi, ble pågrepet uten forvarsel (Lister24, 2016).

Forslag til videre forskning

Med hensyn til begrensning av masteroppgavens innhold og omfang, har jeg ikke inkludert og gått i dybden på mye av det mine informanter har fortalt om ulike opplevelser til ansatte på mottak. Det har blant annet blitt fortalt historier om seksuelt trakassering (misbruk) og rasisme. De mindreårige er allerede i en ekstrem sårbar situasjon, og attpåtil blir de seksuelt trakassert og utsatt for rasisme. Det er et sterkt behov for å kartlegge barnas opplevelser med de ansatte på mottak.

Et annet viktig aspekt å kartlegge, er religiøs praksis på mottak. Mange av barna holder fast ved religionen i form av daglige bønn, mens andre resiterer Koranen på venterommet under asylintervjuet. Flere av mine informanter unnskyldte seg midt i samtale med meg for å gå å be (en av de fem obligatoriske daglige bønn). Barna har vist meg Koranen og bønnetid «app» på mobil, som informere dem når det er tid for å be. Mens aller fleste av de eritreiske barna hadde halskjede med Jesus på korset og armbånd med bilder av Jesus på håndleddet. Jeg møtte også et kjærestepar hvor gutten var afghansk muslim og jenta eritreisk kristen. De fant trøst i hverandre og understreket at religion var viktig for dem. Samtidig er det flere som tar sterk avstand fra religiøs praksis hvor de har opplevd religion som påtvunget praksis i hjemlandet av regimene der. Mange vil starte nytt liv uten religion men er forsiktige med å dele at de ikke anser seg selv som religiøse (muslimer) i frykt for fordommer. Det er viktig å understreke at det kreves kunnskap om de enslige mindreåriges religion, slik at verger representanter og ulike ansatte kan tilby trøst og assistanse i en religion barna kjenner til og som de finner trøst i (form av bønnepraksis). Samtidig er det viktig å tilrettelegge og hjelpe til

med å ta avstand for de som ikke ønsker å forholde seg til religion. Dette for å unngå stigmatisering fra jevnaldrende og ansatte på mottak og omsorgssentre som har samme bakgrunn.

Det er også behov for å kartlegge hvordan barna opplever sine verger og representanter. Sommeren 2015 var det et stort behov for representanter, da det var høy ankomst av mindreårige. Mine informanter, tolker og verger har satt spørsmål ved at noen verger og representanter har påtatt seg opptil 60 oppdrag, da de har hørt dem snakke om økonomisk lønnsomhet (8000 kr for ett fullført oppdrag). Tolker har fortalt om representanter, som under registreringen hos PU, har vært for opptatt med å besvare meldinger fra Fylkesmannen (Vergemålsavdelingen) i stedet for å fokusere på den mindreårige. Representantene har påtatt seg flest mulig oppdrag av nyankomne enslige mindreårige, i stedet for å fokusere på det barnet som er tilstede. I en slik situasjon er barnet mer eller mindre overlatt til seg selv. Tolker har også fortalt om verger som snakker imot barnets beste, hvor vergen mener at barnet er helt klart overårig.

Om drømmer og fremtiden

Denne oppgaven avsluttes med tanker fra en 17 år gammel gutt, Iqbal, som virket psykisk nedbrutt da han kom til Norge i en alder av 15 år. I løpet av ventetiden på asylsøknaden, fikk han noe undervisning gjennom mottaket, hvor han lærte seg å snakke og skrive norsk. Han begynte litt etter litt å se lyst på livet igjen. Gleden ble kortvarig. Utlendingsforskriften om begrenset oppholdstillatelse (2010) sier at en mindreårigs alder brukes til å gi midlertidig oppholdstillatelse til man fyller 18 år. En slik tillatelse innebærer retur ved fylt 18 år. Slik som i Iqbal sitt tilfelle hvor han fikk beskjed om utvisning med grunnlag i at UDI mener det er trygt å reise tilbake til Afghanistan. På skolen fikk han i oppgave å skrive om sine drømmer og fremtid. Historien under viser hvordan den ekstreme livssituasjonen har modnet en ung gutt til å utvikle en sterk refleksjonsevne. Han beskriver håpet om et verdig liv og den harde realiteten i å måtte se sine drømmer bli knust.

Alle drømmer om framtiden og har minst en drøm som motiverer dem til å jobbe hardt og oppnår drømmen. Jeg er Iqbal, en gutt som drømmer å bli ingeniør og ha et normal liv en dag. Da jeg var liten, var det voksne som spurte barna om hva de skal bli i framtid? Og jeg svarte alltid å bli ingeniør mens de andre snakket om lege, pilot eller lærer.

Jeg vet ikke hvorfor men det er noe jeg føler meg glad. Å bli ingeniør var det eneste målet i livet mitt kanskje. Derfor prøvde jeg å være flink i matematikk fordi det var nødt. Men det var for den tida som jeg var yngre barn på en måte. Etter det fant jeg ut at livet ikke er så lett som jeg trodde og opplevde min første utfordring.

Min første seriøse utfordring var at jeg måtte forlate skolen og jobbe for å tjene penger. Det var vanskelig for en gutt som var så glad i skole og drømte om å bli ingeniør. Etter det mista jeg hele drømmen om livet, og var ikke glad lenger, kan jeg si. Det var ikke bare drømmen som jeg mista, i tillegg mista jeg familien etter en periode. Og der tenkte jeg at livet er ferdig for meg, men plutselig fikk jeg sjans til å begynne et nytt liv i Europa.

Mitt liv har begynt i Norge, her fikk jeg mange tilbud til å fortsette skole. Var det ikke greit? Jeg kunne oppnå målet mitt med livet. Det som jeg drømte hele livet mitt. Jeg var veldig glad og glemte fortid. Det kunne ikke bli bedre enn det.

Ja, det kunne ikke bli bedre men dårligere. Det ser ut at en drøm er en drøm og kan ikke bli virkelig. Jeg kommer til å miste min siste sjans i livet og min drøm blir en drøm og oppnås aldri. Uten mål i livet, betyr fremtiden ingenting.

Kanskje det var bedre at jeg ønsket meg å bli lykkelig men jeg var barn og barna drømmer på en annen måte. Jeg visste ikke hvordan det blir i framtid og heller ikke hvor vanskelig livet er.

Framtiden er vanskelig for meg til å forklare eller drømme om når jeg ser på min fortid. Jeg vet bare at det kommer mange utfordringer i framtida som er veldig vanskeligere enn det som var i fortid. Vi kom ikke til denne verden for å drømme om framtida kanskje. Vi kom her til å se, å lære, å vokse, å elske... og returnere.

Litteraturliste

Allison, J., Jenks, C. & Prout, A. (1998). *Theorizing Childhood*. Polity press.

Barth, F. (2008) *Afghanistan og Taliban*. Oslo: PAX Forlag AS

Bengtson, M. & Ruud, A. K. (2012). Utviklingsstøttende omsorg i mottaksfasen. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt – Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Bourgois, P. (1990). Confronting anthropological ethics: ethnographic lessons from Central America. *Journal of Peace Research*, 27(1), 43–54.

Bræin, K. M. & Christie H. J. (2010). Terapi med enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere. I K. Eide (Red.) *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.

Denov, M. & Bryan, C. (2012). Tactical maneuvering and calculated risks: independent child migrants and the complex terrain of flight. I A. Orgocka & Clark-Kazak, C. (Red.) *Independent Child Migration: Insights into Agency, Vulnerability, and Structure. New Directions for Child and Adolescent Development, Number 136*. San Francisco: Wiley Periodicals, Inc., A Wiley Company.

Eide, K. (2010). Hvem er de enslige mindreårige flyktningene? I K. Eide (Red.), *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.

Eide, K. (2010). Omsorg, utvikling og alderens betydning – en kunnskapsoversikt. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.

Fangen, K. (2010). *Deltagende Observasjon 2 Utgave*. Oslo: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørker AS.

Flyktninghjelpen. «Vårt arbeid i Iran.» 12.06.2016. Hentet fra <https://www.flyktninghjelpen.no/herjobbervi/midtosten/vart-arbeid-i-iran/>

Godal, T. A, Esjeholm, K & Stiegler, T. «Fullt legeopprør mot alderstesting av asylsøkere.» Tv2. 05.01.2017. Hentet fra <http://www.tv2.no/a/8842391/>

Granviken, S. (2016). Røde Kors slakter myndighetenes flyktningshåndtering. *Aftenposten*. Hentet fra <http://www.aftenposten.no/norge/Rode-Kors-slakter-myndighetenes-flyktningshandtering-502319b.html>

Gustafsson, K. Fioretos, I. & Norström, E. (2012). Between empowerment and powerlessness: separated minors in Sweden. I A. Orgocka & Clark-Kazak, C. (Red.) *Independent Child Migration: Insights into Agency, Vulnerability, and Structure. New Directions for Child and Adolescent Development, Number 136*. San Francisco: Wiley Periodicals, Inc., A Wiley Company.

Johannessen, I. «Ubeskyttet blant voksne.» *Dagsavisen*. 12.03.2015. Hentet fra <http://vergeforeningen.no/dagsavisen-12-03-15-ine-johannessen-ubeskyttet-blant-voksne/>

Landinfo. «Afghanistan: Tazkera, pass og andre ID-dokumenter.» 20.10.2016. Hentet fra http://www.landinfo.no/asset/3446/1/3446_1.pdf

Landinfo. «Eritrea: Forvaltningsstruktur og dokumenter.» 29.04.2013. http://www.landinfo.no/asset/2348/1/2348_1.pdf

Lange, Birgitte. «Mindreårige.» *Dagsavisen*. 05.03.2015. Hentet fra <http://www.dagsavisen.no/nyemeninger/mindre%C3%A5rige-1.455430>

Lidén, Hilde. (2010). Det vanskelige asylintervjuet. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.

Lien, M. E. (2001). Latter og troverdighet: Om antropologi i hjemlige egne. *Norsk Antropologisk Tidsskrift*, 1-2(1), 68-76.

Lister24. «Kanskje vi sees i morgen.» 2016. Hentet fra <http://www.lister24.no/nyheter/Kanskje-vi-sees-i-morgen-537540.html>

Lund, S. (2001). Bequeathing and quest. Processing personal identification papers in bureaucratic spaces (Cuzco, Peru). *Social Anthropology*, 9(1), 3-24.

Løvhaug, Johannes W. (2012). Bursdagen: prisme for kulturmøter. *Forskningsmagasinet Apollon*. Hentet fra <https://www.apollon.uio.no/artikler/2003/bursdagen.html>

Marcus, G. E. (1995). Ethnography in/of the World System: The Emergence of a Multi-Sited Ethnography. *Annual Review of Anthropology*, 24, 95-117.

Mikkelsen, Maria. «Bruker millioner på omstridte alderstester». VG. 04.01.2016. Hentet fra <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/asyl-debatten/bruker-millioner-paa-omstridte-alderstester/a/23589570/>

Mellingsæter, Hanne. (2015). Mener mindreårige asylsøkere møter uverdige forhold på Tøyen. *Aftenposten*. Hentet fra <http://www.aftenposten.no/osloby/Mener-mindrearige-asylsokere-moter-uverdige-forhold-pa-Toyen-37183b.html>

Muller et al. «Svaret på hvor gammel en asylsøker er, ligger ikke i handleddet! | Syv leger skriver.» *Aftenposten*. 21.03.2016. Hentet fra http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/Svaret-pa-hvor-gammel-en-asylsoker-er_-ligger-ikke-i-handleddet--Syv-leger-skriver-55899b.html

NOAS. (2014). *Anbefalinger til norske myndigheter – Enslige mindreårige asylsøkere*.

NOAS. «Hva vet du om eritreiske flyktninger?» 15.08.2014. Hentet fra <http://www.noas.no/hva-vet-du-om-eritreiske-flyktninger/>

NOAS. (2016). *Over eller under 18? Aldersvurderinger av enslige mindreårige asylsøkere*. Hentet fra <https://www.reddbarna.no/nyheter/over-eller-under-18>

Norges Fredsråd. «Lyden av tortur: Historier fra eritreiske flyktninger.» 21.01.2016. Hentet fra <http://www.norgesfredsråd.no/lyden-av-tortur-historier-fra-eritreiske-flyktninger/>

O'Higgins, A. (2012). Vulnerability and Agency: Beyond an Irreconcilable Dichotomy for Social Service Providers Working with Young Refugees in the UK. I A. Orgocka & Clark-Kazak, C. (Red.) *Independent Child Migration: Insights into Agency, Vulnerability, and Structure. New Directions for Child and Adolescent Development, Number 136*. San Francisco: Wiley Periodicals, Inc., A Wiley Company.

Orgocka, A. (2012). Vulnerable yet agentic: Independent child migrants and opportunity structures. I A. Orgocka & Clark-Kazak, C. (Red.) *Independent Child Migration: Insights into Agency, Vulnerability, and Structure. New Directions for Child and Adolescent Development, Number 136*. San Francisco: Wiley Periodicals, Inc., A Wiley Company.

Redd Barna & Norsk organisasjon for asylsøkere. (2005). «Mamma vet hvor gammel jeg er». *En kartlegging av aldersvurdering av enslige mindreårige asylsøkere*. NOAS & Redd Barna.

Røde Kors. (2016). «Grunnleggende humanitære behov og rettigheter for asylsøkere ved ankomst - Røde Kors sine erfaringer og anbefalinger til norske myndigheter.» Hentet fra <http://vergeforeningen.no/wp-content/uploads/2016/06/R%C3%B8de-Kors-erfaringsrapport-h%C3%B8sten-2015-00000002.pdf>

Scarry, E. (1985). *The Body in Pain*. Oxford University Press.

Scheper-Hughes, N. & Lock, M. M. (1987). The Mindful Body: A prolegomenon to Future Work in Medical Anthropology. *Medical Anthropology Quarterly, New series, 1*(1), 6-41.

Scheper-Hughes, N. (1995). The Primacy of the Ethical: Propositions for a Militant Anthropology. *Current Anthropology, 36*(3), 409-440.

Sletten, M. (2013). *En sannsynliggjort alder. En gjennomgang av praksis vedrørende aldersundersøkelser av enslige mindreårige asylsøkere i Norge* (Masteroppgave). Universitet i Oslo. Hentet fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/37136/EnSannsynliggjortAlderMarielSletten.pdf?sequence=1>

Songstad, N. T. (2010). «NBF negativ til bruk av røntgen for aldersbestemmelse av asylsøkere.» *Norsk Barnelegeforening*. Hentet fra <http://legeforeningen.no/Fagmed/Norsk-barnelegeforening/Nyheter/2010/nbf-negativ-til-bruk-av-rontgen-for-aldersbestemmelse-av-asylsokere/>

Stang, E. G. (2010). Flyktningbarn mellom juss, politikk og samfunn. I K. Eide (Red.) *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.

Stang, E. G. (2010). Barns stilling i utlendingsloven. I K. Eide (Red.) *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.

Stang, E. G. (2010). Den rettslige reguleringen av omsorgssituasjonen. I K. Eide (Red.) *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.

Stavrum, G. «Norge må sjekke alderen på mindreårige asylsøkere.» Nettavisen. 15.12.2016. Hentet fra <http://m.nettavisen.no/mener/norge-ma-sjekke-alderen-pa-mindrearige-asylskere/3423293331.html>

Sæther, A. S. «Domstol: Afghaner er et barn. Sendes trolig ut lørdag.» VG. 02.12.2016. Hentet fra <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/udi/domstol-afghaner-er-et-barn-sendes-trolig-ut-loerdag/a/23862795/>

Sæther, A. S. «Lege får kritikk for alderstester». VG. 12.12.2016. Hentet fra <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/udi/lege-faar-kritikk-for-alderstester/a/23870756/>

Sæther, A. S. «Lillebror ble eldst i ny alderstest». VG. 12.12.2016. Hentet fra <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/afghanistan/lillebror-ble-eldst-i-ny-alderstest/a/23870384/>

Sæther, A. S. «Norge tvangsreturnerer flest barn til Afghanistan.» VG. 15.10.2016. Hentet fra <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/afghanistan/norge-tvangsreturnerer-flest-barn-til-afghanistan/a/23793615/>

Tolkeportalen.no. «Tolkens yrkesetikk.» 20.02.2007. Hentet fra <https://www.tolkeportalen.no/For-tolker/Tolkens-yrkesetikk/>

UDIregelverk. «Behandling av asylsaker fra enslige mindreårige søkere - særlig om aldersvurdering.» 17.12.2012. Hentet fra https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-praksisnotater/pn-2012-011/#_Toc337799128

UDIregelverk. «Retningslinjer for aldersundersøkelser av enslige mindreårige asylsøkere, jf. utlendingsloven § 88.» 30.10.2014. Hentet fra <https://udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2010-183/>

UDIregelverk. Utlendingsforskriften 1. januar 2010 nr. 8-8 om begrenset oppholdstillatelse til enslige mindreårige asylsøkere over 16 år. Hentet fra <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/sentrale/utlendingsforskriften/kap8/8-8/>

Vergeforeningen. (2015). *Aldersuttalelse – råd og eksempler*. Hentet fra <http://vergeforeningen.no/aldersuttalelse-rad-og-eksempler/>

Watters, C. (2010). Enslige flyktningbarn – en teoretisk og internasjonal oversikt. I K. Eide (Red.) *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.

Wells, K. (2009). *Childhood in a Global Perspective* (2.utg.). Cambridge: Polity press.

Vedlegg 1: Brevmal aldersuttalelse

Avsender
Adresse
Telefon
E-post

Dato

Mottaker
Adresse

Uttalelse om sannsynlig alder for DUFnr. 201x xxxxxx xx

Jeg viser til... (politiets aldersregistrering, AU, asylintervjuet l.l.)

Beskrivelse av saken. Min vurdering av sannsynlig alder opp mot den alderen søkeren har oppgitt.

Mine observasjoner og argumenter for antatt alder (bruk relevante momenter, stryk de andre):

- Søkerens opplysninger og vurdering av den alderen han/hun oppgir
 - Hvor sikker søkeren er på oppgitt alder
 - Hva søkeren selv kan knytte til alderen, bl.a. hendelser
 - Oppgitt i andre land og grad av overensstemmelse med opplysninger til PU
 - Etnisitet og hvor søkeren kommer fra – tidligere pubertet nærmere ekvator
 - Om søkeren har gitt verifiserbare opplysninger til å avklare egen identitet
 - Framlagte dokumenter med tilstrekkelig notoritet som kan bekrefte identiteten
- Fysiske observasjoner (bruk det som er relevant for ditt barn):
 - Kviser? (hormonproduksjon)
 - Adamseple? Stemmeskifte (13-14 års alder)?
 - Hår-/skjeggvekst: Har gutten begynt å barbere seg? Hver dag? (I vesten starter dun over leppa ved 14-16 års alder. Kinn og hake noe senere)
 - «Armer-og-bein» - hvor utviklet virker ungdommen? «Hengslete» eller utvokst? Relative proporsjoner? Kroppsbygning? Kraftig/spinkel? Muskler? Er kroppen fortsatt i vekst? Ref. generell høydeutvikling (høydevekst skyter fart ved 9-13 års alder, 9-10 cm i året. Ca 2 år. Saktere vekst fram mot 16-18 års alder)
 - Hvordan virker ansiktshuden? Glatt, myk? Rynker? Herdet?
 - Hvordan ser hendene ut? Preget av fysisk arbeid?
- Kognitive og psyko-sosiale observasjoner, atferd og reaksjonsmønster:
 - Relasjon til jevnaldrende
 - Relasjon til voksne – selvstendig vs. trygghets- og kontaktsøkende? Mer knyttet til voksne – sannsynlig yngre tenåring

- Selvsikkerhet vs. usikkerhet – tidlig vs. senere utviklingsnivå?
- Store endringer vedr. relasjonstilknytning, utøvelse av selvregulering og belønning (lyst/behag) (utvikles fra pubertetsstart og fram mot 20-25 års alder. Hjernen er like formbare i ungdomsårene som i småbarnsalder). Modenhet: Grad av strategisk tenkning, resonnement, flere perspektiver, ansvar osv

Ut fra en helhetsvurdering av slik søkeren framstår, mener jeg at sannsynlig alder er... (Eventuelle kommentarer om (psyko-sosiale) konsekvenser av å få for høy eller for lav alder i forhold til faktisk alder). Feilmarginer ... la tvilen komme søkeren til gode.

Vennlig hilsen

representant

Vedlegg 2: Eksempel på AU-resultat

Utlendingsdirektoratet(UDI)

KOR/EMA team

Postboks 8108, Dep

2014

Aldersvurdering av [redacted], f. [redacted], kvinne fra [redacted]
FK/DUF nr. 14.

Bakgrunn

[redacted] var av negroid herkomst. Hun hadde med seg asylsøkerbevis utstedt av Politiets utlendingsenhet. **Fødselsdato er satt lik registreringsdato, da søker ikke vet nøyaktig når hun er født.** Hun kom med følge fra Hvalstad Transittmottak. [redacted] skulle være 17 år og 1 måned ved undersøkelsesdato [redacted]. 14.

Tannundersøkelse:

Det er intet i anamnesen som tilsier en generelt forsinket tannutvikling. Den endelige alder fremkommer etter en samlet vurdering av anamnese, kliniske funn, beregninger og vurdering av alder ut ifra røntgenfunn.

Tannundersøkelse konklusjon:

Etter vår vurdering er [redacted] eldre enn 20 år. Det kan utelukkes at hun er yngre enn 18 år. Det kan utelukkes at hun er yngre enn 16 år. Den oppgitte fødselsdato og at hun skal være 17 år og [redacted] måned, kan utelukkes.

Rapport fra Unilabs Røntgen:

Samtlige epifyseskiver er lukket. Det er således ikke mer vekstpotensiale. I følge vår atlas, Greylich og Pyle, er pasienten 18 år eller eldre.

SAMLET VURDERING:

[redacted] vurderes å være eldre enn 20 år. Det kan utelukkes at hun er yngre enn 18 år. Det kan utelukkes at hun er yngre enn 16 år. Oppgitt alder 17 år og [redacted] måned kan utelukkes. Konklusjon: A + F.